

ZAKLJUČNO
POROČILO
CILJNEGA
RAZISKOVALNEGA
PROJEKTA

KONFLIKTI NA PODEŽELJU

spodbujajo iskanje rešitev in razvoj

Avtorji: Irma Potočnik
Slavič, Barbara Lampič, Nejc
Bobovnik, Sara Mikolič, Lea
Rebernik, Andrej Udovč,
Janja Rudolf, Anton Perpar,
Alma Zavodnik Lamovšek,
Mojca Foški, Jana Breznik

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta

Univerza v Ljubljani
Biotehniška fakulteta

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za gradbeništvo in geodezijo*

Ciljni raziskovalni projekt »Konflikti na podeželju spodbujajo iskanje rešitev in razvoj«

Naročnika: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije

Številka pogodbe: 2330-20-000253, o financiranju in izvajanju raziskovalnega projekta št. V6-2029 v okviru Ciljnega raziskovalnega programa »Zagotovimo.si hrano za jutri«

Izvajalec: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (kot vodilni partner)

Partnerja: Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani

Avtorji poročila: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani kot vodilni partner (dr. Barbara Lampič, Nejc Bobovnik, Lea Rebernik, Sara Uhan, dr. Irma Potočnik Slavič); Biotehniška fakulteta (dr. Andrej Udovč, dr. Anton Perpar, Janja Rudolf) in Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo (dr. Alma Zavodnik Lamovšek, dr. Mojca Foški, Jana Breznik).

Izdal: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Fotografija na naslovnici: Mirna Peč (foto: S. Velkov, L. Zaletelj, 5. 11. 2021).

Ljubljana, januar 2023

KAZALO VSEBINE

1	Uvod.....	4
1.1	Podatki o financerju	5
1.2	Sestava in delovanje projektne skupine	5
1.3	Raziskovalni cilji	5
1.4	Delovni sklopi.....	6
1.5	Metode dela.....	6
2	Pregled po delovnih sklopih: aktivnosti, rezultati in doseganje ciljev.....	7
2.1	Delovni sklop 1: Prepoznavanje konfliktov na podeželju: teoretično-metodološka izhodišča7	
A.	Pregled literature (znanstvene, strokovne) in projektov	7
B.	Pregled primerov dobre in neuspele prakse reševanja konfliktov med kmeti in nekmeti	8
C.	Doseganje zastavljenega cilja	10
2.2	Delovni sklop 2: Prepoznavanje ključnih procesov in analiza sprememb na podeželju v Sloveniji.....	12
A.	Izbor kazalnikov za oceno sprememb glede možnosti nastanka konfliktnih situacij med kmeti in drugimi akterji v prostoru	12
B.	Demografske spremembe kot ključni dejavnik konfliktov na podeželju.....	14
C.	Vpliv družbenogospodarskih dejavnikov na pojavnost konfliktov na podeželju	15
D.	Vpliv prostorskih dejavnikov na pojavljanje konfliktov na podeželju	16
E.	Doseganje zastavljenega cilja	16
2.3	Delovni sklop 3: Zaznavanje in dojemanje konfliktov na podeželju.....	17
A.	E-anketiranje slovenskih občin	18
B.	E-anketiranje in intervjuvanje lokalnih akcijskih skupin.....	26
C.	Analiza vsebin lokalnih (regionalnih) časopisov	29
D.	Analiza odnosa javnosti do funkcionalno razvrednotenega prostora.....	36
E.	Doseganje zastavljenega cilja	38
2.4	Delovni sklop 4: Ocena uspešnosti reševanja izbranih konfliktov in izvedba pilotnih primerov reševanja	45
A.	Način prepoznavanja in določanja ocene uspešnosti dosedanjih oblik reševanja konfliktov na podeželju.....	45
B.	Izbor primernih občin za izvedbo poglobljenega intervjuja in identifikacijo konfliktov, primernih za vnos v pilotni model (Škofja Loka, Ormož)	48
C.	Študija primera reševanja konflikta na podeželju: dom starejših oskrbovancev (DSO) v občini Osilnica	54
D.	Testiranje dveh pristopov: model prioritizacije kritičnih področij in metoda analize deležnikov na primeru DSO Osilnica	56
E.	Doseganje zastavljenega cilja	59

2.5	Delovni sklop 5: Oblikovanje predlogov reševanja konfliktov in priporočil za sistemsko urejanje	60
A.	Prepoznavanje in razumevanje raznovrstnih vzrokov in relevantnih deležnikov v konfliktih na podeželju.....	61
B.	Predlog pristopa k razumevanju konfliktov, preprečevanju njihovega nastanka in uspešnemu razreševanju	64
C.	Sistemske ukrepi za preprečevanje in razreševanje konfliktov na podeželju	66
D.	Doseganje zastavljenega cilja	69
2.6	Delovni sklop 6: Upravljanje projekta, komunikacija in širjenje projektnih rezultatov.....	72
A.	Delavnica fokusne skupine.....	73
B.	Pridobivanje neposrednih informacij o izkušnjah z reševanjem konfliktov pri zainteresirani javnosti.....	76
C.	Predstavitev rezultatov projekta zainteresirani javnosti	77
D.	Objava izsledkov CRP Konflikti na podeželju spodbujajo iskanje rešitev in razvoj.....	79
3	Priloga: E-anketa za občine, Interaktivni obrazec za DEXi, Zbirka povzetkov za Mesec prostora	81
4	Kazalo slik in preglednic	81
5	Uporabljeni viri in literatura.....	83

1 UVOD

Slovensko podeželje kot večfunkcijski prostor je v zadnjih desetletjih prostor številnih in pomembnih sprememb:

- na **demografskem področju** so razvidne težnje priseljevanja na t. i. prometno dostopno podeželje (v bližini večjih središč, glavnih prometnih poti, z razpoložljivimi bivanjskimi kapacitetami, zagotovljenimi ključnimi središčnimi dejavnostmi), kar posledično ustvarja močno dnevno migracijo; obenem so pomembne tudičasne selitve na t. i. privlačno doživljajsko podeželje (preživljanje prostega časa, sekundarna bivališča), ki tudi predstavljajo pomembne pritiske na prostor;
- na **gospodarskem področju** so razvidni učinki prizadevanj za oblikovanje zaposlitvenih središč na prometno dostopnem podeželju (npr. obrtno-poslovne cone), pogosta je utesnjenost kmetij v naseljih, večja vloga podeželja kot prostora potrošnje (preživljanje prostega časa, šport in rekreacija); obenem pa tudi gospodarska nedinamičnost na podeželju in pojav številnih funkcionalno degradiranih območij;
- na **področju infrastrukture** evidentiramo pomembne spremembe na področju izboljšanja komunalne in telekomunikacijske ter cestne infrastrukture, izgradnje turistične infrastrukture, na podeželju je razvidno neskladje med obstoječo in potrebno socialno infrastrukturo ipd.;
- z **okoljskega vidika** so očitni veliki pritiski zaradi dinamične bivanjske (stalne inčasne) funkcije podeželja, pritiski raznovrstnih funkcij (bivanje, delo, oskrbovanje, preživljanje prostega časa ipd.) so ploskovni, linijski in točkasti, zgoščeni in razpršeni; ohranjanje kakovosti in funkcionalnosti (za)varovanih območij postaja čedalje zapletenejša naloga;
- čedalje bolj v ospredje stopajo vidne spremembe, ki jih povzročajo **podnebne nestanovitnosti in podnebne spremembe** (uvajanje novih kultur in novih načinov kmetovanja, kar prinaša nove zahteve v prostor);
- z vidika **prostorskega načrtovanja** (planiranja) je izjemno težko usklajevati vse večje zahteve raznovrstnih prebivalstvenih skupin na podeželju, ki »tekmujejo« za isti materialni prostor.

Slovensko podeželje je **stičišče različnih interesov**, ki jih je potrebno usklajevati. Z večanjem števila funkcij, ki jih opravlja podeželje, se povečuje tudi število različnih uporabnikov podeželja. Kjer se prekriva več funkcij (na primer kmetijska, okoljevarstvena, naravovarstvena, bivalna, rekreacijska), nastajajo bolj ali manj privlačna stikališča (območja, točke, linije). V najbolj privlačnih se križajo interesi več akterjev in njihovih aktivnosti. Zaradi različnih razmerij moči med akterji pa to križanje ni enakovredno, kar lahko pripelje do konfliktov interesov. Na nekoč izključno kmetijskih površinah se zdaj pojavljajo želje po drugačni rabi tal (iz proizvodne v potrošno rabo): po urejenih razglednih točkah, usmerjevalnih tablah, označenih pešpoteh, spremljajoči gostinski ponudbi, turistični infrastrukturi, počitniških bivališčih in prometni ter energetski infrastrukturi.

Številne in pomembne spremembe torej vodijo v situacije, v katerih se prebivalci podeželja (stalni inčasni, »staroselci« in priseljenci, domačini in obiskovalci/turisti) srečujejo, a imajo zelo raznolike predstave glede svojih želja in potreb, ki jih udeležujejo na podeželju. Funkcij podeželja pa ne moremo obravnavati ločeno, saj so povezane. Prav tako so med sabo povezani akterji, ki na podeželju živijo, delajo ali ga le obiskujejo. Le-to posledično vodi **v interakcije, ki se pogosto zaradi nasprotujočih predstav in interesov, zaznavajo in dojemajo kot konflikti**. Le-ti so lahko enkratni ali ponavljajoči, lahko vključujejo dva ali več tipov akterjev, večinoma pa jih na slovenskem podeželju (v vsakodnevni praksi, pri medijskem poročanju, tudi v raziskovanju) dojemamo kot nekaj »negativnega«. Obstoječe

običajne prakse reševanja konfliktov v tujini in Sloveniji so različne, a večinoma so bolj posledica *ad hoc* odločitev – v želji, da se »stvar čim prej uredi«.

O **konfliktih interesov na podeželju** lahko v tuji literaturi zasedimo precej prispevkov (Woods, 1998, 2003a, 2003b, 2005, 2006), v slovenski literaturi pa so večinoma le omenjeni, na primer konflikti med domačini in lastniki počitniških hiš na podeželju (Goluha, 2014, str. 45–46), konflikti med kmečkimi in nekmečkimi prebivalci (Perpar, 2002, str. 134 v Perpar, Kovačič, 2006, str. 67), konflikt kmetijstva in rabe naravnih virov (Lampič, 2008), konflikti glede divjadi, konflikti glede prostorske rabe (Potočnik Slavič, 2010), konflikti med kmetijskimi pritiski in okoljem ter med poselitvijo in naravnimi viri (Klemenčič in sod., 2008) ali pa je predmet raziskave predstavitev postopka za usklajevanje različnih interesov in preprečevanje konfliktov (Golobič in sod., 2003). V zadnjem času o prostorskih konfliktih na podeželju največ pišeta Guštinova in Potočnik Slavičeva (Guštin, 2018; Guštin, Potočnik Slavič, 2018; Guštin, Potočnik Slavič, 2020).

1.1 PODATKI O FINANCERJU

Ciljni raziskovalni projekt (CRP) »Konflikti na podeželju spodbujajo iskanje rešitev in razvoj«, oznaka V6-20269, je financiran s strani Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), in sicer od 1. 11. 2020 do 31. 10. 2023. Oba sofinancerja sta soglašala s podaljšanjem projekta ob nespremenjenem finančnem obsegu (do 31. 1. 2023). Vsebinska spremljevalka projekta s strani MKGP je bila dr. Bernarda Čebulj; Metka Kalinšek je bila finančna spremljevalka projekta.

1.2 SESTAVA IN DELOVANJE PROJEKTNE SKUPINE

Projektno skupino so sestavljali trije partnerji in 11 projektnih sodelavcev:

- Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani kot vodilni partner (raziskovalci: dr. Barbara Lampič, Nejc Bobovnik, Lea Rebernik, Sara Uhan, dr. Irma Potočnik Slavič);
- Biotehniška fakulteta (raziskovalci: dr. Andrej Udovč, dr. Anton Perpar, Janja Rudolf) in
- Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo (raziskovalci: dr. Alma Zavodnik Lamovšek, dr. Mojca Foški, Jana Breznik).

Partnerji so organizirali enajst sestankov (10. 11. 2020, 29. 1. 2021, 5. 3. 2021, 22. 4. 2021, 8. 7. 2021, 3. 11. 2021, 3. 2. 2022, 9. 5. 2022, 26. 5. 2022, 20. 6. 2022 in 30. 9. 2022). Z naročnikom smo imeli štiri sestaneke (uvodni – 10. 11. 2020, 9. 6. 2021, 18. 3. 2022, 24. 5. 2022). V skladu z določili pogodbe (št. 2330-20-000253, o financiranju in izvajanju raziskovalnega projekta št. V6-2029 v okviru Ciljnega raziskovalnega programa »Zagotovimo.si hrano za jutri«, datirano z 29. 10. 2020) je projektna skupina v predvidenih rokih oddala vmesna poročila (15. 11. 2020, 15. 2. 2021, 15. 9. 2021, 15. 3. 2022, pričujoče zaključno poročilo – 31. 1. 2023).

1.3 RAZISKOVALNI CILJI

Ciljni raziskovalni projekt »Konflikti na podeželju spodbujajo iskanje rešitev in razvoj« je usmerjalo pet ciljev.

CILJ 1: Prepoznati ter analizirati **ključne procese in mehanizme sprememb na podeželju, ki generirajo konflikte**. Na tej osnovi bo mogoče boljše predvidevanje nastanka potencialnih konfliktov na podeželju.

CILJ 2: **Zaznavanje in dojetanje konfliktov na podeželju** s strani prebivalcev in odločevalcev na podeželju ter prepoznavanje dejanskih konfliktov med kmeti in ostalim prebivalstvom (ter drugimi

akterji) na podežlju. Njihovo ustrezno prepoznavanje omogoča **tipizacijo konfliktov** na slovenskem podežlju.

CILJ 3: Prepoznavanje primerov in načinov **uspešnega (in neuspešnega) reševanja konfliktov** na podežlju – v Sloveniji in tujini, priprava nabora uspešnih primerov reševanja (po vrstah konfliktov glede na vzrok, na obseg, glede na število vključenih ipd.).

CILJ 4: Preveriti in oceniti uspešnost reševanja **izbranih tipov konfliktov**. Izvedba študij primera reševanja konflikta in usmerjanja k preprečevanju konfliktov na podežlju (predvidoma na treh območjih bomo reševali tri različne konfliktne situacije).

CILJ 5: Oblikovati **predloge reševanja in preprečevanja nastanka konfliktov** na podežlju ter **priporočil** za sistemsko urejanje.

1.4 DELOVNI SKLOPI

Projektno delo je bilo v skladu z zastavljenimi cilji in ob potrditvi s strani MKGP kot sofinancerja razdeljeno na šest delovnih sklopov (DS), in sicer:

- DS 1: Prepoznavanje konfliktov na podežlju – teoretično-metodološka izhodišča;
- DS 2: Prepoznavanje ključnih procesov in analiza sprememb na podežlju v Sloveniji;
- DS 3: Zaznavanje in dojevanje konfliktov na podežlju;
- DS 4: Ocena uspešnosti reševanja izbranih konfliktov in izvedba pilotnih primerov reševanja;
- DS 5: Oblikovanje predlogov reševanja konfliktov in priporočil za sistemsko urejanje;
- DS 6: Upravljanje projekta, komunikacija in širjenje projektnih rezultatov.

1.5 METODE DELA

V pričujočem projektu smo kombinirali uporabo kvantitativnih (statistične analize obstoječih podatkovnih baz, časopisnih člankov) in kvalitativnih metod (zbiranje primarnih podatkov – e-anketa med občinami, e-anketa med lokalnimi akcijskimi skupinami, intervjuji z relevantnimi deležniki, delavnica fokusne skupine). Izdelali smo kartografske prikaze, del ugotovitev pa smo za potrebe naročnika (MKGP) pripravili tudi v spletnem orodju StoryMaps (dostop: <https://storymaps.arcgis.com/stories/99d6ff6bd5444111adf5cfe4f94584a1>). Metode so podrobneje opisane pri posameznih delovnih sklopih. Člani projektne skupine načrtujejo izdajo monografije (konec leta 2023).

Slika 1: Naslovna stran orodja StoryMaps, ki bo naročniku omogočil neposreden dostop do podatkov, zbranih v sklopu CRP.

2 PREGLED PO DELOVNIH SKLOPIH: AKTIVNOSTI, REZULTATI IN DOSEGANJE CILJEV

2.1 DELOVNI SKLOP 1: PREPOZNAVANJE KONFLIKTOV NA PODEŽELJU: TEORETIČNO-METODOLOŠKA IZHODIŠČA

Delovni sklop 1 je sestavljen iz dveh aktivnosti, ki smo jih izvajali od novembra 2020 do februarja 2021.

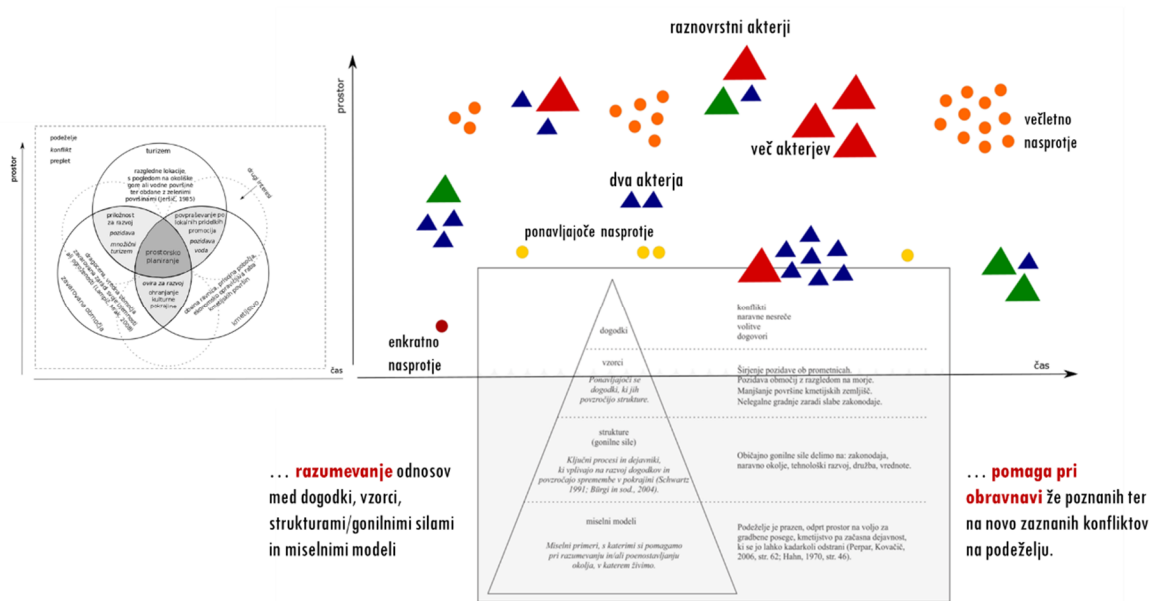
DS 1: Prepoznavanje konfliktov na podeželju – teoretično-metodološka izhodišča , Vodi: UL FF, sodelujeta: UL FGG, UL BF												
Aktivnost	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
A1.1: Pregled literature (znanstvene, strokovne) in projektov												
A1.2: Pregled primerov dobre in neuspele prakse reševanja konfliktov med kmeti in nekmeti												

A. Pregled literature (znanstvene, strokovne) in projektov

Uvodoma smo celovito in kritično pregledali relevantno strokovno in znanstveno literature s področja prepoznavanja, analize in reševanja konfliktov na podeželju. V okviru empiričnega pregleda metodoloških osnov je bil poudarek namenjen predvsem analizi različnih interpretacij razumevanja in dojemanja konfliktov, obravnavam vrst konfliktov in modelom reševanja le-teh. Hkrati s pregledom literature smo pregledali različne strateške in izvedbene dokumente (strategije, programski dokumenti, zakonodaja). Pregled literature in sorodnih projektov je služil tudi za oblikovanje prvega nabora primerov dobre oz. neuspele prakse reševanja, preprečevanja konfliktov na podeželju med različnimi akterji. S tem smo razširili vedenje o dejanski raznolikosti in kompleksnosti konfliktov ter pristopov za njihovo odpravljanje tudi izven slovenskega podeželskega prostora. Obe aktivnosti sta pripomogli k temu, da smo oblikovali delovno opredelitev konflikta.

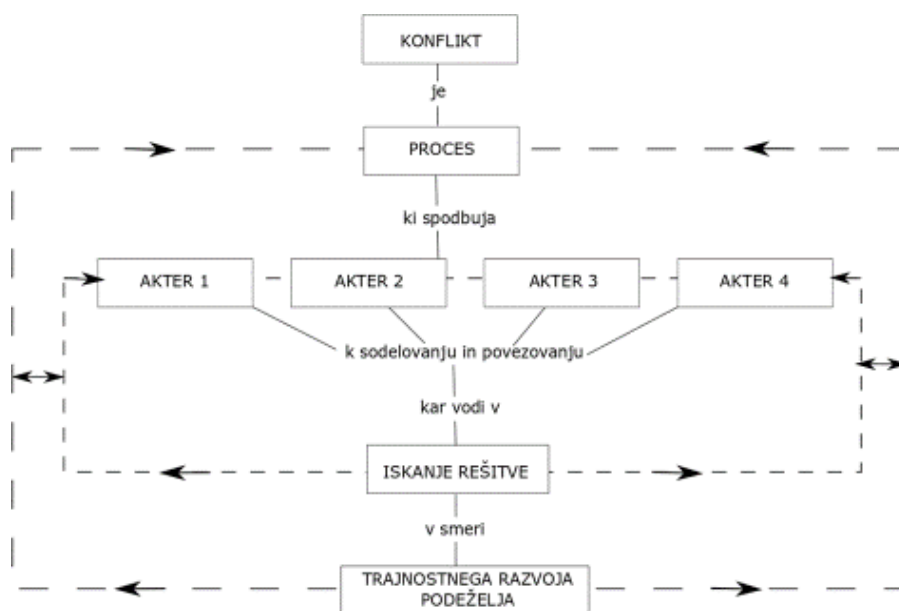
Konflikt je enkratno, ponavljajoče ali večletno nasprotje med akterji (dva ali več), ki nastane zaradi različnih funkcij podeželja, nezdružljivih interesov, različnega dojemanja podeželja, nedorečenosti zakonodaje ipd. Konflikt (na podeželju, med kmeti in nekmeti) je kot ledena gora. Metafora je uporabna za prikaz kompleksnih sistemov, kjer je enkratni, večkratni ali ponavljajoči dogodek, ki ga opazujemo v prostoru (konflikt), v resnici veliko globlji in ga povzroča součinkovanje večjega števila dejavnikov. Z modelom ledene gore prikažemo odnose med miselnimi modeli, strukturami oziroma gonilnimi silami, vzorci in dogodki. Model nakazuje, da dogodke povzročajo strukture in miselni modeli, ki pa so večinoma nevidni (Monat, Gannon, 2015). Če ne opazujemo le vrha ledene gore, ampak tudi njen nevidni, v vodo potopljeni del, lahko ugotovimo, da so konflikti na podeželju nekaj običajnega in pričakovanega, čeprav se zdi, da nas vedno znova presenetijo (Meadows, 2009). Tovrstno dožemanje konfliktov nam pomaga pri obravnavi že poznanih ter na novo zaznanih konfliktov na podeželju.

Slika 2: Grafična opredelitev konflikta.

V CRP projektu tako konflikt preučujemo kot proces, ki spodbuja akterje k sodelovanju in povezovanju, kar vodi v iskanje rešitev v smeri trajnostnega razvoja podeželja.

Slika 3: Opredelitev konflikta kot procesa.

B. Pregled primerov dobre in neuspele prakse reševanja konfliktov med kmeti in nekmeti

S pregledom literature, sorodnih projektov ter iz analize medijskih objav smo za potrebe projektne skupine pripravili nabor primerov dobre oz. neuspele prakse reševanja, preprečevanja konfliktov na podeželju med različnimi akterji. Pri iskanju primerov smo se osredotočili na konflikte, ki nastajajo med

kmeti in nekmeti (npr. širitev hmeljišč v občini Slovenj Gradec), med lastniki kmetijskih zemljišč in investitorji (npr. zaradi gradnje infrastrukture - avtoceste v Temeniški dolini), med različnimi interesnimi skupinami zaradi kmetijskih zemljišč (najemniki kmetijskih zemljišč in lastniki pomožnih gospodarskih objektov, Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov - SKZG, občina Izola). Ugotovili smo, da veliko konfliktov nastaja na podeželju med različnimi prebivalstvenimi skupinami na podeželju (npr. stalno/začasno naseljeni, kmeti/nekmeti, domačini/priseljenci ipd.), interesnimi skupinami (npr. lovci, ribiči, turisti, investitorji, nevladnimi organizacijami - NVO itd.) in odločevalci (npr. občine, ministrstva) ter izvajalci (npr. agencije, lokalne akcijske skupine - LAS itd.) zaradi načrtovanja umestitve nove dejavnosti ali objekta ter zaradi spremembe prostorskega akta. Pri analizi konfliktov smo ugotavljali: vrsto konflikta, območje, kdo je vključen v konflikt, kako je konflikt potekal, ali se je konflikt razrešil, dodali smo še vse podatkovne vire. Tovrstno podatkovno bazo konfliktov smo v toku izvajanja projekta sproti dopolnjevali, saj smo želeli analizirati odnose med dogodki, vzorci, strukturami/gonilnimi silami in miselnimi modeli.

Za ilustracijo posredujemo tri tipe konfliktov, ki jih pogosto zasledimo na slovenskem podeželju.

1. Primer dolgotrajnega konflikta med investitorji in lokalnim prebivalstvom, ki se je razrešil.

Pri umeščanju infrastrukture - kot je na primer avtocesta - pogosto prihaja do konfliktov. Umeščanje avtoceste mimo Trebnjega je bil dolgotrajen proces, v katerem so intenzivno sodelovali država, DARS, občina in civilna iniciativa. V prvih načrtih je investitor predlagal zgolj eno traso, (»dolinsko«). Zaradi potrebe po ohranitvi doline reke Temenice, ki je zavarovana kot naravna vrednota, odmika od naselij in predvidenih arheoloških najdišč, ohranitve kmetijskih zemljišč in obstoječe hitre ceste za urejanje lokalnega in regionalnega prometa, se je predlagalo »pobočno« traso, ki pa je bila zaradi tunela dražja. Državni akterji so zagovarjali »dolinsko« traso, lokalna skupnost pa »pobočno« traso. Po več kot 10 letih intenzivnega reševanja konflikta (protesti lokalne skupnosti, podpora dela stroke, odstop županje, ki ni imela podpore svetnikov in nato še menjava vlade, sprememba zakonodaje) je bila sprejeta trasa po gozdnatem pobočju, poplavna ravnica reke Temenice pa se je ohranila, s tem pa tudi priložnost za skladen prostorski razvoj Trebnjega z zaledjem.

Vir: Občina Trebnje, 2021.

2. Primer enkratnega konflikta med najemniki kmetijskih zemljišč, državno ustanovo (SKGZ) in občino, ki se je razrešil.

Konflikt je nastal zaradi podrobnega pregleda dejanske uporabe kmetijskih zemljišč in nelegalnih objektov na kmetijskih zemljiščih (t. i. lope) v občini Izola. Pregledanih je bilo 869 ha kmetijskih zemljišč, ki jih 1354 zakupnikom daje v zakup Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov (SKGZ). Pri tem pregledu je bilo ugotovljeno, da je 100 ha zemljišč neobdelanih, 29 % zakupnikov pa ima na zemljišču postavljen objekt, ki ga je potrebno prijaviti gradbeni inšpekciji (Akcija ..., 2013). Ta pregled stanja na terenu je vodil v spremembo odloka o prostorskih ureditvenih pogojih za podeželje občine Izola, v katerem so se podrobneje določila merila za postavitev pomožnih objektov na kmetijskih zemljiščih (Spremembe in dopolnitve ..., 2014). Konflikt je sprožila Občina Izola zaradi želje po ureditvi stanja glede obdelovanja kmetijskih zemljišč. Komisija je izvedla terenski pregled vseh skladovih zemljišč v občini, kar pomeni, da so v konflikt bili vključeni vsi, ki imajo v občini v zakupu ta kmetijska zemljišča. Do konflikta je prišlo, ker so pri terenskih ogledih ugotovili, da so na kmetijskih zemljiščih nelegalno postavljeni objekti (lope), ki jih tam ne bi smelo biti. Sklad je zato od zakupnikov zahteval rušenje teh objektov, najemniki pa so nasprotovali, saj je večina objekte uporabljala za spravilo kmetijskega orodja. Dosežen je bil dogovor o obliki in velikosti kmetijskih objektov, ki jih je možno postaviti na kmetijskem zemljišču.

Vir: Guštin, Potočnik Slavič, 2020.

3. Primer konflikta med kmeti in nekmeti, ki se razrešuje.

Konflikt je jeseni 2017 nastal v Mestni občini Slovenj Gradec, in sicer med prebivalci (četrtina skupnost) in hmeljarji. Povod je postavitve nove žičnice za hmelj, čemur je nasprotovala Civilna iniciativa. Le-ta je zahtevala spremembe v občinskem prostorskem načrtu (300 m oddaljenost hmeljnikov od poseljenih območij, pregrade, obveščanje o škropljenju s FFS, kontrola zemljišč). Občina je v začetku ugotovila, da nima pristojnosti glede urejanja področja kmetijstva, zato se je obrnila na MKGP; pri tem so ugotovili, da prostorski plani lahko do določene mere urejajo tudi področje hmeljarstva z ozirom na Zakon/pravilnik o gradnji enostavnih objektov (žične opore za hmelj spadajo pod enostavne objekte). Mestna občina je na področju varovanja obeh interesnih skupin pristopila zelo aktivno in želela obe stani spraviti v obliki mediatorstva. Mestna občina se je odločila za pridobitev argumentirane strokovne podlage (ustanovila je Komisijo za analizo stanja in pripravo predlogov ukrepov na področju urejanja trajnih nasadov hmelja v bližini naselij mestne občine Slovenj Gradec), hmeljarji so privolili v monitoring, občina je organizirala okroglo mizo za obveščanje javnosti o (ne)škodljivosti FFS. Po uspešni prvi seji navedene komisije so se hmeljarji odrekli nadaljnjemu sodelovanju, bili so kritični do komunikacije civilne iniciative. Monitoring glede FFS na zemljiščih je bil izveden, NIJZ je izvedla monitoring sadja in zelenjave iz okolice hmeljišč: vrednosti so bile nižje od dovoljenih. Novi župan se je v letu 2019 sestal s civilno iniciativo, ločeno tudi z lastniki hmeljišč, občina je objavljala datume škropljenja, monitoring je pokazal nižje vrednosti od dovoljenih. To je zadnje obvestilo s strani »Komisije za hmeljišča«, ki je od konflikta dalje del odborov in komisij Mestne občine Slovenj Gradec. Konflikt v osnovi še obstaja, a so se strasti vseh akterjev zmanjšale.

Vir: Magnetogram zapisnika sestanka komisije za analizo stanja in pripravo predlogov ukrepov na področju urejanja trajnih nasadov hmelja v bližini naselij mestne občine Slovenj Gradec (12. 3. 2018); Obvestila Komisije za hmeljišča, MOSG: <https://www.slovenjgradec.si/Mestna-ob%C4%8Dina/Mestni-svet/Odbori-in-komisije/Komisija-za-hmelji%C5%A1%C4%8Da>

C. Doseganje zastavljenega cilja

Cilj 1: Prepoznati ter analizirati ključne procese in mehanizme sprememb na podežlju, ki generirajo konflikte. Na tej osnovi bo mogoče boljše predvidevanje nastanka potencialnih konfliktov na podežlju.

Ključne mehanizme sprememb, ki generirajo konflikte, smo prikazali z **modelom ledene gore**, ki je primeren za pojasnjevanje kompleksnih sistemov. Vrh ledene gore predstavljajo **dogodki**. Dogodek je stvar, ki se zgodi in jo lahko vidimo (Monat, Gannon, 2015, str. 20). To so lahko na primer volitve, naravne nesreče, zmage športnikov, srečanja politikov, dogovori med državami. Svet dojemamo kot zaporedje dogodkov, ki nas vsakič znova presenetijo (Meadows, 2009, str. 88). Nanje se odzovemo in jih poskušamo rešiti, čeprav s tem ne odpravimo vzrokov zanje (Kim, 1999, str. 17). O dogodkih lahko v obliki novic beremo v časopisih, oziroma zanje izvemo iz različnih medijev. Dogodek postane novica, če izpolnjuje enega ali več od desetih pogojev (Harcup, O'Neill, 2001): (1) dogodek se nanaša na vplivne posameznike, organizacije ali institucije, (2) dogodek se nanaša na slavne osebe, (3) dogodek se nanaša na zabavne teme, ki ponujajo možnosti za prikaz na zabaven način in uporabo šaljivih naslovov, (4) dogodek vsebuje faktor presenečenja in/ali nasprotja, (5) dogodek je izjemno negativne narave, kot na primer tragedija ali konflikt, (6) dogodek je izjemno pozitivne narave, kot so uspešno izvedena reševanja ali zdravljenja, (7) dogodek z velikim številom udeleženih oseb ali možnega vpliva na veliko število oseb, (8) dogodek o tematikah, skupinah ali narodih, ki se zdijo relevantni za bralce, (9)

dogodek, ki je že bil objavljen v časopisu, (10) dogodek, ki ustreza uredniški politiki posameznega časopisa. Mediji s poročanjem oziroma izbiranjem dogodkov, ki jih nato objavijo v časopisu, vplivajo na to, kako dojemamo svet. Novinarji bi se zaradi tega morali bolj posvetiti ozadju zgodb, poročati o razvoju dogodkov in posvetiti manj pozornosti samo enkratnim dogodkom (Galtung, Ruge, 1965, str. 84). Več bi torej morali poročati o tem nevidnem, v vodo potopljenem delu ledene gore, ki je opisan v nadaljevanju.

Slika 4: Model ledene gore v povezavi z razumevanjem konflikta na podeželju.

dogodki	"Odločno proti žicam nad glavami" (Nose, 2020). Upor krajanov proti gradnji daljnovega.	"Domačinom je prekipelo" (Pičenko Peklar, 2017a). Kmetje z dvema kombajnom zaprla preveč prometno cesto.	"Bodo spet padale nedolžne žrtve? Kako dolgo?" (Leskovšek Svete, 2020). Ovčerejci ustanovili civ. iniciativo zaradi strahu pred medvedom/volkom.	vidno
	Nasprotovanje vsakemu posegu v bližini - pojav NIMBY (Dear, 1992).	Povečan promet v poletnih mesecih (Pretnar Žagar, Hočevnar, Curk, 2021).	Senzacionalistično poročanje medijev (Akcijski načrt, 2015). Večanje populacije volka (Akcijski načrt, 2015).	nevidno
gornile sile	Nejasna zakonodaja (Stanič in sod., 2000).	Staranje prebivalcev, nove funkcije v naseljih (Drozg, 1995). Motorizacija (Klemenčič, 2006; Gašperšič, 2017). Slab JPP (Gašperšič, 2017).	Zmanjševanje vloge kmetijstva, ogozdovanje (Drozg, 1995). Volk je zavarovana živalska vrsta (Uredba, 2004).	
miselni modeli	Podeželje je prazen prostor, kmetijstvo pa začasna dejavnost, ki se jo lahko kadarkoli odstrani (Perpar, Kovačič, 2006).	Podeželje je tam, kjer »ljudje živijo, kjer se preživljajo, kjer si umažejo škornje« (Short, 2002, str. 51).	Divje živali je treba nadzorovati (Woods, 2011, str. 194).	

Ključna lastnost kompleksnih sistemov je nastanek (vznik, angl. *emergence*) novih lastnosti, ki niso le seštevek lastnosti vseh elementov sistema, ampak neka nova dodana vrednost. Zaradi součinkovanja gonilnih sil vzniknejo različni **vzorci**. Ustvarijo jih ponavljajoči se dogodki (Monat, Gannon, 2015). Po koncu druge svetovne vojne je zaradi modernizacije prišlo do opuščanja obdelave manj primernih kmetijskih površin, ljudje pa so se vedno bolj zaposlovali v nekmetijskih poklicih. Manjša odvisnost od kmetijske pridelave je povzročila tudi spremembo v pokrajini (Klemenčič, 2005), saj je povpraševanje po turističnih storitvah in rekreaciji večje od povpraševanja po hrani (Bergstrom 2005, str. 51–52). Na privlačnem podeželju se pojavlja uporaba kmečkih lop za počitniška bivališča, prihaja pa tudi do prodaje kmetijskih zemljišč nekmetom iz drugih delov Slovenije (Šuligoj 2013). Zaradi velikega pritiska turistov na obmorska mesta se obiskovalce poskuša preusmerjati na podeželje in s tem razbremeniti obalni pas (Piciga, 2020).

Sistemske **strukture ali gonilne sile** so pod gladino in nevidne. So ključni procesi oziroma dejavniki, ki vplivajo na razvoj dogodkov (Schwartz, 1991, str. 106) in povzročijo spremembe v pokrajini (Bürgi in sod. 2004, str. 858). Gonilne sile so lahko hitre ali počasne (Lambin in sod., 2003), lokalne ali globalne (Lambin in sod., 2003), notranje ali zunanje (Bürgi in sod., 2004). Na slovenskem podeželju so te gonilne sile staranje prebivalcev, opuščanje obdelovalnih površin, ogozdovanje, zmanjševanje vloge kmetijstva, pojav novih funkcij v podeželskih naseljih, spreminjanje funkcije nekdanjih kmečkih poslopij, izguba regionalne identitete naselij (Drozg, 1995). Spremembe so posledica procesov suburbanizacije, globalizacije in modernizacije podeželja (Klemenčič, 2006). Prostorska zakonodaja je pogosto nejasna, omogoča različne interpretacije in potrebuje razlage. Tematike pa se obravnavajo sektorsko, ne celostno.

Miselni modeli so najgloblji del ledene gore. So pod gladino in nevidni. Vsak uporabnik podeželja ima svoj miselni model podeželja, ki je odvisen od njegovih izkušenj in izobrazbe. Ti miselni modeli pa so nepopolni, nepravilni, preprosti in tako osnovni za razumevanje okolice, da se jih ne zavedamo. Prav tako se ne zavedamo, kako vplivajo na naše obnašanje (Chermack, 2003). Zato so najmanj očiten del kompleksnega sistema, imajo pa največji vpliv na njegovo delovanje (Meadows, 2009, str. 88). Vsak

posameznik se, v skladu s svojim nepopolnim in nepravilnim miselnim modelom, na podeželju obnaša glede na to, kako ga vidi. Podeželje se v glavah ljudi pogosto pojavlja kot območje izven mesta, kjer so kmetijska zemljišča prazen, nezaseden prostor na voljo za gradbene posege, kmetijstvo pa začasna dejavnost, ki se jo lahko kadarkoli odstrani (Perpar, Kovačič, 2006; Hahn, 1970, str. 46). Poleg kmetijske funkcije je podeželje tudi prostor potrošnje, kjer so za namene rekreacije in turizma naprodaj njegovi atributi (na primer razgled, sonce, tišina; Woods, 2011). Predstavlja tudi prostor simbolov, ki se jih varuje (z zavarovanimi območji, ohranjanjem običajev). Ljudje pripisujejo podeželju različne funkcije in se v skladu s to funkcijo obnašajo v prostoru: kmetu na primer podeželje predstavlja prostor, kjer prideluje hrano, obiskovalec si želi sprehajalnih poti z razgledom na morje. Isti sistem se torej uporablja za različne namene, oziroma ima več različnih funkcij, to pa vpliva na obnašanje sistema na vseh višjih ravneh v ledeni gori. Če se spremeni funkcija sistema, se spremeni celoten sistem (Meadows, 2009, str. 17).

2.2 DELOVNI SKLOP 2: PREPOZNAVANJE KLJUČNIH PROCESOV IN ANALIZA SPREMENB NA PODEŽELJU V SLOVENIJI

Delovni sklop 2 je sestavljen iz štirih aktivnosti, ki smo jih izvajali od januarja do junija 2021.

DS 2: Prepoznavanje ključnih procesov in analiza sprememb na podeželju v Sloveniji												
Vodi: UL BF, sodelujeta: UL FF, UL FGG												
Aktivnost	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
A2.1: Analiza demografskih sprememb (2007-2020) (UL FF)												
A2.2: Analiza gospodarske učinkovitosti na podeželju (2007-2020) (UL BF)												
A2.3: Analiza ključnih prostorskih sprememb (UL FGG)												
A2.4: Ocena sprememb glede na možnost nastanka konfliktnih situacij med kmeti in drugimi akterji v prostoru (UL FF)												

Projektni partnerji smo se odločili, da bodo za izhodiščno vzeli leto 2008 (zaradi spremenjene metodologije s strani SURS, za leto 2007 tudi niso dostopni vsi podatki) in torej preučevali obdobje 2008–2020 oz. za leto 2019, če ne bodo dostopni podatki za leto 2020. Iz nabora več kazalcev smo izbrali tiste, ki imajo največjo pojasnjevalno moč – tj. smo predvidevali, da so potencialni indikator, kje na podeželju je večja verjetnost konfliktov. Glede prostorske enote preučevanja smo se odločili za raven občine, pri čemer smo vključili vse slovenske občine, vendar izločili naselja, ki imajo mestne značilnosti (gostota poselitve, tudi naselja z več kot 10.000 prebivalcev). Z dodatno analizo kazalnikov smo v nadaljevanju opredelili območja (občine), kjer predvidevamo, da je konfliktnost večja. Predvidevamo, da bo šlo predvsem za območja, kjer je dinamika sprememb večja in tako prihaja do več stikov in trenj na podeželju.

A. Izbor kazalnikov za oceno sprememb glede možnosti nastanka konfliktnih situacij med kmeti in drugimi akterji v prostoru

Napačno bi bilo mišljenje, da lahko zgolj z analizo kazalnikov z gotovostjo trdimo, v katerih občinah je več konfliktov in kaj so njihovi vzroki. Lahko pa analiza in ustrezna interpretacija stanja in sprememb v prostoru pomagata k boljšemu razumevanju okolja, kjer se konflikti pojavljajo. Služi nam torej kot orodje za boljše poznavanje delovanja podeželja, procesov, ki se tam odvijajo ter problemov, ki jih generirajo. Analizo kazalnikov po posameznih področjih v tem poglavju nadgrajujemo z iskanjem potencialno bolj konfliktnih območij.

Preglednica 1: Uporabljeni nabor demografskih, družbenogospodarskih in prostorskih kazalnikov za oceno verjetnosti za pojav konfliktov.

št.	ime kazalnika	opredelitev kazalnika	aritmetična sredina in standardni odklon
demografski kazalniki			
1	gostota poselitve	razmerje med številom prebivalcev in površino občine, 2020 (prebivalci/km ²)	$\bar{x} = 116,7$; $\sigma = 129,7$
2	prebivalstvena dinamika	indeks spremembe števila prebivalcev, 2008, 2020 (indeks)	$\bar{x} = 101,7$; $\sigma = 7,8$
3	selitveni prirast	povprečen selitveni prirast v obdobju, 2008–2020 (priseljenci/odseljeni na 1000 prebivalcev)	$\bar{x} = 1,2$; $\sigma = 5,9$
4	koeficient starostne odvisnosti	razmerje med številom otrok (0 do 14 let) in starejših (65 let ali več) ter številom delovno sposobnih prebivalcev (starih med 15 in 64 let), pomnoženo s 100, 2020 (koeficient)	$\bar{x} = 54,8$; $\sigma = 4,8$
družbenogospodarski kazalniki			
5	prihodi turistov	število prihodov domačih in tujih turistov, 2018	$\bar{x} = 29193,0$; $\sigma = 102710,7$
6	počitniška stanovanja	število počitniških stanovanj na 1000 prebivalcev, 2018	$\bar{x} = 16,4$; $\sigma = 27,1$
7	število kmetij	število kmetijskih gospodarstev na površino občina 2018), leto (KMG/ km ²)	$\bar{x} = 7,2$; $\sigma = 4,0$
8	živinorejska intenzivnost	število glav velike živine (GVŽ) na hektar kmetijskega zemljišča v uporabi (KZU), leto (GVŽ/ha KZU)	$\bar{x} = 0,8$; $\sigma = 0,3$
prostorski kazalniki			
9	intenzivnost pozidave	sprememba rabe poseljenih in sorodnih zemljišč (raba 3000), 2012, 2021 (indeks)	$\bar{x} = 4,7$; $\sigma = 5,6$
10	delež stavbnih zemljišč	delež stavbnih zemljišč od vseh zemljišč v občini, 2021 (%)	$\bar{x} = 8,4$; $\sigma = 6,0$
11	nezazidana stavbna zemljišča	delež nezazidanih stavbnih zemljišč od vseh stavbnih zemljišč, 2021 (%)	$\bar{x} = 40,6$; $\sigma = 9,7$
12	izdana gradbena dovoljenja	izdana gradbena dovoljenja na 1000 prebivalcev v občini, 2020 (št. dovoljenj/1000 prebivalcev)	$\bar{x} = 3,4$; $\sigma = 1,6$

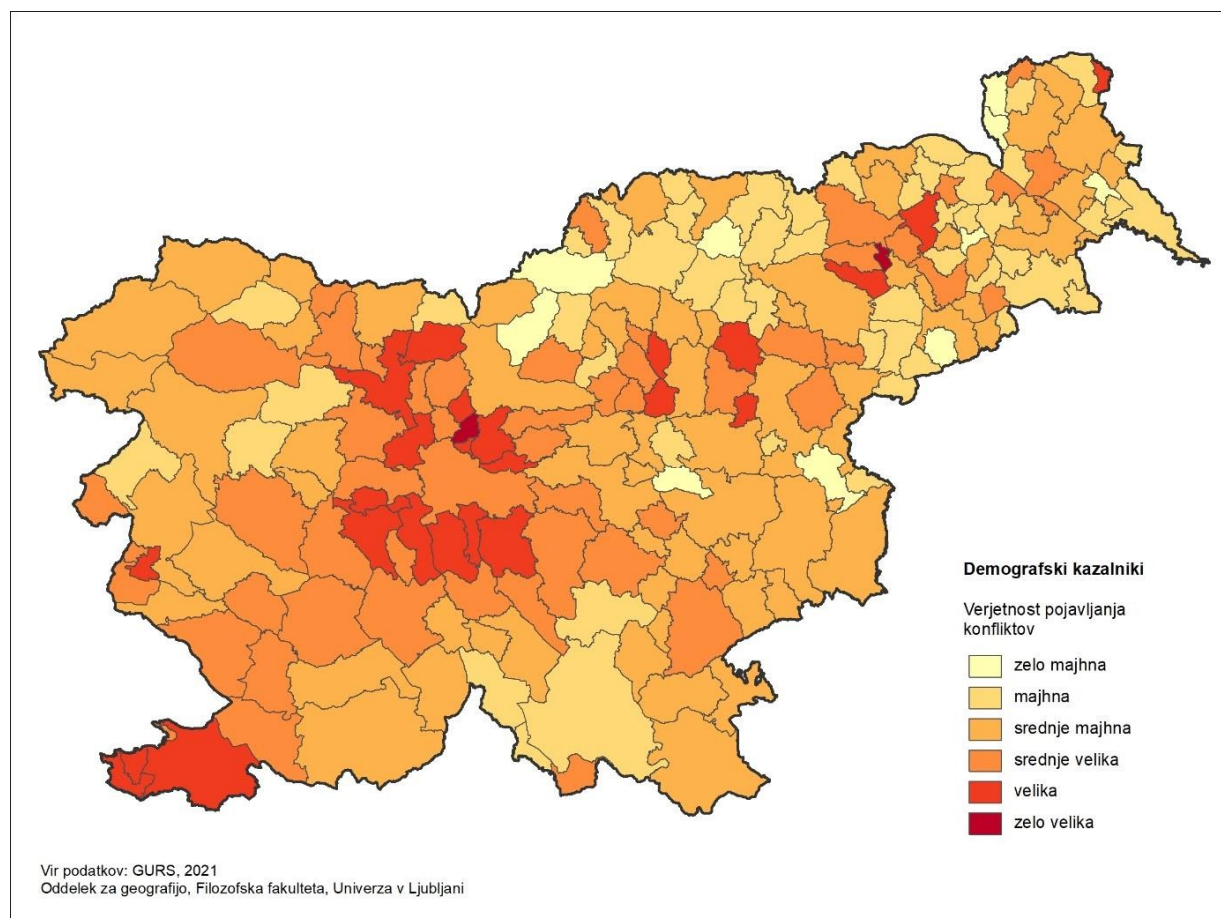
Opombe: $\bar{x}$ – aritmetična sredina; σ – standardni odklon

Iskanje potencialno bolj konfliktnih območij smo začeli z opredelitvijo ključnih kazalnikov po posameznih področjih. Tu je bila pomembna predvsem možnost ustrezne interpretacije vpliva kazalnika na pojavnost konfliktov. Slednja je pri nekaterih uporabljenih kazalnikih namreč lažja kot pri drugih. Na podlagi tega smo skupaj opredelili 12 kazalnikov, ki smo jih dodatno vsebinsko interpretirali in občine razvrstili v razrede. Pri tem smo za vsak kazalnik glede na razpon podatkov izoblikovali štiri razrede. Za mejo med drugim in tretjim razredom smo uporabili vrednost aritmetične sredine (pridobljene iz vrednosti vseh občin), za mejo med prvim in drugim ter tretjim in četrtem razredom pa vrednost enega standardnega odklona od aritmetične sredine.

V prvi razred smo uvrstili občine, ki pri kazalniku izkazujejo najnižji potencial za pojavljanje konfliktov, v četrtega pa tiste z največjim potencialom. Razvrščanje v razrede je v nadaljevanju omogočilo izračunavanje povprečne vrednosti na demografskem, družbenogospodarskem in prostorskem področju. Tako lahko ocenimo, kje pričakujemo večje zgoščevanje konfliktov in kaj je njihov potencialen izvor. Pri ocenah po omenjenih treh področjih in skupni oceni smo občine glede na verjetnost pojavljanja konfliktov razvrstili v šest skupin z razponom vrednosti 0,5. V prvo skupino smo tako uvrstili občine z vrednostmi od 1,01 do 1,50, v šesti razred pa občine z vrednostmi od 3,51 do 4,0. Prvi razred predstavljajo občine z zelo veliko majhno verjetnostjo za pojavljanje konfliktov, zadnji razred pa občine z zelo veliko verjetnostjo za pojavljanje konfliktov.

B. Demografske spremembe kot ključni dejavnik konfliktov na podeželju

Slika 5: Verjetnost pojavljanja konfliktov glede na analizo demografskih kazalnikov.

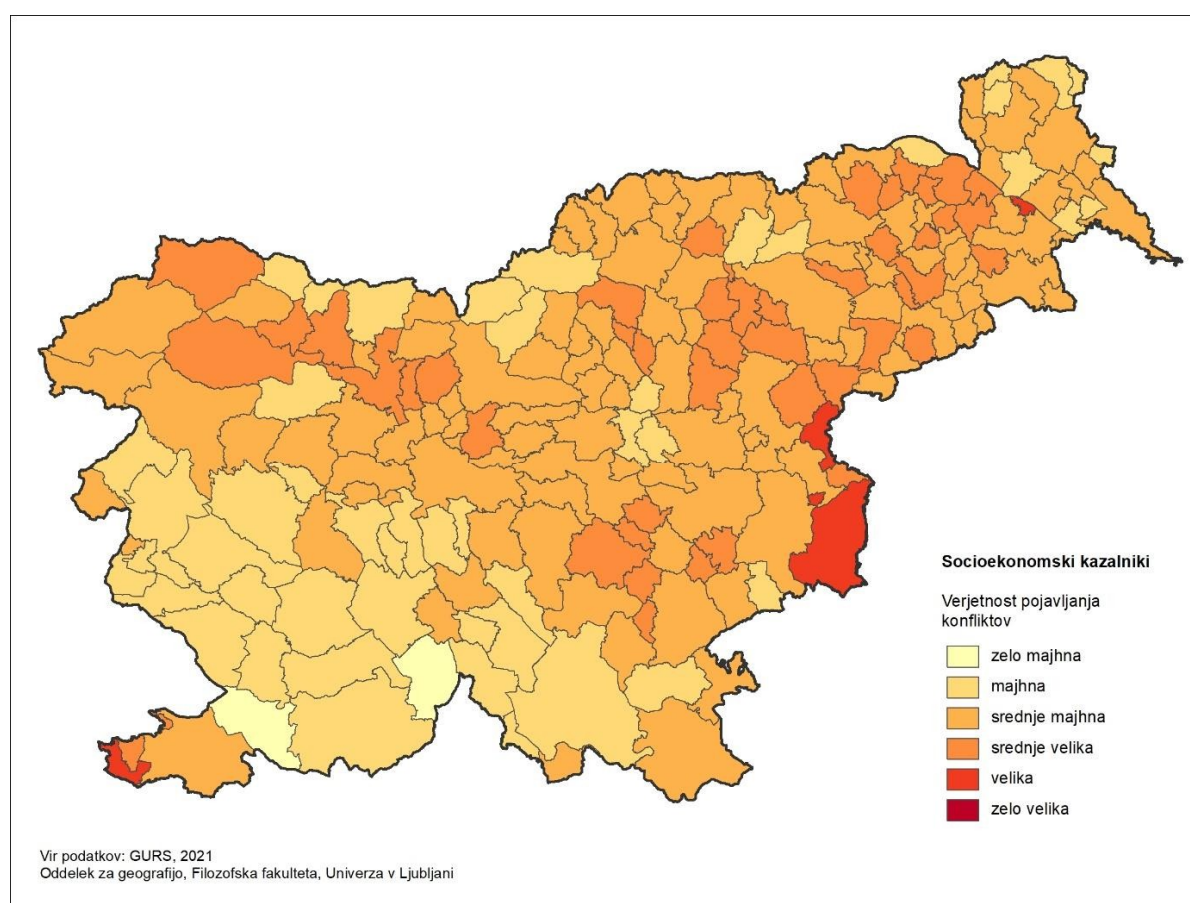
Kot ključne dejavnike za večjo verjetnost pojavljanja konfliktov z demografskega področja smo opredelili gostoto prebivalstva, prebivalstveno dinamiko, selitveni prirast in koeficient starostne

odvisnosti. Rezultati analize kažejo, da je velika verjetnost pojavljanja konfliktov predvsem v suburbanih območjih v okolici večjih središč. Pri tem najbolj izstopa Ljubljana, v manjši meri pa tudi okolica Maribora ter Celja in obalne občine. Z zelo veliko verjetnostjo pojavljanja konfliktov izstopata občini Mengeš in Miklavž na Dravskem polju (povprečen razred 3,75), z nekoliko nižjo vrednostjo (povprečen razred 3,5) pa sledi še šest občin (Brezovica, Medvode, Škofljica, Komenda, Prebold in Trzin). Skupno pa smo kar 27 občin uvrstili med območja z veliko ali zelo veliko verjetnostjo pojavljanja konfliktov. Majhna ali zelo majhna verjetnost za pojav konfliktov zaradi demografskih dejavnikov se kaže na Koroškem, v Slovenskih goricah in nekaj drugih manjših in nesklenjenih območjih. Skoraj izključno pa so ta območja na severovzhodu države. V omenjeni kategoriji z zelo majhno ali majhno verjetnostjo pojavljanja konfliktov smo uvrstili 62 slovenskih občin.

C. Vpliv družbenogospodarskih dejavnikov na pojavnost konfliktov na podeželju

Na družbenogospodarskem področju smo kot ključni dejavnosti, ki jih je relevantno vrednotiti, opredelili turizem in kmetijstvo. Prvo smo ovrednotili s številom prihodov turistov ter številom počitniških stanovanj, drugo pa s številom kmetijskih gospodarstev in številom glav velike živine. Tu je bilo manj občin, ki bi močneje odstopale od povprečja, saj močno prevladujeta razreda srednje majhne in srednje velike verjetnosti pojavljanja konfliktov (157 občin). Le štiri občine (Brežice, Piran, Podčetrtek in Veržej) izkazujejo veliko verjetnost pojavljanja konfliktov. Na drugi strani pa kar 51 občin izkazuje zelo majhno ali majhno verjetnost pojavljanja konfliktov. Prostorsko gledano so to večinoma občine na jugozahodu Slovenije. Več občin s srednje veliko verjetnostjo pojavljanja konfliktov pa se nahaja v Podravske, Savinjske in Gorenjske statistični regiji.

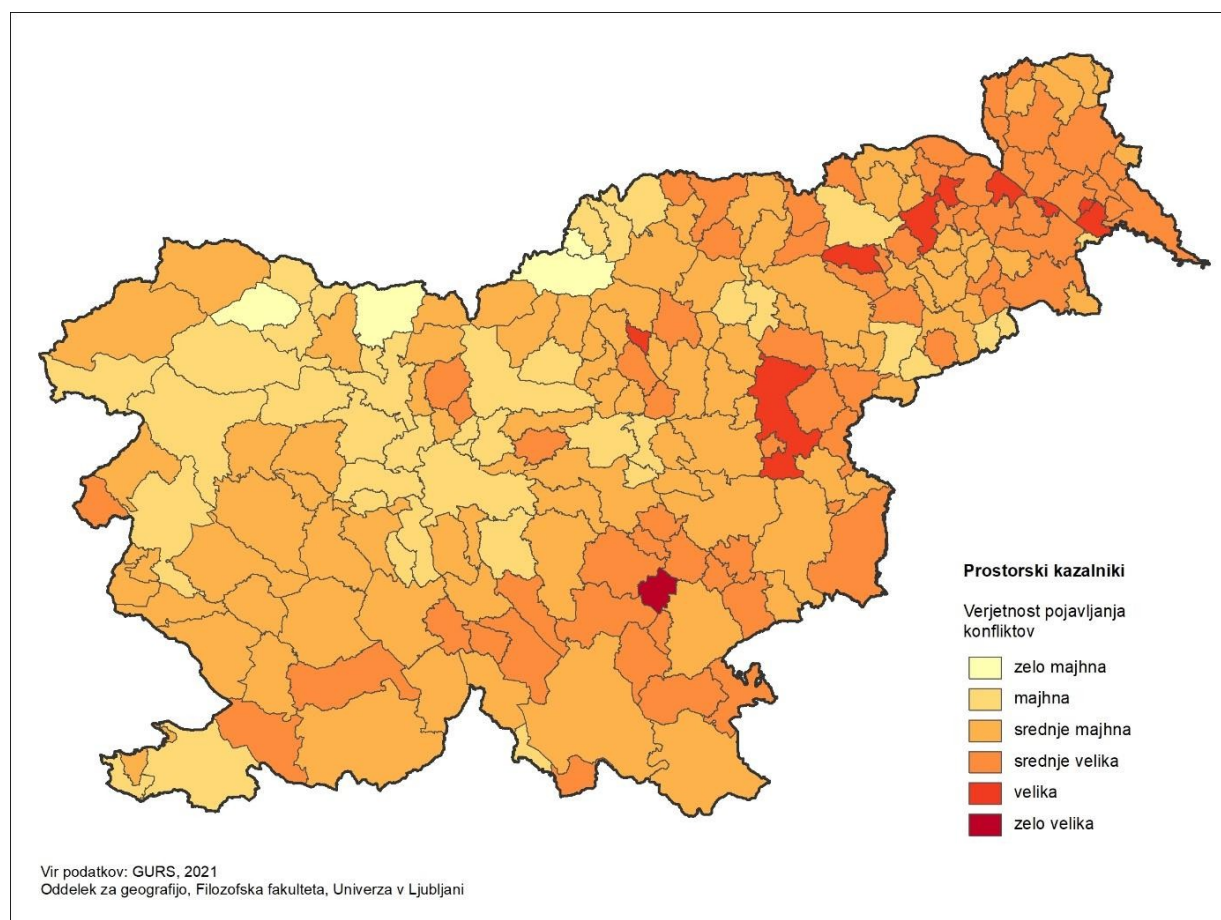
Slika 6: Verjetnost pojavljanja konfliktov glede na analizo družbenogospodarskih kazalnikov.

D. Vpliv prostorskih dejavnikov na pojavljanje konfliktov na podeželju

Zadnji sklop kazalnikov vključuje kazalnike prostorske strukture, pri čemer smo ovrednotili spremembo rabe poseljenih in sorodnih zemljišč, delež stavbnih zemljišč, delež nezazidanih stavbnih zemljišč in izdana gradbena dovoljenja. Vsi kazalniki tako nakazujejo na pritiske po rabi prostora za gradnjo. Občine s srednje veliko ali veliko verjetnostjo pojavljanja konfliktov se nahajajo predvsem na vzhodu in delno na jugu Slovenije. Z zelo veliko verjetnostjo izstopa Mirna Peč, v devetih občinah pa je verjetnost velika (Benedikt, Črenšovci, Hoče-Slivnica, Lenart, Odranci, Radenci, Šentjur, Šmartno ob Paki, Veržej). Na drugi strani se občine z zelo majhno ali majhno verjetnostjo pojavljanja konfliktov nahajajo predvsem na severozahodu države, izstopata predvsem Gorenjska in Goriška ter Ljubljana z okolico.

Slika 7: Verjetnost pojavljanja konfliktov glede na analizo prostorskih kazalnikov.

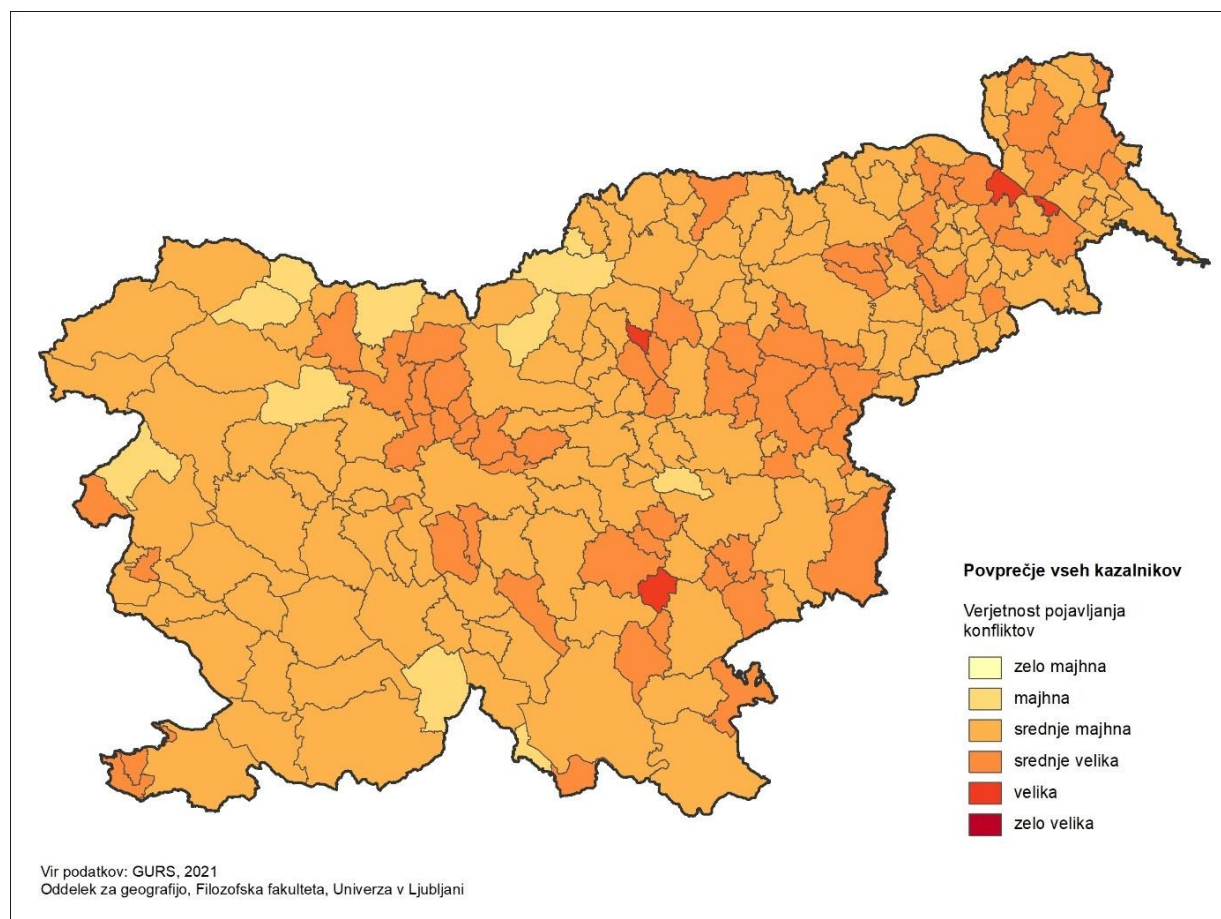
E. Doseganje zastavljenega cilja

*Cilj 1: Prepoznati ter analizirati **ključne procese** in mehanizme sprememb na podeželju, ki generirajo konflikte. Na tej osnovi bo mogoče boljše predvidevanje nastanka potencialnih konfliktov na podeželju.*

Podrobno smo analizirali demografske, družbenogospodarske in prostorske spremembe in procese, ki generirajo konflikte na podeželju v Sloveniji. Pri **skupni oceni verjetnosti pojavljanja konfliktov** so

razlike med občinami pričakovano manjše, tako se kar 197 občin (93 %) uvršča v razreda srednje majhne in srednje velike verjetnosti. Le štiri občine (Mirna Peč, Radenci, Šmartno ob Paki in Veržej) se uvrščajo v razred velike verjetnosti, na drugi strani pa se 11 občin uvršča v razred majhne verjetnosti (Črna na Koroškem, Gorje, Jesenice, Kanal, Loška dolina, Luče, Mežica, Osilnica, Radeče, Tržič, Železniki). Več občin s srednje veliko ali veliko verjetnostjo se pojavlja v vzhodnem delu Slovenije, večja sklenjena območja pa obsegajo dele Savske ravni, Voglajnskega in Sotelskega gričevja ter Slovenskih goric. Na teh območjih občine večinoma pri vseh treh področjih dosegajo nadpovprečne vrednosti oziroma izkazujejo srednje veliko, veliko ali zelo veliko verjetnost pojavljanja konfliktov.

Slika 8: Skupna verjetnost pojavljanja konfliktov glede na tri obravnavana področja.

V nadaljnjih korakih CRP smo iskali povezave med skupno verjetnostjo pojavljanja konfliktov, rezultati analize izbranih časopisov z vidika pojavljanja konfliktov ter ugotovitvami anket (med občinami, lokalnimi akcijskimi skupinami in glede funkcionalno razvrstjenih območij) glede prepoznavanja in reševanja konfliktov na podeželju.

2.3 DELOVNI SKLOP 3: ZAZNAVANJE IN DOJEMANJE KONFLIKTOV NA PODEŽELJU

Delovni sklop 3 je sestavljen iz štirih aktivnosti, ki smo jih izvajali od marca 2021 do februarja 2022.

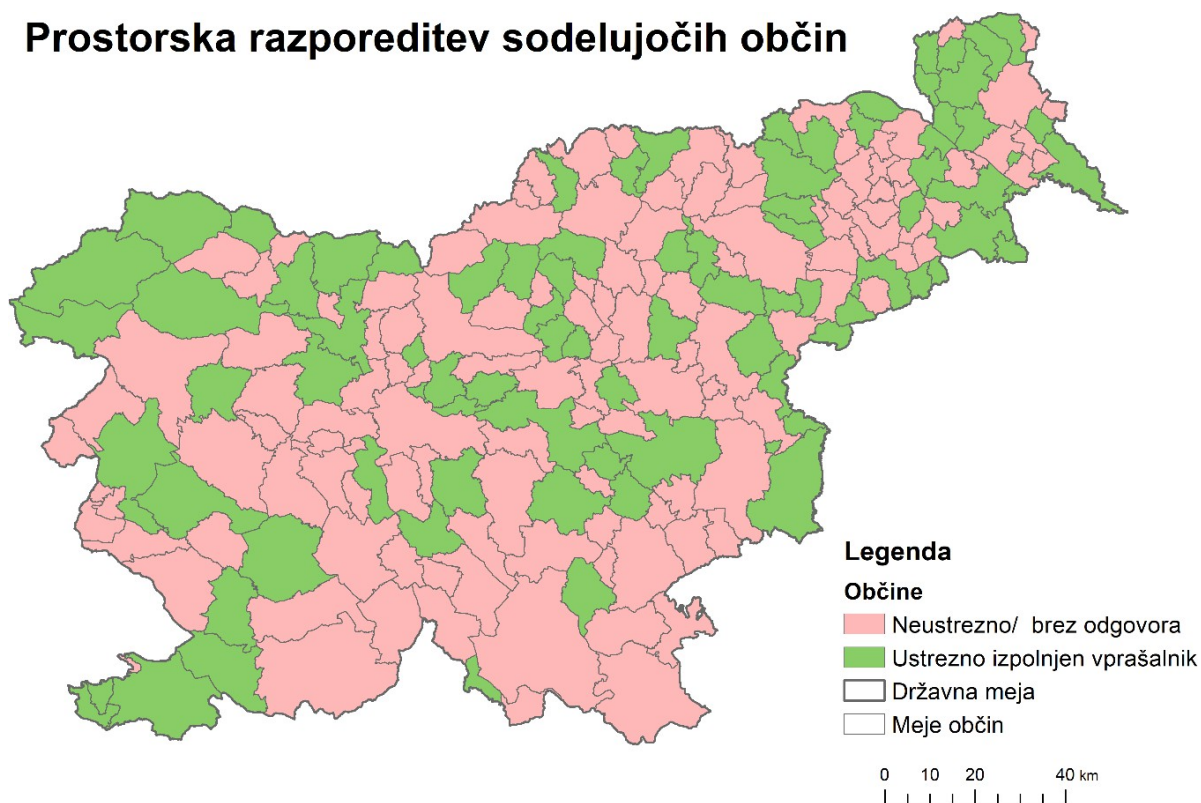
DS 3: Zaznavanje in dojemanje konfliktov na podeželju												
Vodi: UL FF, sodelujeta: UL FGG, UL BF												
Aktivnost	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
A3.1: E-anketa za slovenske občine (UL FF)												
A3.2: E-anketa na 37 LAS-ov (UL BF)												
A3.3: Analiza vsebin regionalnih/lokalnih časopisov (UL FF)												
A3.4: Analiza odnosa javnosti do (funkcionalno) razvrednotenega prostora (UL FF)												

A. E-anketiranje slovenskih občin

V e-okolju smo zasnovali ključna vprašanja (področje konfliktov, tip udeležencev v konfliktu, primer konflikta), ki smo jih pilotno preizkusili na 10 občinah (april 2021). Nato smo v e-anketo vključili vse slovenske občine (maj in junij 2021; anketa je v Prilogi). Z e-anketo smo želeli prepoznati glavne tipe konfliktov in ciljne skupine, ki so najpogostejše vključene v konflikte, obenem pa tudi prostorsko razmestitev konfliktov (če ima konflikt prostorsko razsežnost) in načine reševanje konfliktov.

Slika 9: Prostorska razporeditev občin, ki so sodelovale v e-anketiranju.

Prostorska razporeditev sodelujočih občin

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anketa med občinami, 2021.

V anketi je sodelovalo 109 občin, prejeli pa smo 120 (vsaj) delno izpolnjenih vprašalnikov. Po temeljitnem pregledu smo združili odgovore občin, ki so vprašalnike izpolnile dvakrat in izbrisali neustrezno izpolnjene vprašalnike. V analizo smo tako vključili 85 enot, kar predstavlja 40,09 % vseh slovenskih občin.

Najbolje zastopana je Obalno-kraška statistična regija, kjer je na vprašalnik odgovorilo 62,5 % občin v regiji. Sledijo Pomurska (59,26 %), Posavska (50 %) in Zasavska (50 %), nad 40 % občin pa je odgovarjalo še v Savinjski (45,16 %) in Gorenjski (44,44 %) statistični regiji. V Koroški statistični regiji je na vprašalnik odgovorila četrtina občin, v Jugovzhodni Sloveniji še nekoliko manj (23,81 %), najmanj odgovorov pa smo prejeli iz Primorsko-Notranjske statistične regije, kjer je od 6 občin vprašalnik izpolnila le 1 (16,67 %).

Sodelujoče občine so na spodnji karti prikazane z zeleno barvo. Opazen je »prazen« prostor na jugu države in na območju Pohorja. Zaradi telefonskih prošenj za izpolnjevanje vprašalnika, usmerjenih predvsem v Pomursko, Podravske in Savinjsko statistično regijo, so te regije primerljivo zastopane glede števila ustrezno izpolnjenih vprašalnikov, kar pa ne bi bile, če telefonskih klicev ne bi opravili.

Najpogosteje so na vprašanja odgovarjali zaposleni na področju okolja in prostora (skupaj 42), saj smo nanje tudi ciljno usmerili pošiljanje anketnih vprašalnikov. Po pogostosti nato sledijo direktorji občinske uprave (18), katerim smo posredovali vprašalnik predvsem v primeru manjših občin. Vse ostale funkcije anketirancev so predstavljene v spodnji preglednici.

Preglednica 2: E-anketa med slovenskimi občinami – funkcija anketiranca.

funkcija anketiranca	št. odgovorov
svetovalec na oddelku za okolje in prostor	35
direktor občinske uprave	18
vodja oddelka za prostor	7
župan	5
svetovalec na oddelku za gospodarske dejavnosti	4
podžupan	3
referent	2
vodja oddelka za gospodarske dejavnosti	1
vodja oddelka za mestni svet in krajevne skupnosti	1
višji referent	1
podsekretar na uradu za razvoj in investicije	1
pomočnik vodje	1
višja svetovalka za prostorsko planiranje	1

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anketa med občinami, 2021.

Z vprašanjem odprtega tipa smo želeli anketirancem ponuditi možnost, da prosto navedejo (samoopis) pomembnejše konflikte v njihovi občini. Dobili smo 55 odgovorov: glede na njihov zapis smo določili področje konflikta (kmetijstvo in gozdarstvo, zemljišča, gospodarska javna infrastruktura/GJI itd.), spremljali smo njihovo številčno pojavnost ter prepoznali tudi vzrok (včasih tudi kontekst) konflikta. Anketiranci so pri samoopisu največkrat navedli konflikte, povezane s kmetijstvom in gozdarstvom (29; v preglednici so natančneje opredeljeni vzroki za konflikt na izbranem področju konflikta). Sledijo konflikti zaradi zemljišč (22), pri čemer smo izločili kmetijska zemljišča (zajeta pri področju: kmetijstvo in gozdarstvo). S 17 navedbami je bilo zastopano področje degradacija, sledijo konflikti, povezani z GJI

(13), prostorsko zakonodajo (9). Osem navedb so anketiranci pripisali več področjem konflikta: neurejenim lastniškim razmerjem, turizmu in rekreaciji, poselitvi, nelegalni rabi. Po štiri navedbe pa smo evidentirali na naslednjih področjih: medsosedske konflikte, podeželje, varstvo in drugo.

Preglednica 3: Konflikti, ki so jih navedli anketiranci na občinah (samoopis).

področje konflikta	število konfliktov	vzrok oz. kontekst konflikta	
kmetijstvo in gozdarstvo	29	intenzivno kmetijstvo - smrad, škropiva (8)	
		umeščanje kmetijskih objektov v prostor (5)	omejitve širjenja (2)
			konflikt z nekmeti (2)
			umeščanje objektov v pokrajino
		zaraščanje kmetijskih zemljišč (5)	
		opuščanje kmetijstva (4)	
		pritiski za spremembe namembnosti kmetijskih zemljišč (4)	
		konflikti z nekmeti (3)	
		neustrezna raba kmetijskih zemljišč (3)	funkcionalno degradirana območja (2)
			rekreacija
			oglaševanje
		škoda na kmetijskih pridelkih (2)	
		sobivanje z velikimi zvermi (2)	
		škoda v gozdu	
		omejitve za kmetovanje	
		ohranjanje poljskih poti	
		spreminjanje pomožnih kmetijskih objektov v bivalne	
zemljišča	22	zagotavljanje zemljišč (8)	stanovanjska gradnja (2)
			gradnja GJI (3)
			gradnja (3)
		nelegalna raba tujih zemljišč (5)	
		pridobivanje lastništva ali soglasij za rabo zemljišč (4)	
		lastniki zemljišč (2)	
degradacija	17	funkcionalna degradacija prostora (9)	propadajoče/opuščene stavbe (2)
			deponije gradbenega materiala (2)
			parkirišča (2)
			zaraščena zemljišča

		odlaganje odpadkov (7)	
		ogrožanje naravnih danosti/onesnaževanje (2)	
		pritiski na prostor zaradi rekreacije (2)	
		pogini rib	
gospodarska javna infrastruktura	13	zagotavljanje zemljišč za gradnjo (4)	
		pridobivanje lastništva ali soglasij za uporabo zemljišč (3)	
		vzdrževanje (2)	
		gradnja (2)	
		zagotavljanje opremljenosti z GJI zaradi razpršene gradnje	
		neurejeno zemljiško-knjižno stanje	
prostorska zakonodaja	9	pritiski za spremembe namembnosti (6)	stanovanjska gradnja (3)
			turizem
		dolgotrajni postopki preminjanja prostorskih aktov (2)	
		nespoštovanje prostorskih aktov	
neurejena lastniška razmerja	8	spori glede mej med parcelami (5)	
		večje število solastnikov parcel zaradi dedovanja	
		propadanje zapuščenih stavb zaradi nerazrešenega lastništva	
		neurejeno zemljiškooknjižno stanje GJI	
turizem in rekreacija	8	uporaba tujih zemljišč v rekreativne namene (3)	
		uporaba poti v rekreativne namene	
		preobremenjenost prostora	
		opuščanje kmetijstva in prestrukturiranje v turizem	
		hrup in okoljska degradacija	
		degradacija zaradi rekreacije	
poselitev	8	priseljivanje iz mest na podeželje (4)	
		ukinjane storitev javne oskrbe – bankomat, pošta (4)	
		zagotavljanje zemljišč za stanovanjsko gradnjo (2)	
		težave z ohranjanjem poseljenosti (2)	
		razpršena gradnja (2)	
		pogoste pobude za spremembo namembnosti zemljišč	
nelegalna raba	8	poseganje na sosednja zemljišča (3)	
		nelegalna gradnja (2)	

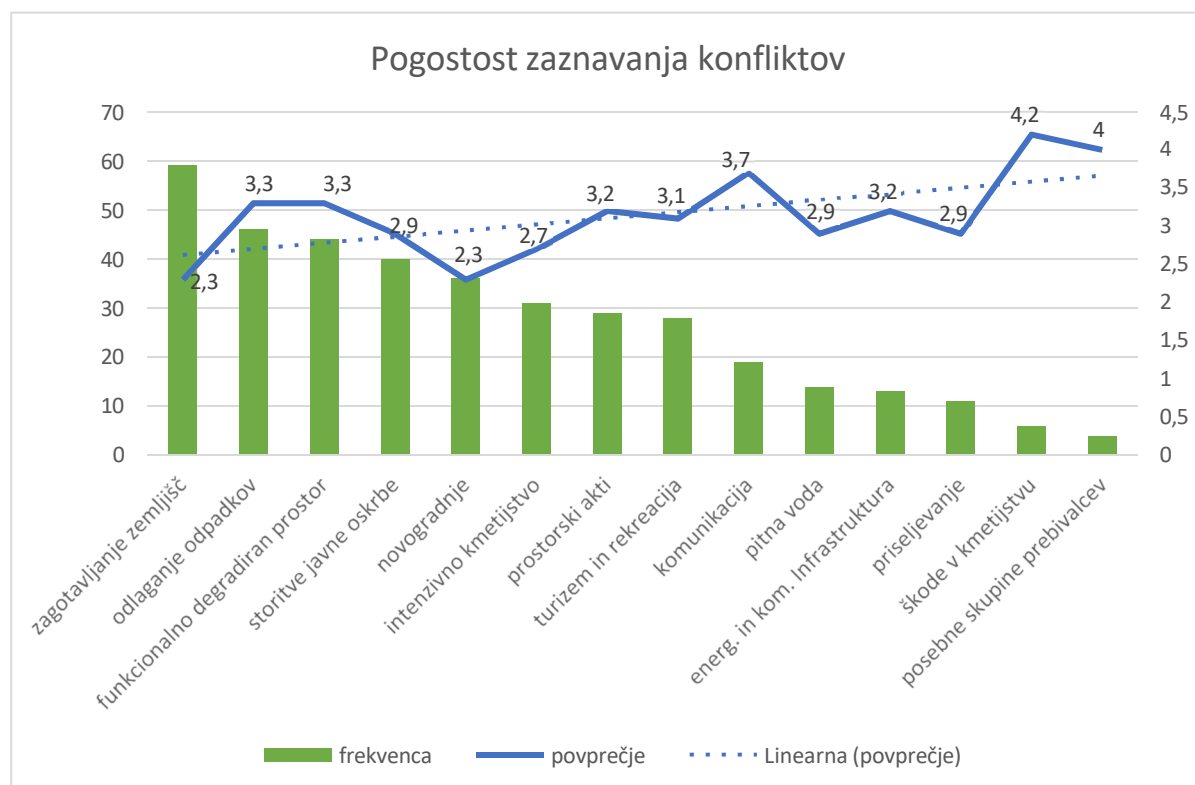
		uporaba zemljišč v tuji lasti (2)
		nasipavanje materiala
medsosedski konflikti	4	neurejena lastniška razmerja (2)
		splošno (2)
varstvo	3	kulturne dediščine (2)
		narave
podeželje	4	poseljenost (2)
		nerazumevanje
		izguba identitete
drugo	4	neustrezna komunikacija in informiranje
		konflikt med zasebnim in javnim interesom
		izvajanje zimske službe
		konflikt ciljev in spoznanj

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anketa med občinami, 2021.

Nato smo iz samoopisa prešli v standardizirano poizvedbo glede pojavljanja konfliktov na podeželju: pripravili smo nabor 14 konfliktov, ki smo jih prepoznali v strokovni literaturi in uskladili z naročnikom (MKGP). Iz tega nabora je vsak anketiranec izbral 5 konfliktov, ki se najpogosteje pojavljajo v dotični občini (za mestne občine smo pripisali, da naj podajo odgovore za podeželski del občine). Nato so morali anketiranci pet izbranih konfliktov rangirati, in sicer od 1 (konflikt se pojavlja najpogosteje) do 5 (konflikt se pojavlja manj pogosto). Odgovore na to vprašanje smo analizirali na podlagi dveh podatkov: frekvence odgovorov in povprečne pomembnosti posameznega odgovora. Višja frekvenca odgovorov nakazuje na pojavljanje konflikta v več občinah in s tem na njegovo razširjenost, medtem ko na večjo pomembnost konflikta opozarja čim nižje povprečje.

Občine so med najpogostejše konflikte največkrat uvrstile konflikt *zaradi težav pri zagotavljanju zemljišč za gradnjo/posodobitev GJI* (59), ki je prav tako najvišje glede na povprečje (2,3) in s tem najpogostejši konflikt na podeželju. Zelo razširjena sta tudi konflikta *zaradi odlaganja odpadkov v naravo* (46) in *funkcionalno degradiranega prostora* (44), saj so ju zaznali v več kot polovici sodelujočih občin, vendar si po pogostosti delita 10 mesto po povprečju (3,3). Sledijo konflikti *zaradi pomanjkanja/ ukinjanja storitev javne oskrbe* (40), *zaradi novogradenj za namen bivanja, gospodarskih in drugih objektov* (36) in *zaradi koncentracije, intenzifikacije in specializacije kmetijske proizvodnje* (31). Pri vseh treh je vrednost povprečja še manjša od 3, torej so jih občine najpogosteje razvrstile na prvo ali drugo mesto po pogostosti.

Slika 10: Pogostost zaznavanja konfliktov s strani občin.

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anketa med občinami, 2021.

Nekoliko nižje uvrščena, a še vedno relativno pogosto omenjena sta konflikta *zaradi nespoštovanja določil prostorskih aktov s področja varstva naravne in kulturne dediščine* (29; 3,2) ter *zaradi turističnih, pristočasnih, rekreacijskih in športnih aktivnosti* (28; 3,1). Med manj pogosto omenjenimi konflikti sta konflikta *zaradi težav pri dostopu do in zagotavljanju kakovostne pitne vode* (14) in *zaradi priseljevanja iz mest* (11) svojevrstni izjemi, saj ju zaznavajo v manjšem številu občin, kjer pa se pojavljata zelo pogosto (povprečje manjše od 3).

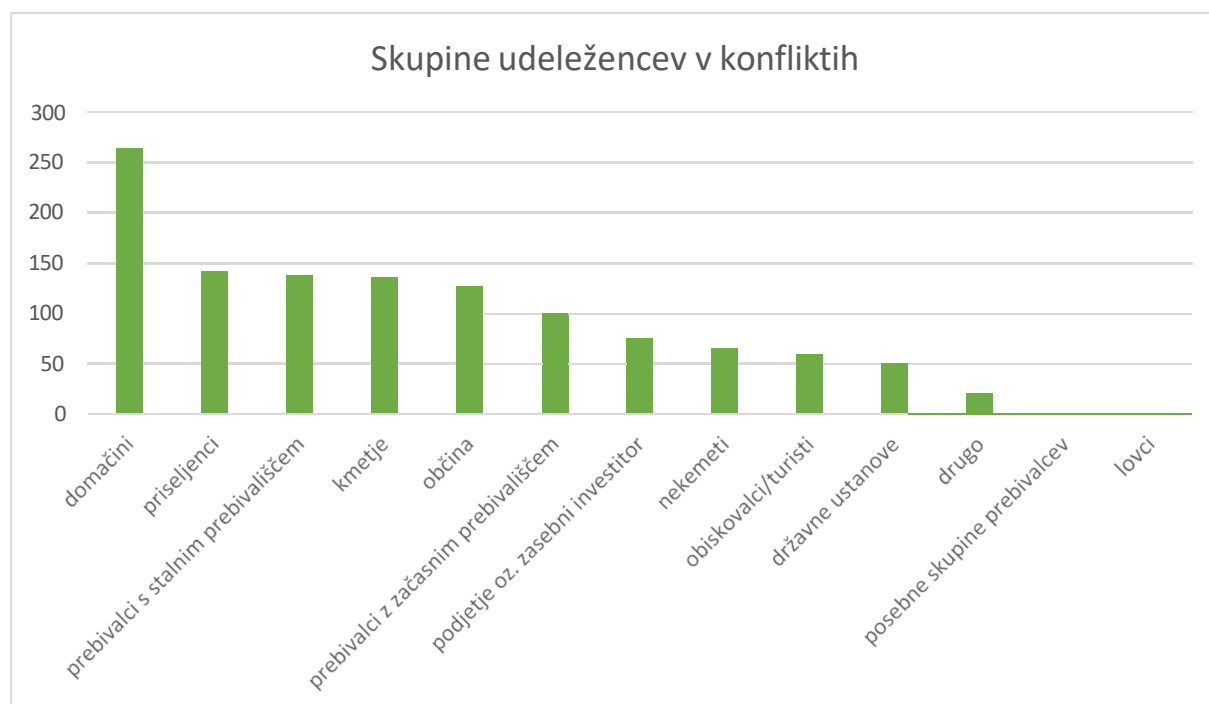
Najmanj pogosto sta s strani občin zaznana konflikta *zaradi kraj kmetijskih pridelkov in povzročanja škode na kmetijskih površinah* (6) ter *zaradi prisotnosti posebnih skupin prebivalcev* (4). Občine, katere so ju zaznale, so ju uvrstile na nižja mesta (povprečji 4,2 in 4).

Anketirance smo spraševali, kje v občini se izbrani konflikti najpogosteje pojavljajo. Pri vseh konfliktih (razen pri *konfliktu zaradi posebnih skupin prebivalcev*) so anketiranci najpogosteje navajali, da se konflikti pojavljajo po celotni občini. Nekatere občine so konkretno navedle naselja, v katerih prihaja do konfliktov, spet druge pa so se orientirale na naravnogeografske sestavine njihovega okolja: zaključene reliefne enote (npr. Slovenske gorice, Brkini, Pohorje ipd.), zavarovana območja (npr. Triglavski narodni park, območja kulturne dediščine itn.), gozdne in vodne površine (npr. Bukovniško jezero, jezerska skleda/Bohinj itd.). Prav tako so za jasnejšo navedbo lokacije konflikta uporabili obstoječo infrastrukturo (npr. v bližini avtoceste, ob trasi daljnovodov ipd). Predvidevali smo, da bomo dobili bolj natančne odgovore, zato so nam obstoječi odgovori v pomoč le pri določanju klastrov, v katerih se najpogosteje pojavlja določen tip konflikta.

Zanimalo nas je, kdo (skupina udeležencev) je najpogosteje vključen v konfliktih na podeželju. Izmed 13 možnih (skupin) udeležencev (Slika 7) so občine največkrat izbrale domačine (264). Tem sledijo priseljenci (141), zaradi česar se pojavi vprašanje, ali bi bilo potrebno v e-anketi bolj obrazložiti

možnost priseljenci. Na tretjem mestu so prebivalci s stalnim prebivališčem (138) in na četrtem kmetje (136). Občina je kot udeleženka v konfliktnih situacijah (127 odgovorov) na petem mestu. Najpogostejši udeleženci v konfliktih so torej prebivalci občin in občina sama.

Slika 11: Skupine udeležencev v konfliktih – glede na odgovore občin.

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anketa med občinami, 2021.

Podrobno smo analizirali vsakega izmed 14 konfliktov, in sicer kje se ta konflikt pojavlja in kdo je vključen. V poročilo ta del analize zaradi obsežnosti nismo vključili. Anketiranci so navedli, da se konflikti na podeželju najpogosteje pojavljajo med dvema skupinama udeležencev, in sicer med prebivalci in občino (27 navedb), domačini-priseljenci (25), med prebivalci in investitorjem (20), med kmeti in nekmeti (17) ter med prebivalci s stalnim prebivališčem ter prebivalci z začasnim prebivališčem (11). Manj je konfliktov med občino in državo (7) ter prebivalci in obiskovalci (7). Redkeje se pojavljajo konflikti med tremi (3) ali štirimi in več skupinami udeležencev (6 navedb).

Preglednica 4: Prevladujoče skupine udeležencev v konfliktih, ki so jih prepoznale anketirane občine.

dve skupini udeležencev	skupaj: 54
prebivalci-občina	27
domačini-priseljenci	25
prebivalci-investitor	20
kmeti-nekmeti	17
prebivalci s stalnim prebivališčem-prebivalci z začasnim prebivališčem	11
občina-država	7
prebivalci-obiskovalci	7
domačini-posebne skupine prebivalcev	2

kmeti-lovci	2
drugo: kmeti-Romi	1
drugo: občina - ostali	1
drugo: prebivalci-država	1
drugo: ustanove - občani	1

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anкета med občinami, 2021.

Anketirance smo prosili, da so opisali razvoj enega konflikta in način njegovega reševanja. Najpogosteje so izbrali *konflikte so s področja gospodarske javne infrastrukture* (17), zanje pa so anketiranci le redko podali tudi rešitve (5). Največ težav imajo z zagotavljanjem zemljišč (6) in umeščanjem (5) GJI, nekaj pa tudi s prenosi lastništva (3) in upravljanja obstoječe GJI in z vzdrževanjem.

Prav tako so v vrhu pogostosti *konflikti s področja kmetijstva in gozdarstva* (16), a z razliko, da so zanje anketiranci v polovici primerov podali tudi primere reševanja. Vzroki konfliktov s tega področja so tudi zelo raznoliki. Največkrat se občine soočajo s težavami pri umeščanju kmetijskih objektov v prostor (3), pogoste pa so tudi pritožbe zaradi smradu ob razvažanju gnojnice (2) in pritiski za spremembe namembnosti KZ v zazidljiva (2). Najbolj svojevrsten konflikt s tega področja je nastal med lastniki kmetijskih zemljišč in sprehajalci psov, kateri na sprehodih niso pospravljali iztrebkov njihovih ljubljencev; občina je situacijo rešila z opremljanjem sprehajalnih poti s smetnjaki za pasje iztrebke.

Sledijo *konflikti s področja turizma in rekreacije* (10), za katere so anketiranci prav tako zapisali rešitve v polovici primerov. Največkrat se soočajo s problemom parkiranja na zasebnih površinah in pomanjkanjem parkirnih mest (5), s širjenjem turistične dejavnosti pa so povezane tudi povišane prometne obremenitve. Turisti pogosto za rekreacijo uporabljajo tudi neoznačene poti (2), zaradi česar prihaja do konfliktov z lastniki zemljišč.

Največkrat se občine odločijo za reševanje konfliktov (spodnja preglednica) z usklajevanjem mnenj in interesov udeležencev (14). Za to se poslužujejo različnih orodij, kot so sestanki, delavnice, pogovori, pogajanja in iskanje primernejših variant, večkrat pa omenijo tudi časovno zahtevnost teh procesov in visok vložek energije, ki je potreben za razreševanje konfliktov. Na nekaterih občinah se zavedajo pomena informiranosti (7) prebivalcev in jih o določenih posegih in spremembah obvestijo vnaprej ter se tako izognejo nastajanju konfliktov, drugod pa posredujejo informacije v obliki pojasnil, razlag in strokovnih mnenj. Table in znake uporabljajo za obveščanje obiskovalcev in turistov ter so tako orodja za preprečevanje nadaljnjih konfliktov oz. za njihovo blaženje.

Preglednica 5: Načini reševanja konfliktov, ki so jih uporabile anketirane občine.

način reševanja	število	primeri in podrobnosti
usklajevanje	14	sestanki, delavnice, vključevanje in soočanje vseh akterjev, pogajanja, pogovori, iskanje primernejših variant za umestitev v prostor
informiranje	7	table in znaki, obvestila, sestanki, pojasnila, razlage, strokovno mnenje
uradni postopki	7	inšpekcijske službe, razlastitve, sodni spori, kazni, pritožbe, sprejet in dopolnjen odlok o kmetijskih pomožnih objektih, legalizacija

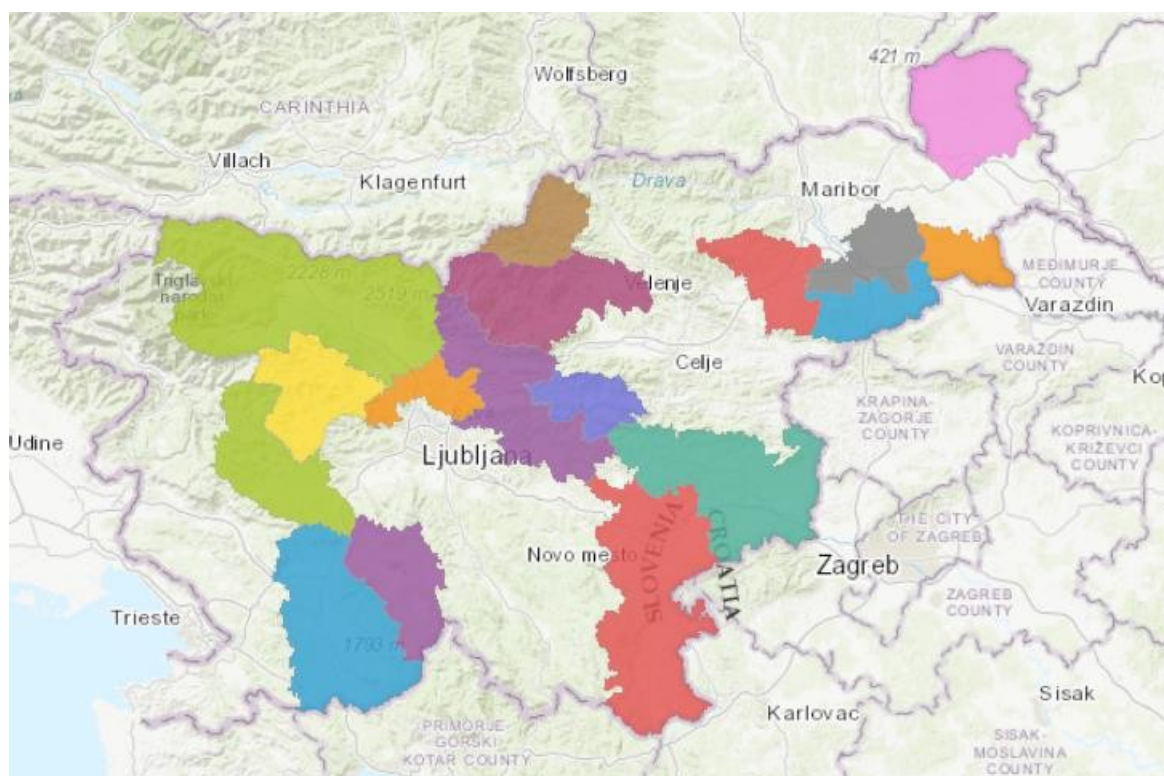
finančna pomoč	3	nadomestila za ohranjanje storitve, javni razpisi, nadomestila za pridelke
uvedba novosti	2	organizacija linije javnega potniškega prometa, brezplačno parkiranje na drugih lokacijah, smetnjaki za pasje iztrebke
investicija v GJI	2	posodobitev vodovodnega omrežja, nadgradnja zbirnega centra odpadkov, izgradnja povezovalnega vodovoda
strokovno mnenje	2	strokovne podlage, mnenje upravne enote

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anketa med občinami, 2021.

B. E-anketiranje in intervjuvanje lokalnih akcijskih skupin

Vsebinsko zasnovano vprašanj, vključenih v **e-anketo med slovenskimi LAS**, smo oblikovali na podlagi ugotovitev e-anketiranja med slovenskimi občinami ter poglobljene analize vsebin izbranih časopisov. Z e-anketo smo preverjali zaznavanje in dojemanje konfliktov med LAS: 13. 9. 2021 smo jo poslali na naslove 37 LAS, do zaključka ankete (1. 10 2021) smo zbrali 18 popolnih odgovorov (v e-anketi so sodelovali: LAS Med Snežnikom in Nanosom, LAS Za mesto in vas, LAS Mežiške doline, LAS loškega pogorja, LAS Srce Slovenije, LAS Haloze, LAS Posavje, LAS Goričko 2000, LAS Dobro za nas, LAS Dolenjska in Bela krajina, LAS Zgornje Savinjske in Šaleške doline, LAS s CILjem, LAS Notranjska, LAS Gorenjska košarica, LAS Zasavje, LAS UE Ormož, LAS Bogastvo podeželja, LAS Drava).

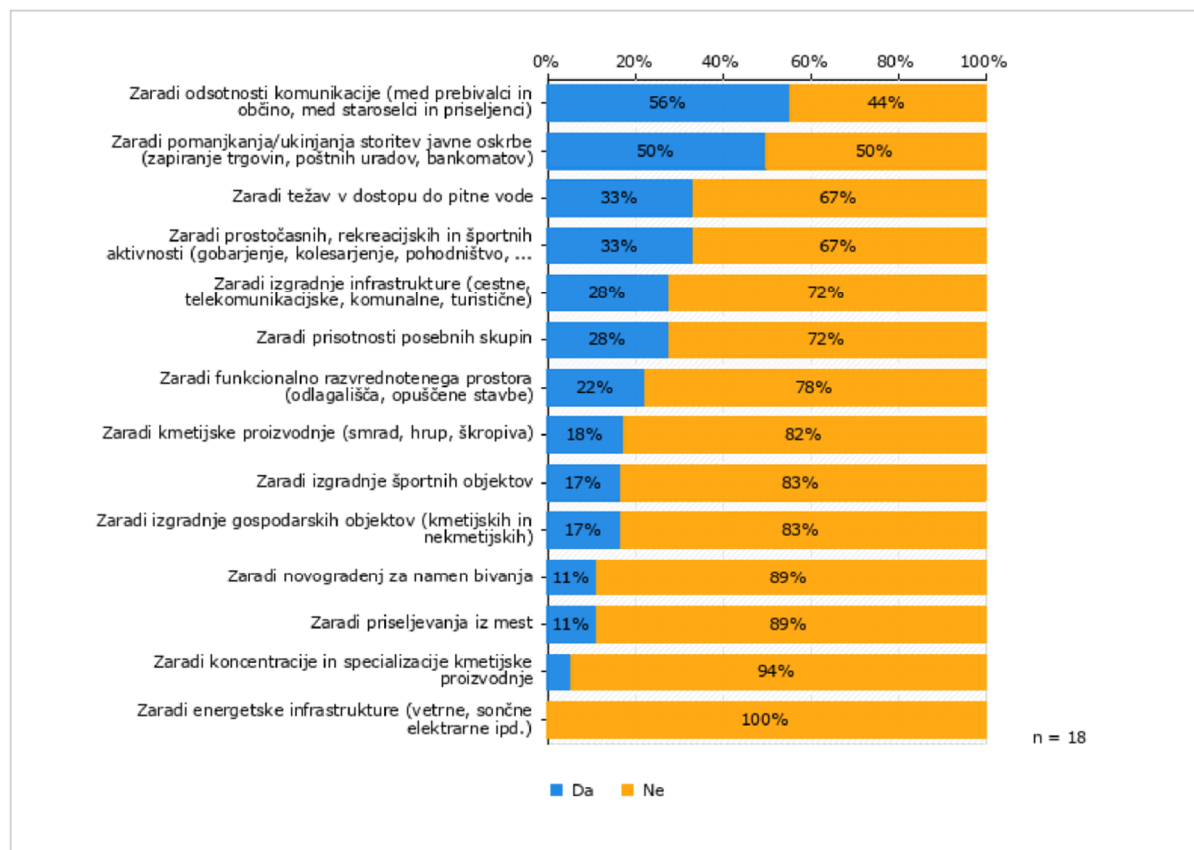
Slika 12: Lokalne akcijske skupine, ki so sodelovale v e-anketiranju.

Zanimalo nas je, **kako pri prijavi in izvajanju projektov** na območju 18 LAS **prihaja do konfliktov in kako jih rešujejo**. Preučevane LAS največ konfliktov zaznavajo zaradi odsotnosti komunikacije (med prebivalci in občino, med staroselci in priseljenci; 56 % vseh odgovorov) ter zaradi pomanjkanja/ukinjanja storitev javne oskrbe (zapiranje trgovin, poštnih uradov, bankomatov (50 %

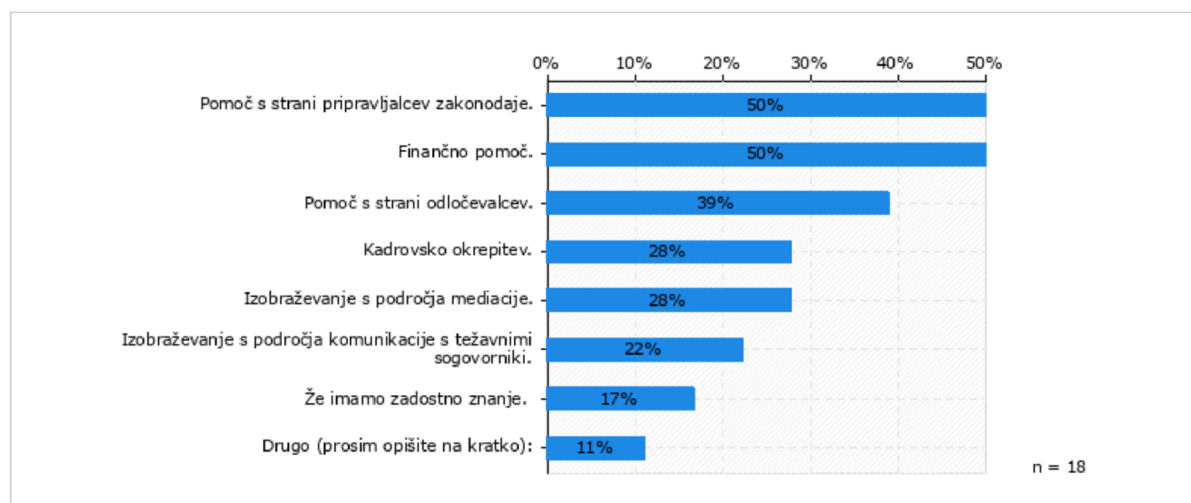
odgovorov). Tretjina anketiranih LAS zaznava konflikte tudi zaradi težav pri dostopu do pitne vode ter zaradi prostočasnih, rekreacijskih in športnih aktivnosti (gobarjenje, kolesarjenje, pohodništvo, jahanje, obiskovalci parkirajo na neustreznih površinah itd.).

Slika 13: Skupine konfliktov na podeželju, ki jih zaznavajo LAS (e-anketa, 2021).

Kar tretjina LAS (LAS Goričko 2000, LAS loškega pogorja, LAS Dolenjska in Bela krajina, LAS Med Snežnikom in Nanosom, LAS Haloze in LAS Bogastvo podeželja) ima izkušnje mediatorja pri razreševanju konflikta. Pri čemer le dve LAS menita, da je bila njuna vloga mediatorja odločilna pri razreševanju konflikta. LAS smo tudi spraševali, kakšno pomoč bi potrebovali pri razreševanju in preprečevanju identificiranih konfliktov na ravni članic lokalne akcijske skupine. Najpogosteje bi potrebovali pomoč s strani pripravljavcev zakonodaje in finančno pomoč (za te dve obliki pomoči se je odločila kar polovica sodelujočih LAS), sledi pomoč s strani odločevalcev (39 % LAS). Za ostale vrste pomoči (kadrovska okrepitve, izobraževanje s področja mediacije, izobraževanje s področja komunikacije s težavnimi sogovorniki) se je odločila manj kot tretjina LAS; 17 % LAS meni, da že ima zadostno znanje in da ne potrebuje dodatne pomoči. Nekatere LAS menijo: » ... da LAS ni primerna struktura za reševanje konfliktov, saj so člani LAS iz različnih interesnih skupin; ... da se prijavitelji ob prijavi/izvajanju operacij vsekakor soočajo tudi s kakšnimi izzivi, npr. pri investicijah, obnovi objektov, pridobivanju soglasij od lastnikov/pristojnih organov itd., vendar temu težko rečemo konflikt ...«.

Slika 14: Kakšno pomoč bi potrebovali pri razreševanju in preprečevanju identificiranih konfliktov na ravni članic lokalne akcijske skupine (e-anketa, 2021; možnih je več odgovorov)?

Za podrobnejši vpogled v to, kako LAS dojemajo in razrešujejo konflikte na podeželju, smo izvedli tudi **polstrukturirane intervjuje z LAS, ki so izkazale interes** (LAS Gorenjska košarica, LAS loškega pogorja, LAS Dolenjska in Bela krajina, LAS Haloze, LAS UE Ormož, LAS Notranjska), in sicer glede osmih tematik: sedanja in prihodnja vloga LAS, šibka komunikacija kot povod za konflikte, vloga LAS pri reševanju konfliktov, postopek mediacije, konkretna območja in udeleženci konflikta, gonilni akter konfliktov, spremembe Strategije lokalnega razvoja (SLR) in področja konfliktov, spremembe v LAS na gospodarskem, demografskem in prostorskem področju v zadnjih desetih letih.

Vse LAS so se pritoževale nad pomanjkanjem človeških in finančnih resursov za obiske na terenu in neposredno komunikacijo z akterji. Temu faktorju pripisujejo tudi največji vpliv za slabšo komunikacijo med LAS in akterji, posledično napačno razumljenim pričakovanjem. To bi lahko bil vir pred-konfliktnih (potencialno konfliktnih) situacij na podeželju (*»Ko je zatišje sredstev, je tudi zatišje komunikacije.«*).

Večina sogovornikov vidi LAS kot mediatorja in posrednika med akterji, tudi blažilca konfliktov. Večina se poslužuje svojih lastnih karakternih značilnosti in ne specifičnih tehnik mediatorstva za doseg uspeha. Samo en sogovornik razume LAS kot strogo administrativno-tehnični organ za pridobivanje in vodenje sredstev iz LEADER programa in ne dojema LAS kot organ, ki je zmožen reševati konflikte na podeželju. Usklajenost strategij med občinami, razvojnimi agencijami in LAS bi morda pripomogla k manj konfliktom v Zahodni Sloveniji, kjer je okolje bolj naklonjeno povezovanju zasebnega in javnega sektorja.

Večina LAS vsebinske konflikte, ki izhajajo iz administrativno-finančnega vidika SLR, že sproti popravlja. Glede na našo raziskavo lahko sklepamo, da se LAS zavedajo te možnosti korigiranja in da SLR ne razumejo le kot strateško orodje za določitev primernih ukrepov za razvoj podeželja iz sredstev LEADER programa, ampak tudi kot administrativno-finančno orodje, ki da pravno podlago za vodenje administrativno tehničnih postopkov izbire in potrjevanja projektov, obveznosti partnerjev in druge tehnične rešitve, da med člani LAS in operativnim delom LAS birokratski postopki potekajo čim bolj transparentno in pravično do vseh vpletenih. Ta del rezultatov je bil pričakovan, saj je administrativno-finančna pomoč pri vodenju projektov iz ukrepov LAS pomembna vloga LAS in eden izmed razlogov njenega obstoja.

Zadovoljni smo z drugim delom rezultatov, ki je nakazal, da se LAS dojemajo kot mediatorji v prostoru, ki blažijo konfliktno situacije med različnimi pričakovani članov LAS, skrbijo za približevanje različnih stališč in iščejo sinergije vseh vpletenih sektorjev. Večina LAS prepozna sama sebe v tej vlogi sedaj

in v prihodnosti. Prav tako pa vse LAS prepoznavajo interes po še večji lastni fizični prisotnosti na terenu, v lokalnem okolju. Ta potreba je izražena zaradi lažjega in hitrejšega prepoznavanja različnih interesov in zaradi večje možnosti zgodnjega vključevanja v pred-konfliktne situacije (situacije, ko imajo deležniki zelo različne interese in pričakovanja ter je potrebno preko veščin komunikacije in mediacije poiskati sinergije deležnikov za javno dobro).

C. Analiza vsebin lokalnih (regionalnih) časopisov

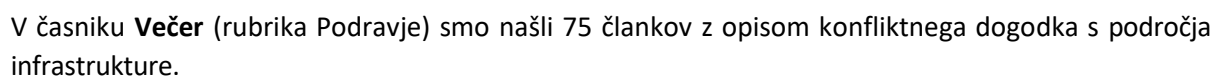
O konfliktih pogosto poročajo v mediji, in sicer predvsem o **dogodkih**, redko pa o nevidnih elementih konflikta (miselni modeli, gonilne sile in dejavniki; Guštin, 2018). Znotraj konflikta lahko mediji prevzamejo različne **vloge**. Mediji kot: 1) akter, ki skuša nadzirati konflikt, 2) kot pristranski udeleženec, ki zagovarja ali napada status »quo«, 3) kot tretji akter 'pes čuvaj', ki javnosti ponuja povratne informacije o lokalnih težavah, 4) kot vratarji, ki določajo dnevni red, filtrirajo teme in opozarjajo na druge vidike, da bi ohranili ravnotežje pogledov, 5) kot posrednik, ki gradi konsenz in upravlja napetosti v skupnosti, 6) kot korporativna enota, ki proslavlja konflikte in se okoristi preko narasle prodaje zaradi pokrivanja konfliktov (Putnam, 2002, str. 119). Z odkrivanjem in opozarjanjem na nepravilnosti pa lahko mediji celo povzročijo konflikte. Katera vloga bo prevladovala, je odvisno od uredniške politike posameznega medija in od družbenega okolja, v katerem deluje. Mediji s poročanjem oziroma izbiranjem dogodkov, ki jih nato objavijo v časopisu, vplivajo na javno mnenje. Novinarji bi se zaradi tega morali bolj posvetiti ozadju zgodb, poročati o razvoju dogodkov in posvetiti manj pozornosti samo enkratnim dogodkom. Poročanje o konfliktih je odvisno od poročevalske **fizične oddaljenosti od konflikta** (dlje kot je dogodek od sedeža uredništva oz. novinarja, manjša je verjetnost, da bodo o njem poročali) in **števila udeležencev v konfliktu** (večja je verjetnost poročanja o dogodkih z več udeleženci; Barranco, Wisler, 1999).

Ker o konfliktih na podeželju ni uradnih evidenc, smo nekatere podatke pridobili iz analize medijev. Analizirali smo različne rubrike treh izbranih časopisov: Večer, Dolenjski list, Kmečki glas, in sicer glede njihovega poročanja o konfliktih na podeželju za obdobje 2015–2020/21. Na podlagi navedb v literaturi (Janelle, 1979; von der Dunk in sod., 2011) so že tri leta dovolj dolgo obdobje za analizo medijev, da se pokažejo vse vrste konfliktov na proučevanem območju.

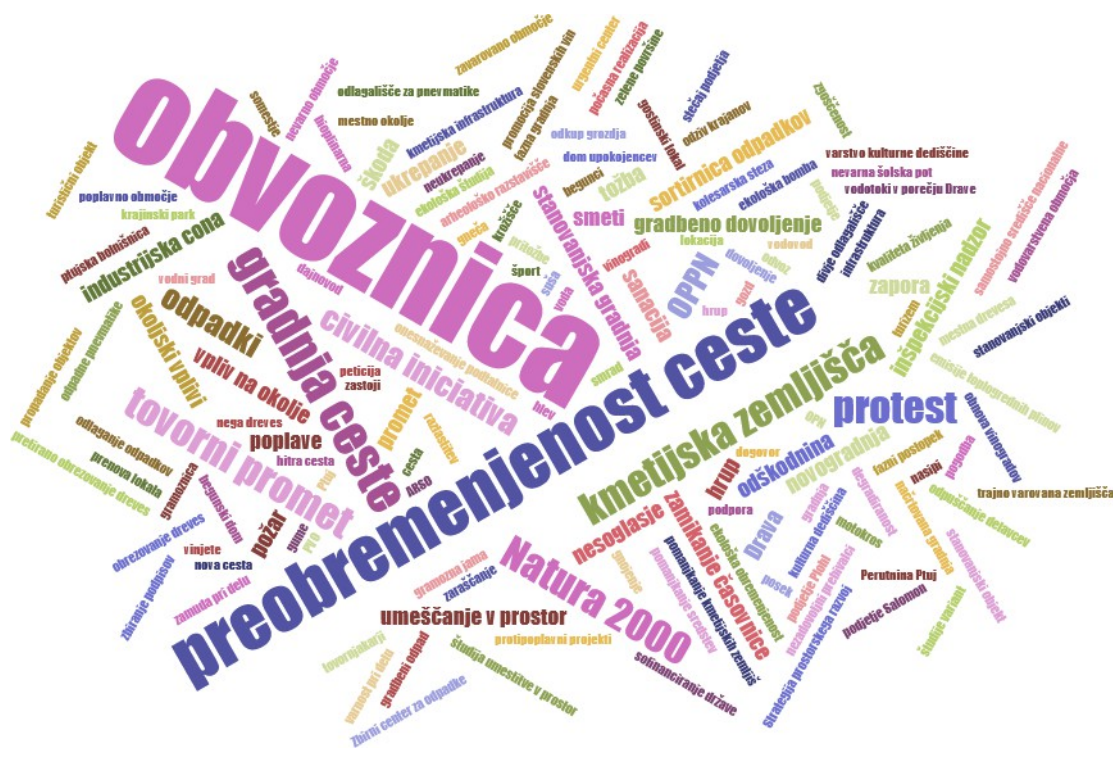
Večer je nacionalni splošno-informativni dnevni časopis, pri katerem smo se zaradi lažje obvladljivosti števila objav in analize konfliktov na podeželju omejili na rubriko Podravje. Ker smo zasledovali regionalno pokritost Slovenije, je drugi izbrani časopis **Dolenjski list**. Dolenjski list je regionalni časopis Dolenjske, Posavja, Bele krajine in Kočevsko-Ribniškega območja, ki izhaja enkrat tedensko. Pregledali smo vse številke v izbranem časovnem obdobju, prav tako pa tudi pri tretjem izbranem časopisu - **Kmečki glas**. Kmečki glas je osrednji kmetijski časopisni medij, ki izhaja enkrat tedensko in poroča o dogodkih s celotnega ozemlja Slovenije. Izbrali smo časopise, v katerih smo pričakovali poročanje o konfliktih na podeželju. S tem, da smo brali lokalne in nacionalne časopise, pa smo poskušali doseči večjo objektivnost.

Pregledali smo vse številke navedenih časopisov v izbranem časovnem obdobju in v podrobnejšo analizo vključili: 50 objav v Kmečkem glasu (zapisi iz celotne Slovenije), 93 objav v Večeru (rubrika Podravje) in 144 objav v Dolenjskem listu. Časopisne zapise smo analizirali po sledečih kazalcih: področje konflikta (8 področij), ključne besede (do 5 na članek), kratek opis konflikta, lokacija (podrobna – naselje/občina, širša – regija), udeleženci v konfliktu (vrsta in število) in datum članka. Nismo pa merili intenzivnosti konflikta s štetjem števila znakov brez presledkov v članku oz. površino članka v kvadratnih centimetrih, saj smo pri pregledu kombinirali elektronske in fizične arhive

Slika 15: Področja konfliktov v analiziranih člankih izbranih časopisov.

Slika 16: Ključne besede v analiziranih člankih o konfliktnih dogodkih v Podravju v obdobju 2015-2020 (časnik Večer).

V **Dolenjskem listu** poleg konfliktov s področja infrastrukture (75 objav) in okolja (53 objav) po pojavnosti izstopajo še konflikti s področja gospodarstva (46 objav) in prostorskega načrtovanja (44 objav). Sledijo politike in predpisi (36 objav) in prebivalstvo (27 objav, zlasti zaradi prisotnosti posebnih skupin prebivalstva – Romov). Najbolj pogosta ključna beseda v analiziranih konfliktih v Dolenjskem listu so Romi (13 objav), kar nakazuje na regionalno specifikko zaradi prisotnosti te skupine prebivalstva. Sledijo nekatere ključne besede, povezane z infrastrukturo: daljnovod (9 objav), elektrika (9 objav), tretja razvojna os (8 objav), hidroelektrarna (7 objav), bazna postaja (6 objav), kablovod (5 objav) in ceste (5 objav). Pogosta ključna beseda so tudi zemljišča (7 objav). Med ključnimi besedami na področju okolja prevladujejo odpadki (9 objav), smrad (5 objav), hrup (5 objav) sanacija (4 objave), odlagališče (4 objave), deponija (4 objave), poseg (4 objave) in tožba (4 objave).

31

infrastrukture in prebivalstva. Na področju kmetijstva so najbolj pereča konfliktna tema kmetijska zemljišča (nakup, najem, sprememba namembnosti). Kmetijska zemljišča so ključna beseda desetih analiziranih objav. V štirih objavah je še posebej izpostavljena besedna zveza »pomanjkanje kmetijskih zemljišč«. Sledijo konflikti zaradi težav z zvermi in divjadjo (povzročena škoda, odstrel, odškodnina; 4 objave), odkupne cene (4 objave) in podnebne spremembe (ekstremni vremenski dogodki in prilagoditve nanje; 3 objave). V preučevanem časovnem obdobju je bil tudi odmevnejši konflikt glede zaščite terana (4 objave).

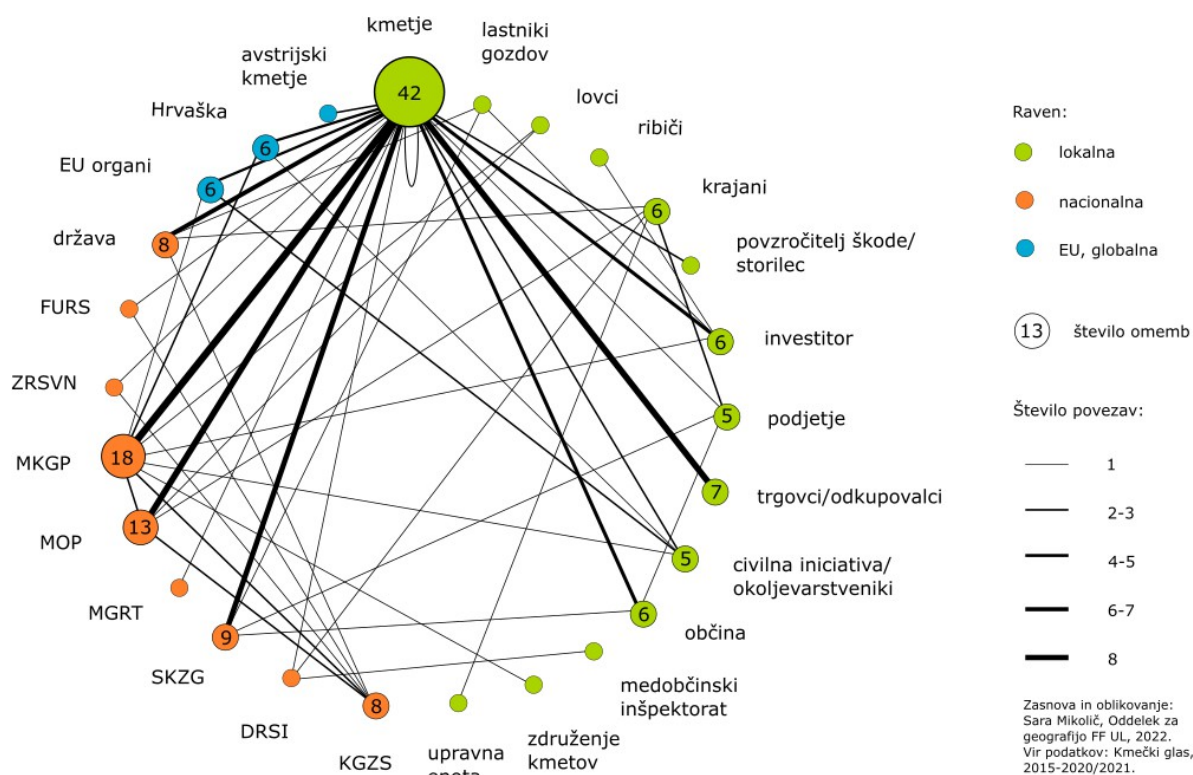
Slika 18: Ključne besede v analiziranih člankih v Kmečkem glasu.

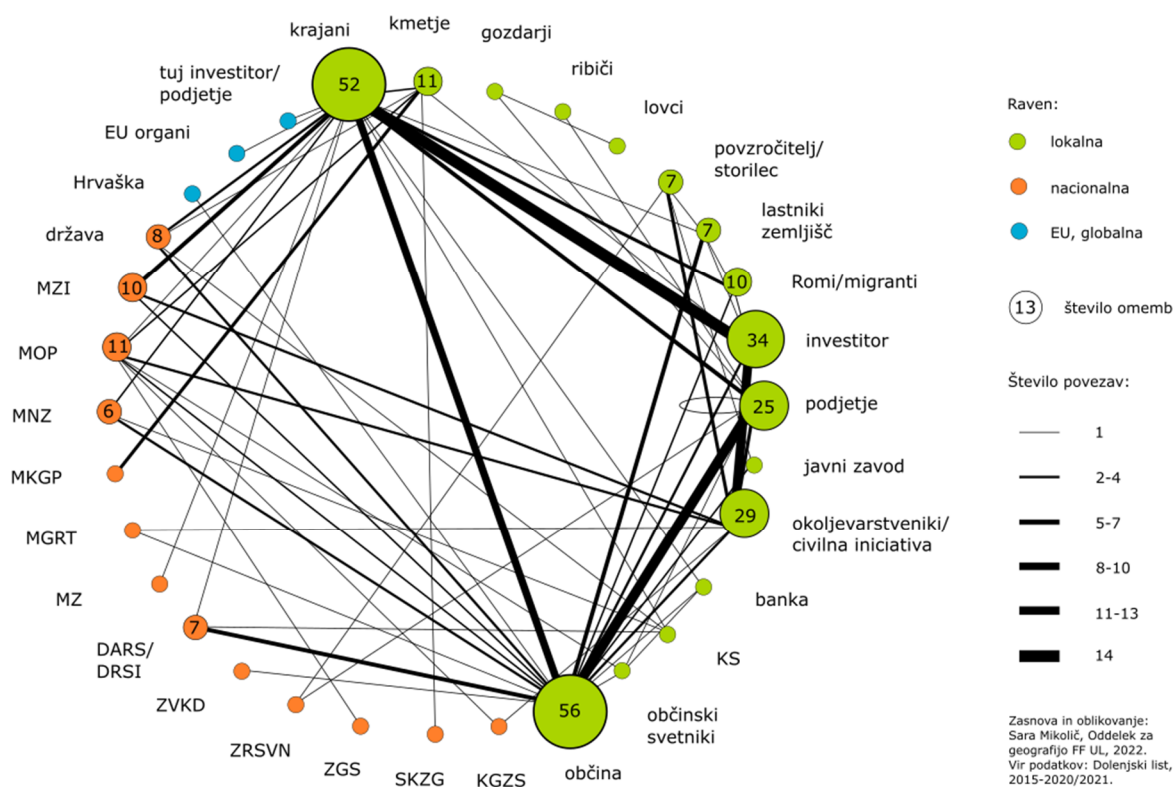
V analiziranih časopisnih objavah o konfliktih so v povprečju nastopali trije udeleženci. Osrednji akter v konfliktnih zgodbah v **Kmečkem glasu** so kmetje (42 objav), ki na državni ravni najpogosteje prihajajo v konflikt s pristojnim Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (18 objav), Ministrstvom za okolje in prostor (13 objav) ter Skladom kmetijskih zemljišč in gozdov (9 objav). Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije je v osmih objavah nastopala v konfliktu z različnimi državnimi inštitucijami. Na lokalni ravni kmetje prihajajo v konflikt s trgovci, živilsko-predelovalno industrijo oziroma odkupovalci (7 objav), investitorji na podeželju (6 objav) in občino (6 objav). Na lokalni ravni je kot udeleženec v konfliktu šestkrat omenjena še civilna iniciativa oz. društvo na področju okoljevarstva. To, da kmetje najpogosteje prihajajo v konflikt z državnimi inštitucijami, nakazuje na sistemske konflikte. Na EU oz. globalni ravni so v Kmečkem glasu poročali o konfliktu z evropskimi inštitucijami in Republiko Hrvaško zaradi zaščite terana ter konflikt z avstrijskimi kmeti pri nakupu kmetijskih zemljišč.

V **Dolenjskem listu** je največ konfliktov nastalo med akterji na lokalni ravni, in sicer med krajani (52 objav), občino (56 objav), podjetjem (25 objav), investitorjem (34 objav) in civilno iniciativo oz. okoljevarstveniki (29 objav). Ostali akterji, ki so tudi večkrat udeleženi v konfliktih, so posebne skupine prebivalstva (Romani, migranti; 10 objav), lastniki zemljišč (7 objav), povzročitelj škode oz. storilec (7 objav) in kmetje (11 objav). V analiziranem časovnem obdobju so v Dolenjskem listu poročali o 14 konfliktih med krajani in investitorjem (zasebni, lahko pa je investitor tudi država), 12 konfliktih med občino in podjetjem, ki je lahko zasebno ali javno (pogosto je v konflikt vpleteno komunalno podjetje), 11 konfliktih med civilno iniciativo/društvom na področju okoljevarstva in investitorjem ter devetimi

Slika 19: Akterji v analiziranih konfliktih v Kmečkem glasu.

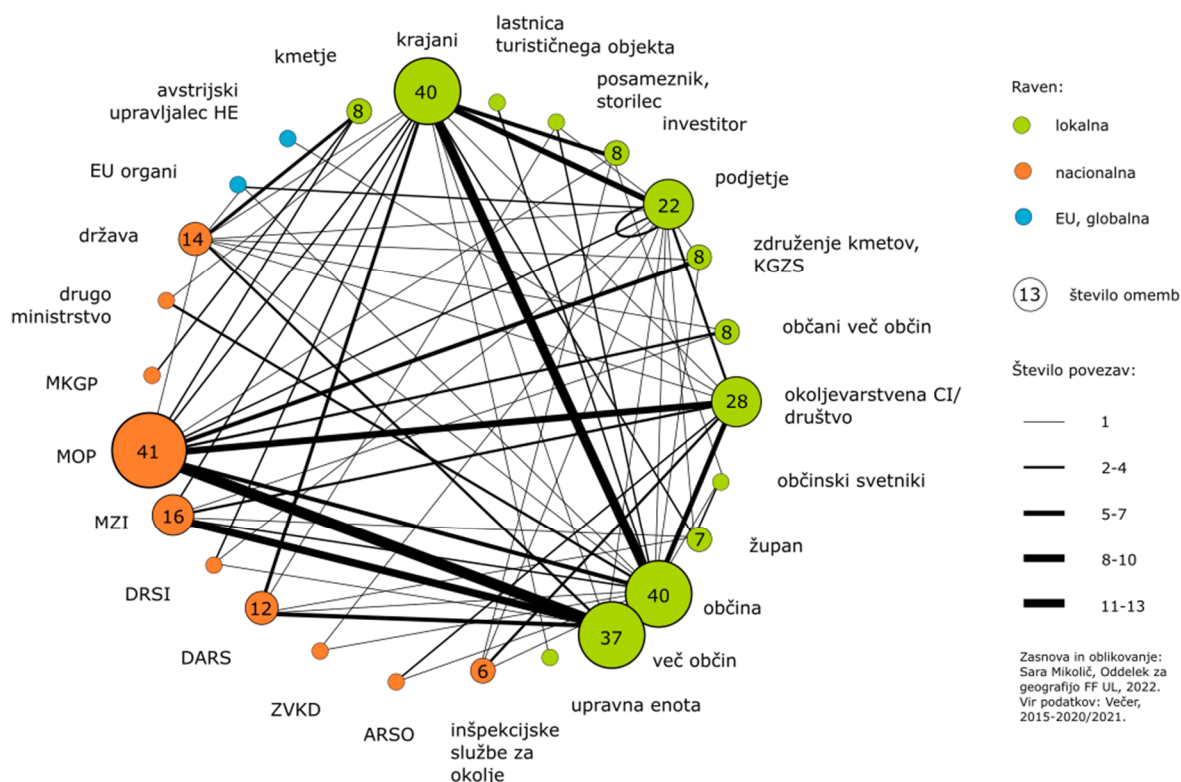
Slika 20: Akterji v analiziranih konfliktih v Dolenjskem listu.

konflikti med krajani in občino. Občina je tudi v konfliktu z največ različnimi akterji (17 različnih akterjev). Na državni ravni so udeleženci v konfliktu najpogostejše Ministrstvo za okolje in prostor (11 objav), Ministrstvo za infrastrukturo (10 objav) - s podslužbami kot sta DARS in DRSI (7 objav) ter nekatere druge državne inštitucije. Čeprav je na spodnji sliki vidnih več konfliktov na lokalni ravni, ne nastajajo konflikti zgolj na lokalni ravni, ampak je več interakcij tudi med lokalno in državno ravnjo, saj je pogosto investitor država.

V analiziranih člankih v **Večeru** nastajajo konflikti med lokalno in državno ravnjo. Najpogostejši akter v konfliktih so občine: samostojno (40 objav) ali povezane (37 objav), ki so v konfliktu z državnimi inštitucijami, najpogostejše z Ministrstvom za okolje in prostor, saj je na območju Podravja večleten konflikt glede umeščanja državne ceste. Krajani so tudi pogosto udeleženi v konfliktih z najrazličnejšimi akterji, največkrat z občino (11 objav), pa tudi zaradi nezadovoljstva z delovanjem katerega od podjetij (najpogostejši razlog je smrad; 7 objav). Večkrat so tudi nastali konflikti med okoljevarstveno civilno iniciativo/društvom in Ministrstvom za okolje in prostor (8 objav). Združenje kmetov, KGZS ali kmetje pa so tudi bili udeleženci v konfliktih z državnimi inštitucijami (predvsem MOP in MKGP). Največkrat so v konfliktu udeleženi krajani, občina in MOP.

Slika 21: Akterji v analiziranih konfliktih v Večeru.

Število člankov o konfliktih v izbranih časopisih je **nihalo med leti**. V časniku Večer je več objav konfliktov med leti 2018 in 2020, ko se je umeščalo novo cestno infrastrukturo v Podravju. V Kmečkem glasu je več objav leta 2016 (različne tematike) in leta 2020, ko se je zaradi epidemije kmetijstvo soočalo s težavami glede odkupa in nizkimi cenami kmetijskih pridelkov.

Preglednica 6: Časovna razporeditev člankov o konfliktih v izbranih časopisih.

Leto	Kmečki glas	Dolenjski list	Večer
2015	6	26	14
2016	12	25	9
2017	8	20	9
2018	3	17	23
2019	6	29	20
2020	13	27	18
2021	2	-	-
Skupaj	50	144	93

Vir: Večer, Kmečki glas, Dolenjski list, 2015–2020/2021.

Konflikti se med sabo razlikujejo tudi po trajanju. Konflikt je lahko enkratni, večkratni ali ponavljajoči se dogodek. Primer dolgotrajnejšega, **večkratnega konflikta** je umestitev državne ceste v Podravju. V časopisu Večer (rubrika Podravje) smo zasledili 23 objav med leti 2018 in 2020, njegova intenzivnost se ni zmanjševala in ob zaključku naše analize konflikt še traja.

Primeri naslovov novic v Večeru, 2018–2020:

Hočejo južno obvoznico; Bo šla (še) južneje?; Župani podpisali, krajani vztrajajo; Nič več v rokavicah; V nedeljo spet na cesto; Ljudje nočejo ceste na dvorišču; V Markovcih pa na staro cesto; Nesprejemljiva navezava na most; Zahtevajo južno obvoznico; Severno različico naj umaknejo!; Protest za južno obvoznico; Šli bodo na cesto in ustavili promet; Še ena severna in južna trasa; Danes protest, jutri izredna seja; Omejitev za tovornjake; Zahtevajo inšpekcijski nadzor; Dovolj imajo čakanja, hrupa in nevarnosti; Župani za začetek gradnje; Pet variant, težka odločitev; Tovornjake z Ormoške ceste!; Zgodovinsko enotno o cesti; Čez tri, štiri leta do Markovcev?; Še ena cesta?

Primer **ponavljajočega konflikta** je pomanjkanje kmetijskih zemljišč, in sicer zaradi slabega upravljanja nakupa in najema (državnih) kmetijskih zemljišč (*Kako bodo prišli kmetje do (še več) obdelovalne zemlje?*, 11. 2. 2016; *Kmet, ki se bojuje z davčnimi mlini na veter*, 25. 10. 2016; *Pomanjkanje kmetijskih zemljišč*, 29. 9. 2017; *Na Obali kmetijskih zemljišč za pridelavo hrane ni, so pa zaraščena zemljišča*, 27. 10. 2020; *Apetit Avstrijcev po slovenski zemlji so vse večji*, 15. 2. 2019; *Kmetijska zemljišča in druge nepremičnine v obmejnem pasu*, 27. 5. 2021) in gradnje infrastrukture (*Ponovno ogrožena najboljša kmetijska zemljišča*, 7. 1. 2016; *O golf igrišču in kmetijskem zemljišču*, 1. 8. 2017; *Najboljša kmetijska zemlja trajnostni mobilnosti namesto pridelave hrane*, 18. 8. 2020;).

Mediji **redko poročajo o rešitvi konflikta**. V Dolenjskem listu je bil dlje časa trajajoči konflikt gramoznica oz. deponija odpadkov v Šentjerneju, o katerem smo med leti 2015 in 2018 zasledili pet objav (*Strokovnjaki od vsepovsod – rešitve ni; Obljubam kar ne verjamejo; Smrad vse hujši problem; Radi bi odprli okno in zaživali kot ljudje* itd.), več objav pa je bilo še pred analiziranim časovnim obdobjem objav v Dolenjskem listu, saj je bil ta konflikt prepoznan že leta 2011. O konfliktu je bilo intenzivno poročanje v letih 2015 in 2016, nato pa so leta 2018 poročali o rešitvi konflikta v objavi z naslovom »*Ker so vztrajali, so probleme uredili*« (Dolenjski list, 22. 11. 2018). Poročanje o rešitvi konflikta v medijih je redko. Novinarji bi morali pogosteje poročati o ledeni gori konflikta in njegovi rešitvi, saj proces reševanja konflikta spodbuja akterje k sodelovanju in povezovanju, kar vodi v iskanje trajnostnih rešitev razvoja podeželja.

SANACIJA GRAMOZNICE PRI KONCU

Ker so vztrajali, so probleme uredili

Okoljevarstveniki se marsikomu včasih zdijo tečni, ko vztrajajo s svojimi zahtevami in pripombami, a prav zato se marsikateri problem v okolju reši, kar se sicer morda ne bi zgodilo ali pa veliko pozneje. V šentjernejski dolini imajo okoljevarstveniki in civilna iniciativa gotovo zasluge za rešitev smrdu z leskoviške deponije odpadkov v bližnji vasi, prvi pa tudi za ustrezno sanacijo šentjernejske gramoznice s pepelom, ki je predstavljala ekološki problem.

Jože Bregar in Janez Kavšek ob jezercu, kjer se bo sanacija nekdanje gramoznice zaključila.

Zdaj je pri koncu in Jože Bregar ter Janez Kavšek iz šentjernejskega odbora Regionalne okoljevarstvene organizacije (ROVO – DOD) sta zadovoljna, da bo končno vse urejeno, kot je treba, in da posledic ne bo. Problem je že star. V letih od 2008 do 2014 so na severnem delu šentjernejskega polja v bivše gramoznice ob cesti šentjernejsko-zameško navozili na kupe elektrofilskega pepela iz krške papirnice

Vipav Videm. Te pruhe, kot se jim je reklo po domače, ki so nastali pred več kot pol stoletja s kopanjem in odvažanjem gramozna za takratno gradnjo avtocest, je občina namreč želela zapolniti. A kot so po Bregarjevih besedah že pred leti ugotavljali v dolenskem okoljskem društvu, se je to dogajalo nepravilno, bolj po domače in mimo vseh predpisov: »Napeljanj je bilo več kot sto tisoč kubikov tega pepela, kar pomeni precej več

od predvideno dovoljenega. Navoz je bil visok po 3,5 metra, namesto med meter in pol do dva metra, kar pomeni, da je bil večkrat presežen. Večina navoženega materiala je bila vgrajena nepravilno. Podlaga gramoznice pred posegom ni bila sanirana – to pomeni, da se ni očistilo dreves in je navožen odpadki, ki so jih tja odlagali ljudje, ni bila položena ustreznja folija, ki bi preprečevala vdor nevarnih snovi v podtalnico,« je povedal Bregar in dodal, da se je odvoz pepela dogajal na območju Nature 2000, na ekološko pomembnem območju Krakovskega gozda.

RAZUMNA REŠITEV

Sondacija terena (o tem imajo vse dokumentacije) je leta 2015 pokazala tudi prekoračeno vsebnost nekaterih težkih kovin, in sicer kroma in barja za dvakrat ter niklja za osemkrat, preverba nevarnosti radioaktivnosti pa je pokazala, da je ta v mejah normalne. »Zdravje ljudi je bilo ogroženo, treba je bilo nekaj narediti in k sreči se je občina odločila za sanacijo in je resno pristopila k reševanju problema,« sta pripovedovala Bregar in Kavšek, pri čemer so se odločili za razumno urešitev tega prostora.

»To pomeni, da nismo vztrajali, da se ves pepel odpelje, kar bi bil tudi velik finančni zalogaj za občino. Dogovorili smo se, da se odpelje le odvečen pepel, potem pa čez ves prostor napelje med 50 in 80 centimetrov nove kakovostne zemlje, da se izniči vpliv težkih kovin na okolje. Vse to v skladu z osnovnimi naravovarstvenimi pogoji za sanacijo opuščene gramoznice, ki jo je dal Zavod RS za varstvo narave,« je dejal Bregar. Občina je v zadnjih dveh

letih tja vozila zemljo s svojih gradbišč, ravno tako tudi Kostak, ki je bil izvajalec del, in na gramoznico je prišlo novih deset kubikov zemlje.

DA NE BO POPLAV

Teren je danes zdrav, zmučen in zatavljen, dokončanje del je potrebno le še pri jezercu – pred štirimi desetletji so tu kmetje uredili zajetje za namakalne naprave –, kjer je bil pepel žal navožen prav do vode, ponekod celo notri, čeprav bi moral biti odmik najmanj 20 metrov. »Borili smo se, da je bil odvečen pepel od tu odpeljan, da so uredili pot in brežino in bo vzdrževanje možno,« zadovoljna povesta sogovornika. Glede bližnje vasi Groblje, kjer neobičajne poplave ob deževju povezujejo z navozom pepela, sta

povedala, da občina obljublja, da bodo reševali še to, če se bodo ponavljale – ob jezercu bi naredili bazenček, da bi voda odtokala tja in ne proti vasi. Občina je na območju sanirane gramoznice zdaj lastnica dobrih petih hektarjev zemljišč – v tem času je vsa zemljišča od lastnikov odkupila – in ima načrte za ureditev parka, športnih površin itd.

»Zadovoljni smo, da smo zadeve popravili in zmanjšali gnev in bes ljudi,« pove Bregar, vodja šentjernejske podružnice ROVO, pooblaščen predstavnik za Dolenjsko in Posavje. Obljublja pa tudi, da bodo monitoringe v okolju izvajali še naprej, zlasti na vodo, in, če bo treba, opozarjali in spodbujali k ukrepanju, »vse za varno in zdravo okolje«.

Besedilo in fotografiji: L. Markelj

Ob jezercu se še vidi visok navoz elektrofilskega pepela.

D. Analiza odnosa javnosti do funkcionalno razvrstjenega prostora

Neracionalna raba zemljišč in z njo povezane intenzivne spremembe se v prostoru odražajo tudi v nastajanju funkcionalno razvrstjenih območij (FRO). Ta so opredeljena kot »nezadostno izkoriščeno ali zapuščeno območje z vidnim vplivom predhodne rabe in zmanjšano uporabno vrednostjo« (Lampič in sod., 2017, str. 11). FRO so tako na eni strani že posledica oziroma rezultat konfliktov, na drugi pa območja zaradi opuščeniosti, okoljskega, vizualnega in socialnega razvrstjenosti predstavljajo potencial za razvoj novih konfliktov v prostoru. Ta je v primeru FRO najpogostejše vezan na njihovo oživljanje oziroma ponovno rabo. Procesi oživljanja so se zaradi strategij in politik na področju trajnostnega prostorskega načrtovanja pospešili in postali veliko intenzivnejši, s tem pa narašča tudi potencial za konflikte (Blokhuis in sod., 2012; Kuang in sod., 2015). Na oživljanje FRO vplivajo različni dejavniki, kot so razpoložljivi viri financiranja, podpora lokalne skupnosti, vrsta nove dejavnosti, interesi ipd. (Hipel in sod., 2010; Blokhuis in sod., 2012). Zaradi naštetih izzivov lahko med postopkom oživljanja pride do številnih sprememb in nesoglasij, ki proces preprečijo ali pa ga (deloma) ustavijo (Hipel in sod., 2010).

Leta 2022 smo v Sloveniji evidentirali 1154 FRO v skupni površini 3723,5 ha (Baza funkcionalno ..., 2022). FRO so bila glede na predhodno dejavnost na območju razvrščena v 9 tipov (podrobneje pa tudi v več podtipov; Lampič in sod., 2017). FRO se pojavljajo tako v urbanem, vse bolj pa tudi v odprtem, podeželskem prostoru (Lampič in sod., 2017). Pri obravnavi konfliktov sta bila v podrobnejšo analizo funkcionalno razvrstjenega prostora vključena zgolj dva tipa, ki imata večji vpliv na razvoj konfliktov v podeželskem prostoru. Vključena sta bila **FRO kmetijske dejavnosti** (84 območij v skupni površini 245,6 ha) in **FRO prehodne rabe** (142 območij v skupni površini 307,2 ha; Baza funkcionalno ..., 2022).

FRO kmetijske dejavnosti se delijo v tri podtipa: (1) FRO stanovanjsko-kmetijskih objektov, kamor vključujemo opuščene kmetije s pripadajočimi objekti; (2) FRO kmetijske proizvodnje, kamor sodijo površine in objekti, namenjeni za izvajanje kmetijske dejavnosti (opuščene farme z objekti za rejo živine, skladiščenje pridelkov in krme) in (3) FRO druge kmetijske dejavnosti, kamor spadajo npr.

ribogojnice, drevesnice, vrtnarije. Na drugi strani FRO prehodne rabe pogosto predstavljajo »tihe« pritiske na kmetijska in gozdna zemljišča. Delimo jih na dva podtipa: (1) FRO opuščenega gradbišča, kjer gre za začete in nikoli dokončane investicije, opuščene gradbene jame in gradbišča; ter (2) FRO značilne prehodne rabe, kjer zaznavamo različna nasipanja in tihe, nelegalne posege na kmetijska zemljišča, kjer raba navadno ni skladna s predpisano namensko rabo prostora, vzpostavljena dejavnost pa je začasna in neustrezna (npr. začasno parkirišče za tovornjake) (slika 2).

Prebivalstvo oziroma širša javnost je zelo pomemben deležnik pri reševanju konfliktov. V tuji literaturi je mogoče zaslediti različne raziskave, ki so se osredotočale na odnos javnosti do funkcionalno razvrednotenega prostora (Greenberg in Lewis, 2000; Solitare, 2005; Turvani in sod., 2007; Kim in Miller, 2017). Medtem ko vladni organi običajno vidijo največjo vrednost ponovne uporabe FRO v gospodarski rasti, vzpostavitvi novih delovnih mest in dvigu vrednosti prostora, pa javnost najvišje vrednoti pozitivne okoljske, javnozdravstvene in estetske spremembe, ki jih oživljanje FRO prinese lokalnemu okolju (Kim in Miller, 2017). Ponovno rabo FRO navadno vodijo interesi posameznikov (investitorjev), ki pa niso vedno skladni z željami lokalnega prebivalstva. Poznavanje preferenc lokalnega prebivalstva ne bi smelo biti spregledano, saj lahko investitorju pomagajo pri razvoju bolj trajnostne in nenazadnje tudi donosne dejavnosti (Turvani in sod., 2007). Prepoznavanje potreb in interesov javnosti ter njihovo vključevanje v proces oživljanja je zato pomemben mehanizem za zagotavljanje uspešne oživitve FRO in zmanjšuje možnost za razvoj konfliktov.

Zaznavanje in odnos javnosti do FRO smo analizirali tudi v Sloveniji. Na petih pilotnih območjih je bila med lokalnim prebivalstvom izvedena anketa prepoznavanja izbranih FRO, predstave prebivalcev o njihovih možnostih oživljanja in zaznavanja konfliktov v lokalnem okolju. Izbrana so bila raznolika pilotna območja, kjer smo identificirali pojavljanje FRO kmetijske dejavnosti in FRO prehodne rabe. Vključili smo Savinjsko dolino (Žalec, Arja vas), Ljubljansko kotlino (širše območje občin Vodice in Mengeš), severovzhodni rob Ljubljane (Zadobrova, Sneberje), Gorenjsko (Radovljica in Bled) in Dravsko-Ptujsko polje (Hajdina, Videm, Kidričevo). Izvedenih je bilo 87 anket, ki so potrdile ugotovitve predhodnih analiz konfliktov v izbranih slovenskih časopisih, e-anket med slovenskimi občinami in lokalnimi akcijskimi skupinami, da so konflikti s področja okolja in prostora prepoznani kot zelo pomemben tip konfliktov na podeželju.

Ugotavljamo, da se lokalno prebivalstvo v prostoru pogosto ne zaveda prisotnosti FRO, niti ne zaznavajo morebitnih potencialov za razvoj konflikta. To je značilno predvsem za FRO, ki so odmaknjena od večjih poselitvenih območij in nimajo neposrednega vpliva na življenje lokalnega prebivalstva. Na drugi strani pa na FRO, ki jih poznajo, kot izrazito moteče navajajo različne oblike vizualne degradacije (slabo fizično stanje objektov, zaraščanje, neurejenost, propadanje), odlaganje odpadkov, nevarnost za zdravje, smrad in hrup. Vse navedeno so dejavniki in okoliščine, ki po mnenju lokalnega prebivalstva najpogosteje sprožajo konflikte. Neusklajeni interesi med deležniki in načrti za oživitev, ki vplivajo na upad kakovosti bivalnega okolja in na izgubo kmetijskih zemljišč, so glavni razlog, da so v konflikte v povezavi z FRO vpleteni prav lokalni prebivalci. Med zanimivejšimi primeri vpetosti lokalnega prebivalstva v konflikt, vezan na oživitev FRO, je primer Žage Šmatevž (občina Braslovče), kjer je želel tuji investitor ponovno vzpostaviti lesno-predelovalno dejavnost. Lokalno prebivalstvo je temu nasprotovalo, saj bi gradnja žage in nove prometne infrastrukture posegla na kmetijska zemljišča (ki so jih v preteklosti že veliko izgubili zaradi gradnje prometne infrastrukture), veliko število vozil pa bi lahko povzročilo visoko obremenitev s hrupom. Lokalno prebivalstvo se je tako povezalo v civilno iniciativo, ki izgradnji nasprotuje. Investitor je od namere za oživitev območja odstopil zaradi neprestanega daljšanja časovne izvedbe projekta; sedaj razmišlja o gradnji dejavnosti na drugi lokaciji (Krajani Šmatevža ..., 2019; Škotsko podjetje ..., 2021).

Slika 23: Načrt za oživitev FRO Žaga Šmatevž (Braslovče) je pripeljal do konflikta med investitorjem in lokalnim prebivalstvom.

Vir: Arhiv Oddelka za geografijo FF UL, 2021.

E. Doseganje zastavljenega cilja

Cilj 2: Zaznavanje in dojemanje konfliktov na podeželju s strani prebivalcev in odločevalcev na podeželju ter prepoznavanje dejanskih konfliktov med kmeti in ostalim prebivalstvom (ter drugimi akterji) na podeželju. Njihovo ustrezno prepoznavanje omogoča tipizacijo konfliktov na slovenskem podeželju.

Podrobne analize zaznavanja in dojemanja konfliktov na podeželju so pri **odločevalcih na lokalni ravni (občinah)** nakazale na zelo zanimive ugotovitve, ki so izjemno uporabne za MKGR kot sofinancerja pričujočega CRP. Najbolj središčno vlogo imajo na podeželju konflikti na področju **kmetijstva**, kar potrjujejo najvišje vrednosti vseh treh mer središčnosti (središčnost glede na stopnjo, na dostopnost, na vmesnost) za to vozlišče. Ker je to osnovno področje konflikta, je povezano z večjim številom (11) vozlišč, ki predstavljajo podrobnejše konflikte, številni med njimi pa se tudi večkrat ponvijo, kar temu vozlišču daje še večjo vlogo. S kmetijstvom so najpogostejše povezane različne problematike, ki se navezujejo na **kmetijska zemljišča**, ta pogosta povezanost pa se kaže v visoki središčnosti obeh omenjenih vozlišč. Kmetijska zemljišča so sicer povezana s 7 drugimi vozlišči, vendar z nobenim tako pogosto kot s kmetijstvom. V širšem kontekstu lahko opazimo, da so kmetijska zemljišča pogosto neustrezno uporabljena in da se nanje vršijo pritiski za spremembe namembnosti, predvsem za stanovanjsko gradnjo oz. za namen širjenja poselitve. Prisotni so tudi spori glede mej in pa zaraščanje kmetijskih zemljišč. Še eno pomembno vozlišče, ki pripomore k visoki središčnosti področja kmetijstva, je **intenzifikacija kmetijstva**, ki - podobno kot kmetijska zemljišča - nima drugih močnejših povezav z ostalimi vozlišči. V tem kontekstu so največkrat vzrok konfliktov hrup, smrad in uporaba škropiv v kmetijstvu, kar moti osebe, ki se priseljujejo iz mest na podeželje.

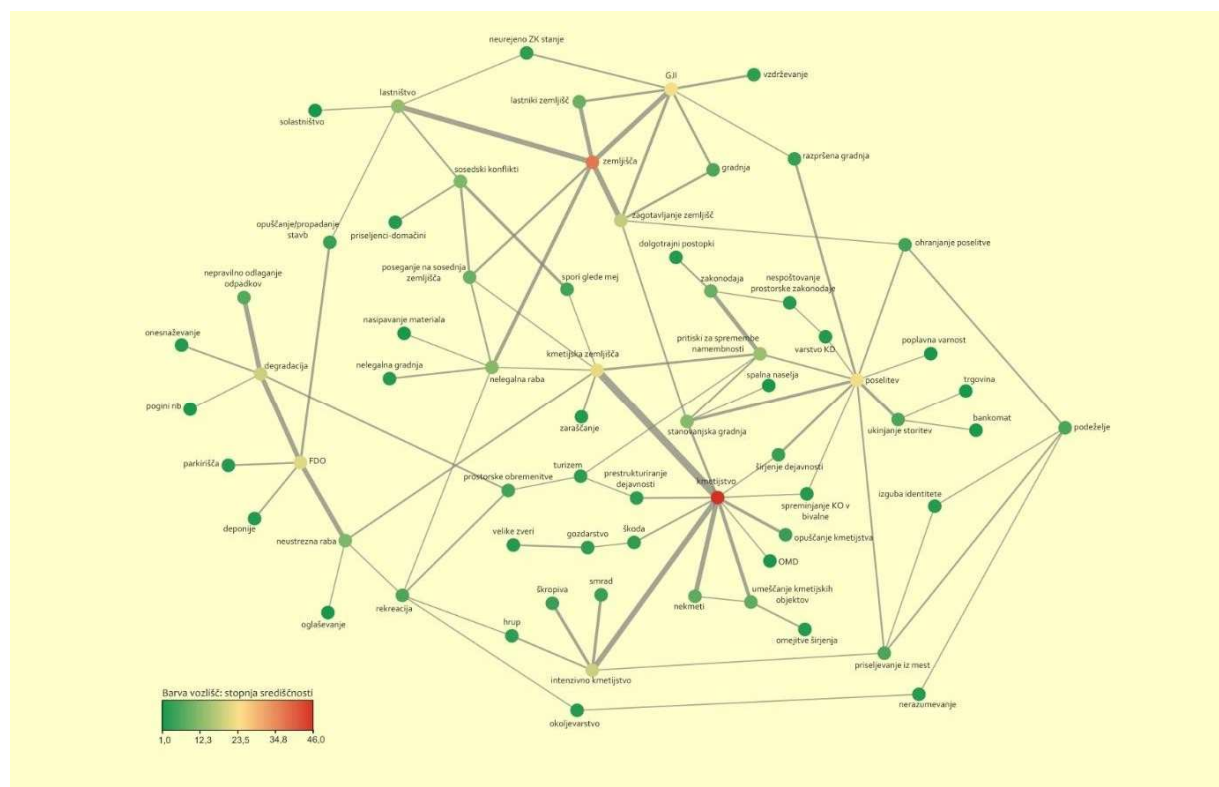
Vozlišče, ki predstavlja širše področje konflikta, je **poselitev**: po številu povezav, ki jih tvori z ostalimi vozlišči, je takoj za kmetijstvom, vendar so te povezave nekoliko šibkejše oziroma se ti (sicer številni) konflikti ne ponovijo pogosto. Največkrat so konflikti na področju poselitve povezani z ukinjanjem storitev, kot je zapiranje trgovine in ukinjanje bankomata ter **stanovanjsko gradnjo** oziroma prihaja do

že omenjenega konflikta zaradi pritiskov za spremembe namembnosti zemljišč v zazidljiva za namen stanovanjske gradnje. V nekaterih občinah se prav tako srečujejo s problematiko razpršene gradnje in ohranjanja poselitve.

V nasprotju s poselitvijo pa tvori vozlišče **zemljišča** manjše število povezav, ki pa so močnejše. Največkrat se občine soočajo s težavami zaradi **zagotavljanja zemljišč** za gradnjo gospodarske javne infrastrukture ali pa stanovanjsko gradnjo in s tem povezanim ohranjanjem poselitve. Za pridobivanje zemljišč, potrebnih za vzdrževanje, gradnjo in obnovo GJI, so občine pogosto v konfliktu z lastniki zemljišč, oz. se ukvarjajo z reševanjem zapletov pri (so)lastništvu nepremičnin.

Nekoliko manjšo vlogo v omrežju zaznanih konfliktov imajo vozlišča, povezana s **prostorsko degradacijo** (FDO in degradacija). Sklepamo, da bi dosegli višjo središčnost, če bi ti vozlišči in njune povezave združili. Nekateri konflikti so na spodnji sliki prikazani na zunanjem robu in na nek način obkrožajo konkretnejše in glede na izračune pomembnejše konflikte, ki se nahajajo v središču. To simbolično predstavlja širše, manj konkretne in težje naslovljive probleme, ki jih nekatere občine prepoznavajo na njihovem podežlju, navezujejo pa se na nerazumevanje okoljevarstva in podeželja na sploh.

Slika 24: Kateri konflikti so pomembni na podežlju vaše občine?

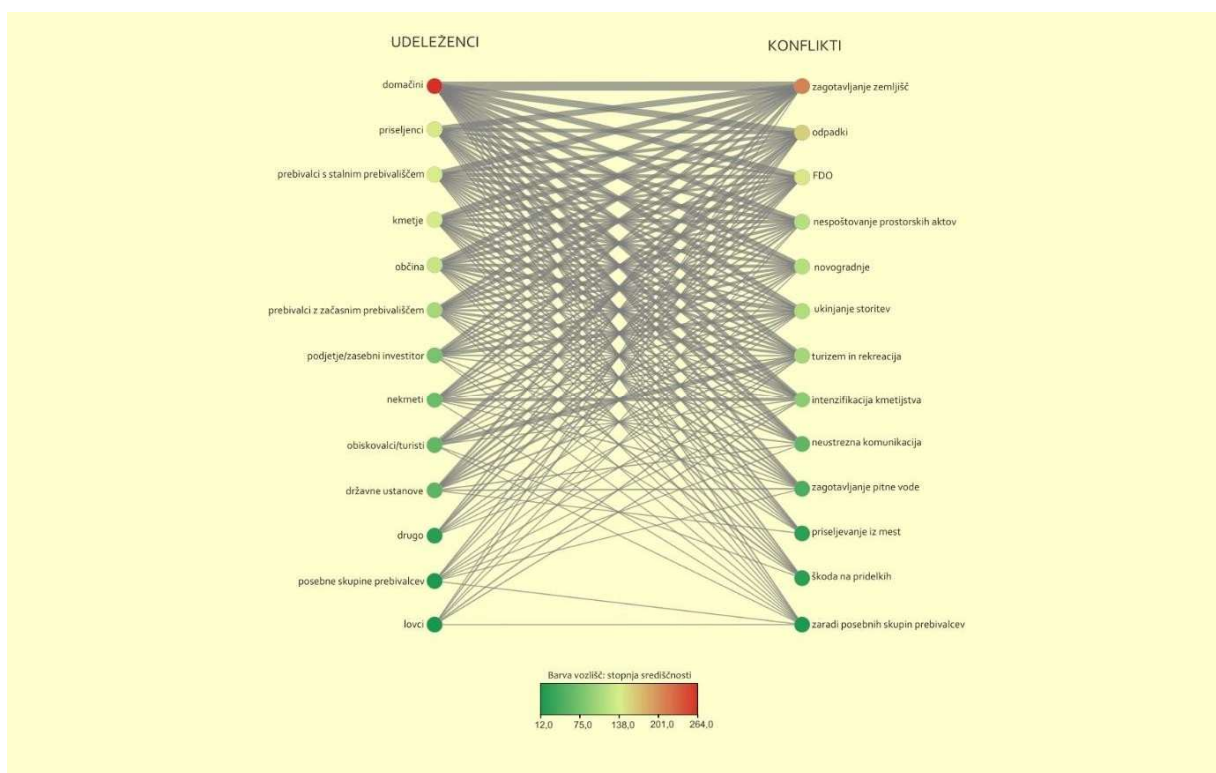

Vir podatkov: CRP Konflikti na podežlju, E-anketa med občinami, 2021.

Zelo uporabne ugotovitve nam posreduje analiza povezanosti konfliktov z udeleženci: kateri konflikti so pogostejše povezani s katerimi udeleženci? Na spodnji sliki so v levem stolpcu prikazani udeleženci konfliktov, v desnem stolpcu se nahajajo konflikti. Debelina povezav med vozlišči je sorazmerna s pogostostjo povezav (debelejša črta predstavlja večje število povezav kot tanjša črta). V splošnem lahko opazimo, da se v smeri navzdol v obeh stolpcih manjša število povezav, hkrati pa se tanjša tudi njihova debelina – povezave se šibijo. **Domačini** so najbolj pomembna skupina udeležencev,

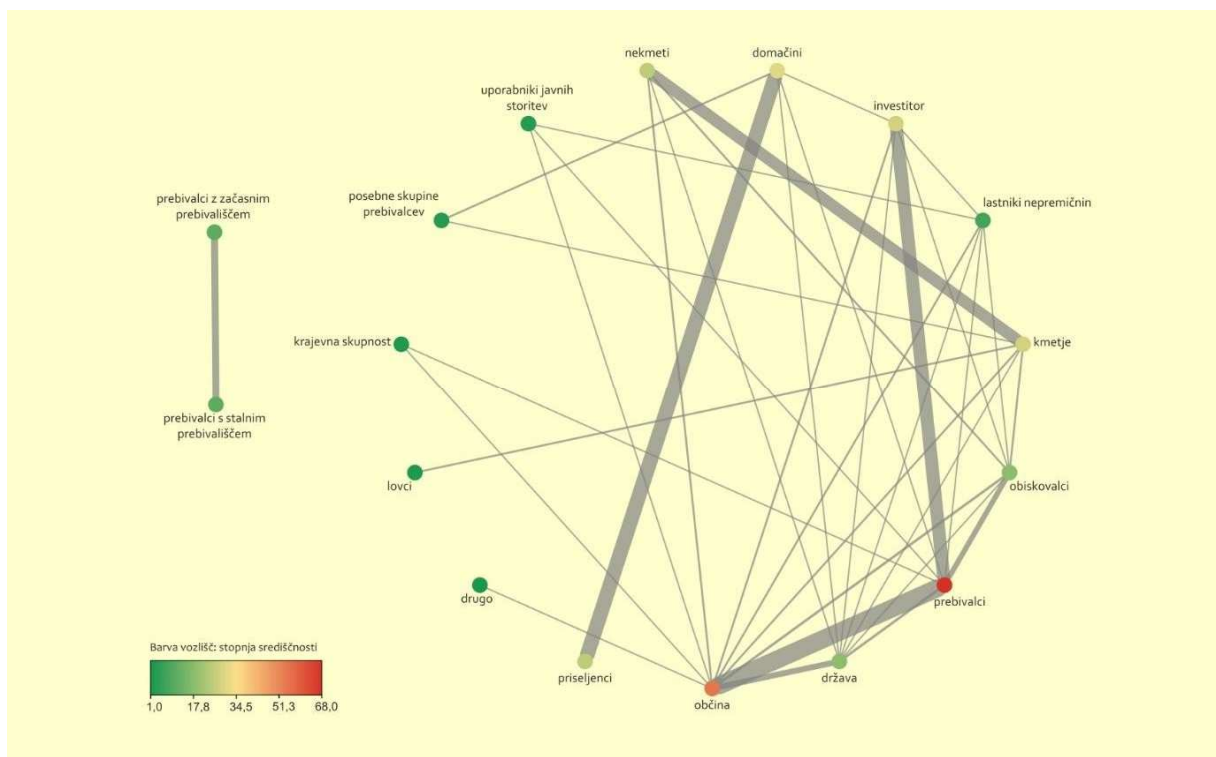
najpogostejši (po središčnosti) so konflikti **zaradi zagotavljanja zemljišč**, zaradi **odlaganja odpadkov** in zaradi **funkcionalno degradiranih območij**.

Slika 25: Udeleženci posameznih konfliktov.

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anketa med občinami, 2021.

Slika 26: Razmerja med udeleženci konfliktov.

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anketa med občinami, 2021.

Med seboj so najpogostejše v konfliktu prebivalci in občina. Občina je tista, ki je v konfliktu še z največ ostalimi udeleženci (10), od tega z državo nekoliko pogostejše kot z ostalimi (3- krat). Tudi prebivalci so udeleženi v konfliktih s številnimi drugimi udeleženci (7), poleg občin najpogostejše še z investitorji (22- krat) in obiskovalci (8- krat). Izstopajo tudi (klasični) konflikti med domačini in priseljenci (25) ter med kmeti in nekmeti (20), pogostejši pa so še med prebivalci s stalnim in začasnim prebivališčem (11). Nepovezanost konflikta med slednjima skupinama udeležencev z ostalimi lahko poskusimo razložiti na način, da na občinah dojemajo prebivalce kot celoto in jih ne ločujejo na podlagi stalnosti prebivališča, razen v primeru, da se konflikt pojavi izrecno med tema dvema skupinama. Večinoma sta v konflikte vključeni po dve skupini udeležencev naenkrat, le redko so na občinah navedli tri ali več udeležencev v posameznem konfliktu.

Ugotovitve e-ankete med občinami se vsebinsko dopolnjujejo z analizo izbranih nacionalnih in regionalnih medijev: le-ta je omogočila prepoznavanje tudi dodatnih konfliktov na podeželju, ki jih na občinah niso prepoznali. Še dodatni vidik konfliktov na podeželju (s fokusom na FRO) so osvetlile ankete med lokalnim prebivalstvom.

Občine so namreč izpostavile štiri pomembne konflikte v podeželskem prostoru, izmed katerih se trije povezujejo s tem, kar so v anketi izpostavili lokalni prebivalci:

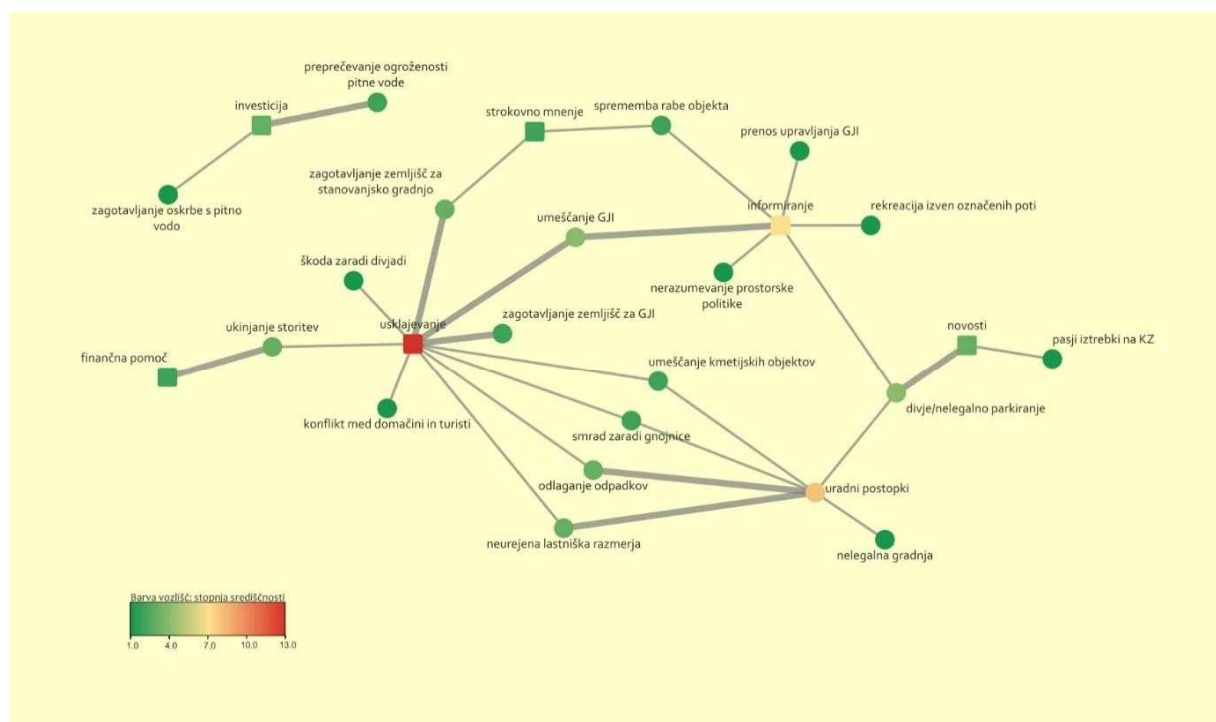
- konflikti, povezani s kmetijstvom in gozdarstvom, kjer je relevantno predvsem umeščanje dejavnosti na kmetijska zemljišča;
- konflikti zaradi zemljišč, kjer velja omeniti zagotavljanje zemljišč za gradnjo ter nelegalno in neskladno rabo in
- konflikti, vezani neposredno na funkcionalno razvrednoten prostor (odsotnost funkcije, onesnaženost, odlaganje odpadkov idr.).

Zelo podobno sliko je pokazala tudi analiza vseh treh časopisov (Večer, Dolenjski list, Kmečki glas): med najpogostejše prepoznanimi konflikti so se pojavljali tisti s področja okolja in prostora. Natančneje so se na področju okolja konflikti navezovali na okoljsko razvrednotenje (smeti, odpadke, sanacijo, smrad), na področju prostora pa na prostorsko načrtovanje, predvsem na umeščanje dejavnosti v prostor. V razreševanje konfliktov na podeželju so v omejenem obsegu – večinoma kot mediatorji – vključene lokalne akcijske skupine.

*Cilj 3: Prepoznavanje **primerov in načinov uspešnega (in neuspešnega) reševanja konfliktov na podeželju** – v Sloveniji in tujini, priprava nabora uspešnih primerov reševanja (po vrstah konfliktov glede na vzrok, na obseg, glede na število vključenih).*

V e-anketi so nam sodelujoče občine posredovale informacije o 28 konfliktih, ki so imeli podane rešitve. Želeli smo ugotoviti, katere rešitve občine najpogostejše uporabljajo za reševanje konfliktov in za če za reševanje konfliktov uporabljajo več različnih rešitev. Najpogostejši način reševanja konfliktov je **usklajevanje**, ki pa je največkrat samo eden izmed več različnih načinov, ki jih na občinah uporabljajo. *Kot edino rešitev so usklajevanje uporabili v treh primerih: škode zaradi divjadi, konflikt med domačini in turisti ter zagotavljanje zemljišč za GJI. V primerih ostalih sedmih konfliktov, so na občinah le-te reševali še z enim izmed drugih načinov. Tako so zaradi odlaganja odpadkov, neurejenih lastniških razmerij, smradu zaradi gnojnice in umeščanja kmetijskih objektov na več občinah speljali tudi uradne postopke, ki predstavljajo drugo najbolj središčno vozlišče v mreži.*

Slika 27: Opišite razvoj enega konflikta na podeželju in kako ste ga rešili/ga rešujete.

Vir podatkov: CRP Konflikti na podeželju, E-anketa med občinami, 2021.

Usklajevanje in uradni postopki sta tako hkrati najbolj pogosta in tudi najbolj povezana načina reševanja konfliktov, ki so jih opisale občine, ta povezanost pa nakazuje tudi na različno pristopanje občin k reševanju istih oz. podobnih konfliktov. Različni načini usklajevanja uporabljajo mehkejšje prijeme in v kolikor so uporabljeni pravočasno, lahko preprečijo nadaljnji razvoj konfliktov, še preden se ti razvijejo. Na drugi strani pa različni uradni postopki delujejo na način, da poskušajo blažiti ali odpraviti posledice že nastalih konfliktov. Lahko so uporabljeni kot izhod v sili ali ko občine menijo, da je reševanje nastale situacije preseglo njihove pristojnosti ali zmožnosti.

Tretjo najvišjo stopnjo središčnosti izkazuje vozlišče, ki predstavlja reševanje konfliktov z **informiranjem**. Na ta način občine rešujejo konflikte zaradi nerazumevanja prostorske politike, zaradi prenosa upravljanja z gospodarsko javno infrastrukturo na zasebnika in zaradi rekreacije izven označenih poti. Tako informiranja kot tudi usklajevanja se poslužujejo občine v primeru umeščanja gospodarske javne infrastrukture v prostor in poskušajo na ta način preprečiti nadaljnji razvoj konfliktov na tem področju.

Uvajanje novosti, podajanje strokovnih mnenj in investicije v infrastrukturo so načini, ki jih občine uporabljajo za reševanje po dveh različnih konfliktov. Pri tem so investicije svojevrstna izjema, saj skupaj s konfliktoma zaradi ogroženosti pitne vode in pa zagotavljanja oskrbe s pitno vodo predstavljajo svojo podskupino, ki ni povezana s preostalo mrežo.

Posebnost je tudi **konflikt zaradi divjega parkiranja oz. nelegalnih parkirišč**, katerega občine rešujejo na tri različne načine, in sicer z **informiranjem, uradnimi postopki in pa z uvajanjem novosti**, kot so avtobusne linije ob koncih tedna in pa brezplačno parkiranje na urejenih lokacijah.

Lokalne akcijske skupine so v e-anketi nakazale vrste pomoči, ki bi jo potrebovale pri razreševanju in preprečevanju identificiranih konfliktov:

- kar polovica lokalnih akcijskih skupin je navedla, da bi potrebovala dve obliki pomoči: pomoč s strani pripravljavcev zakonodaje in finančno pomoč;
- 39 % lokalnih akcijskih skupin bi potrebovala pomoč s strani odločevalcev;
- manj kot tretjina lokalnih akcijskih skupin bi na tem področju potrebovala kadrovske okrepitve, izobraževanje s področja mediacije in izobraževanje s področja komunikacije s težavnimi sogovorniki;
- 17 % lokalnih akcijskih skupin pa meni, da že ima zadostno znanje in da ne potrebuje dodatne pomoči.

Nekatere lokalne akcijske skupine so svoje odgovore še dodatno pojasnile: »LAS ni primerna struktura za reševanje konfliktov, saj so člani LAS iz različnih interesnih skupin.« ali »Težko odgovorimo v imenu naših prijaviteljev operacij, saj v kolikor so kakšnih konflikti, prijavitelji o vseh ne obveščajo pisarne LAS. Prijavitelji se ob prijavi/izvajanju operacij vsekakor soočajo tudi s kakšnimi izzivi, npr. pri investicijah, obnovi objektov, pridobivanju soglasij od lastnikov/pristojnih organov, itd., vendar temu težko rečemo konflikt.«

Lokalne akcijske skupine so opozorile, da je pomanjkljiva komunikacija med različnimi deležniki povod za konfliktih, ki jih opazijo LAS.

Preglednica 7: Povzetek intervjujev glede pomena šibke komunikacije kot povoda za konflikte (november 2021).

Lokalna akcijska skupina	Povzetek intervjuja
LAS Gorenjska košarica	<i>Pri načrtovanju kolesarske poti se ni v razpravo vključilo lastnikov zemljišč. Izvajajo se ankete, intervjuji, ko pa pride do konkretne situacije, se glavne akterje izpusti.</i>
LAS loško pogorje	<i>Šum nastaja zaradi večjega števila sogovornikov, na višji ravni šuma ni. Mi imamo pristop od spodaj navzgor. Z občinami skoraj nimamo opravka. Več bi potrebovali dela na terenu. To, da smo lokalci, pomaga. Pogrešam, da bi se komunikacija okrepila tudi na čas, ko ni več sredstev, med obdobjem stare in nove SLR. Ko je zatišje sredstev, je tudi zatišje komunikacije.</i>
LAS Dolenjska in Bela krajina	<i>Pri nas javni sektor ne vidi smisla v povezovanju z zasebnim. Mi imamo pristop od zgoraj navzdol. Župan nas pokliče, da rabi projekt, mi pa potem predlagamo partnerje in jih poskušamo prepričati v smiselnost.</i>
LAS UE Ormož	<i>SLR temelji na pristopu od spodaj navzgor, ki pri nas ne deluje. Pri nas kmeti niso zainteresirani v fazi priprave SLR. Zato na skupščinah LAS prihaja do hude krvi med člani. Sodelovanje med kmeti je zelo oteženo, ker se ne poznajo med seboj in se dojemajo kot konkurenca. Vzhodna Slovenija se težje poveže kot Zahodna. Občine in društva se lažje povezujejo kot kmeti – sploh vinogradniki.</i>
LAS Notranjska	<i>Pogrešamo raznoliko uporabo komunikacije, COVID je to še poslabšal. Premalo komunikacijskih platform je prisotnih. Nekateri imajo participatorne proračune – mi ne. Občine so dober informator, ne pa komunikator. Imamo 70 članov in zadnje 2 leti samo dopisne seje.</i>

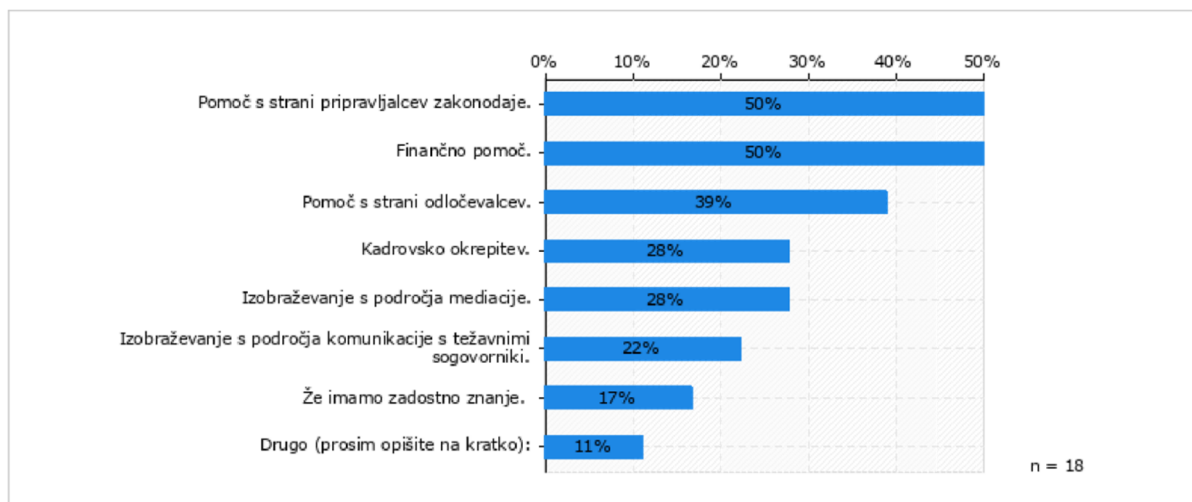
Raziskovalci smo predpostavljali, da bi morda lokalne akcijske skupine lahko v prihodnosti imele bistveno pomembnejšo vlogo pri reševanju konfliktov na podeželju zaradi povezovalnega statusa, ki ga imajo že danes. Lokalne akcijske skupine so namreč edini akter v prostoru, ki preko Strategije lokalnega razvoja in financ, ki so namenjene izpolnjevanju ciljev SLR, povezuje različne občine med seboj. So t. im. subakter med občinami in z usmerjenim financiranjem projektov vodjo lokalni medobčinski razvoj. Ali bi bile lokalne akcijske skupine lahko vključene v razreševanje določenih

medobčinskih prostorskih konfliktov na podeželju? Kje lahko pričakujejo največje ovire? Kakšno pomoč bi potrebovale?

Preglednica 8: Povzetek intervjujev glede reševanja konfliktov in vloge LAS (november 2021).

Ime LAS in ime sogovornika	Povzetek intervjuja
LAS Gorenjska košarica, LAS loškega pogorja	<i>Mi smo rešili potencialne konfliktne situacije zaradi neuspešno izvedenih projektov tako, da projekti, ki nimajo vnaprej pridobljenih vseh soglasij, ne grejo v potrjevanje. Mi smo vezni člen med občinami in EU sredstvi. Imamo 14 občin v LAS. Dobra zasnova SLR je ključna. Imamo premalo časa za poglobljeno razumevanje strategij občin, razvojne agencije in LAS, kar povzroča šume v komunikaciji, saj ne poznamo ciljev vseh vpletenih akterjev. Mislim, da bi morali več delati na usklajenosti SLR, strategije razvojne agencije in strategij razvoja občin.</i> <i>Občine pravijo, da niso dovolj vključene, zato sem naredila tabelo vseh LAS projektov in partnerstev ter izvedenih aktivnosti, investicij v prostor, da smo ugotovili ali so občine kot akterji res neenakomerno vključene. Analiza je pokazala enakomerno pravično razdelitev sredstev, oziroma investicij tudi na občine, čeprav občine niso bile neposreden partner v določenih projektih. Kar je logično, ker investicija v prostor iz LAS projekta tako ali drugače vedno postane tudi del občine in njenih prebivalcev, je javno dobro. Občinam moraš pokazati vse črno na belem, potem je vse ok. Ta tabela je rešila nezadovoljstvo občin nad LAS projekti.</i>
LAS Dolenjska in Bela krajina	<i>Za nami je drugi SLR. Imeli smo problem, ker smo imeli v prvem SLR napisano, da projekte potrjuje skupščina. Tam pa so vsi člani, poznavalci in nepoznavalci administrativno-finančnih zahtev EU in LEADER programa. Zato je v prvem SLR prihajalo do konfliktov med člani skupščine pri potrjevanju projektov. Če smo imeli kakšnega močnega člana, ki je bil prepričljiv, čeprav ni poznal zahtev EU projektov, je potegnil še kakšnega člana s sabo in želel potrditi projekt, ki ne dosega minimalnih zahtev in po EU standardih ne more biti potrjen. Ker se nam je to dogajalo, smo v drugi SLR zapisali, da projekte potrjuje upravni odbor in ne več skupščina. V upravnem odboru so namreč samo predstavniki članov, ki poznajo osnove zahtev EU projektov. Ocenjevalna komisija in upravni odbor se nikoli ne skregajo, ker so vsi strokovnjaki. Na skupščinah pa se kregajo.</i>
LAS Haloze	<i>Ekstremnih konfliktnih situacij ne opažamo. Priseljenci vidijo prednost tam, kjer je staroselci ne. Razlike so seveda največje med bivalnim okoljem in kmetijsko dejavnostjo. Staroselci so včasih moteč faktor pri uveljavljanju novosti. Mi na animacijskih delavnicah oblikujemo obe deležniški skupini in se trudimo skomunicirati razmišljanje med člani.</i>
LAS UE Ormož	<i>Poskušamo miriti situacijo med skupščino, drugače pa se ne vmešavamo. Ne verjamemo, da je LAS primeren akter za reševanje konfliktov, ker nimamo znanja niti vzvodov.</i>
LAS Notranjska	<i>Mi imamo šele prvi SLR. Ne zaznavamo precej konfliktov. Če so problem lastna sredstva, predlagamo več manjših projektov, tako da se končna želja uresniči po korakih. S tem so partnerji kar zadovoljni. Občine se zaenkrat še ne prijavljajo, verjetno ker smo majhen LAS in imamo na voljo malo sredstev, tako da za večje investicijske projekte še nismo zanimivi. Občine zato zaenkrat prepuščajo sredstva drugim akterjem. Imamo strokovno komisijo za ocenjevanje projektov, ki ni iz našega območja, to se nam zdi zelo modro. Naš upravni odbor je zelo сложен in transparenten.</i>

Slika 28: Kakšno pomoč bi potrebovali pri razreševanju in preprečevanju identificiranih konfliktov na ravni članic lokalne akcijske skupine? Možnih je več odgovorov (e-anketa, 2021).

2.4 DELOVNI SKLOP 4: OCENA USPEŠNOSTI REŠEVANJA IZBRANIH KONFLIKTOV IN IZVEDBA PILOTNIH PRIMEROV REŠEVANJA

Delovni sklop 4 je sestavljen iz treh aktivnosti, ki smo jih izvajali od januarja do avgusta 2022.

DS 4: Ocena uspešnosti reševanja izbranih konfliktov in izvedba pilotnih primerov reševanja												
Vodi: UL BF, sodelujeta: UL FF, UL FGG												
Aktivnost	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
A4.1: Prepoznavanje in ocena uspešnosti dosedanjih oblik reševanja konfliktov												
A4.2: Študije primera - testna izvedba reševanja konfliktov												

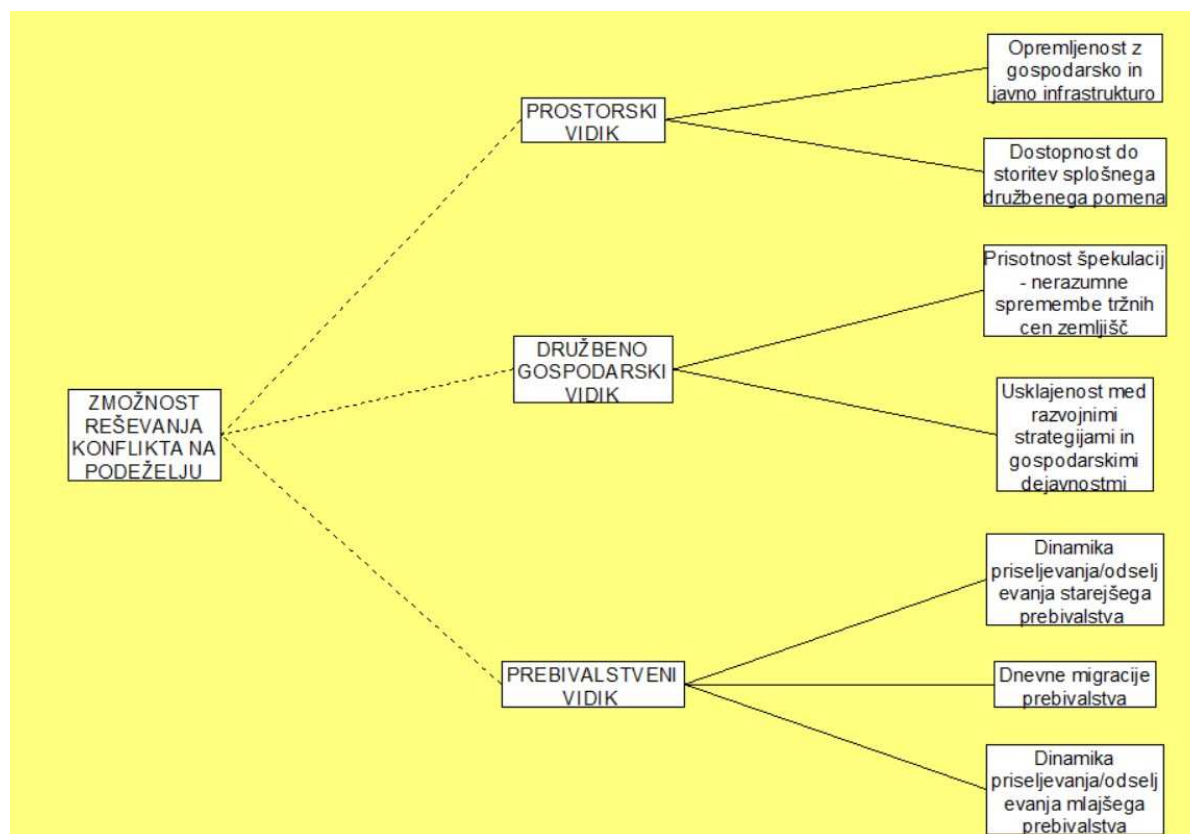
A. Način prepoznavanja in določanja ocene uspešnosti dosedanjih oblik reševanja konfliktov na podeželju

Ideja projektnih partnerjev je bila, da se postavi pilotni model za prepoznavanje konfliktov na podeželju, ki imajo največji potencial za uspešno reševanje in bo v podporo različnim ravnam odločanja (ministrstvu, javnim upravam, občinam, lokalnim akcijskim skupinam, civilnim skupnostim). V ta namen je bilo potrebno **opredeliti dejavnike, ki pomembneje vplivajo na stopnjo uspešnosti reševanja konfliktov na podeželju**. Potrebno je bilo izbrati primerne ravni teh dejavnikov ali t. i. zaloge vrednosti (ki so lahko opisne ali številske) in prepoznati vsaj tri konflikte, ki bi jim lahko ocenili uspešnost reševanja izbranih konfliktov. Dejavniki, ki pomembno vplivajo na stopnjo uspešnosti razreševanja konfliktov na podeželju, so bili izbrani v dveh korakih.

V prvem koraku je projektna skupina glede na analizo rezultatov e-anket občin, e-anket lokalnih akcijskih skupin in splošnega poznavanja dejavnikov (podkrepljenega s strokovno literaturo), ki vplivajo na nastanek konfliktov na podeželju, opredelila prvi izbor dejavnikov in njegove potencialne zaloge vrednosti. Dejavnike je razvrstila v tri vidike: demografski vidik, družbeno-ekonomski vidik in prostorski vidik. Znotraj vsake skupine je opredelila od dva do tri potencialno pomembnejša dejavnika. Izhajala je iz vprašanja: **kateri kriterij je pomembnejši/odločilnejši za uspešnost/možnost reševanja konfliktnih situacij (na podeželju)?**

V drugem koraku smo na podlagi analiz poglobljenih intervjujev s poznavalci izbranih konfliktov na podeželju (intervju s kmetijskim svetovalcem, odločevalcem na državni, odločevalcem na lokalni ravni, intervjuji z lokalnimi akcijskimi skupinami) optimizirali prvi izbor dejavnikov. Nekatere smo ustrezneje opredelili, druge smo zamenjali s primernejšimi, izvedli uteževanje dejavnikov z metodo analitičnega hierarhičnega procesa (AHP), opisali zaloge vrednosti, določili odločevalska pravila glede na uteži ter tako oblikovali pilotni model. Spodnja slika prikazuje **drevo kriterijev, ki pomembno vplivajo na zmožnost reševanja konfliktov na podeželju v Sloveniji**. Hierarhično so razgrajeni na dejavnike (osnovne kriterije), vidike (sestavljene kriteriji) in cilj.

Slika 29: Drevo kriterijev, ki vplivajo na zmožnost reševanja konfliktov na podeželju v Sloveniji (DEXTree, 2022).

Dejavnik sam po sebi ne določa ničesar in nosi zgolj pomen. Da ga lahko uporabimo v odločevalskem modelu, mu moramo pripisati ustrezno zalogo vrednosti (lahko opisna ali številka). Oblikovalec modela določi razrede, v katere lahko dejavnike uvrstimo, ko opisujemo primer konflikta. Pri čemer določen razred določa preferenco odločevalca na lestvici od slabega do dobrega. Ker v tem primeru gradimo model, ki naj bi bil splošno uporaben za odločevalce na različnih ravneh od lokalne do državne, smo ugotovili, da številskih razredov za dejavnike ne moremo postavljati. Kvantitativen opis dejavnika namreč ne ustreza enaki lestvici od slabega do dobrega, saj je lahko ista številka vrednost, ki bi opisala pojav v nekem dejavniku, v določenem konfliktu dobra ali slaba ali nevtralna. Oblikovalec modela se je

zato odločil, da je primerneje zgraditi model, kjer bo zaloga vrednosti opisovala odločevalčevo oceno, koliko pomemben je določen dejavnik za povečanje zmožnosti reševanja konflikta ali zmanjšanje možnosti nastanka konflikta. Celoten model tako temelji na zalogah vrednosti, ki opisujejo pomembnost različnih dejavnikov. Pomembnosti oceni poznavalec konflikta za vsak konflikt posebej. Za ta namen je bil oblikovan interaktiven obrazec z navodili za izpolnjevanje (v prilogi); vrednosti se preko obrazca vnesejo v model. Spodnja slika prikazuje zaloge vrednosti, dodeljene vsakemu kriteriju v modelu. Barva označuje njegov pomen: rdeča barva označuje slabost, črna nevtralnost in zelena prednost pri doseganju cilja.

Slika 30: Zaloge vrednosti v modelu (DEXi, 2022).

Kriterij	Zaloga vrednosti
ZMOŽNOST REŠEVANJA KONFLIKTA NA PODEŽELJU	NAJMANJŠA; MAJHNA; SREDNJA; VEČJA; NAJVEČJA
PREBIVALSTVENI VIDIK	ZELO POMEMBEN; SREDNJE POMEMBEN; MALO POMEMBEN; NEPOMEMBEN
—Dinamika priseljevanja/odselsevanja mlajšega prebivalstva	VELIKA; SREDNJA; NE POTREBUJE SPREMEMBE
—Dnevne migracije prebivalstva	VELIKO; SREDNJE; NE POTREBUJE SPREMEMBE
—Dinamika priseljevanja/odselsevanja starejšega prebivalstva	VELIKA; SREDNJA; NE POTREBUJE SPREMEMBE
DRUŽBENO GOSPODARSKI VIDIK	ZELO POMEMBEN; SREDNJE POMEMBEN; MALO POMEMBEN; NEPOMEMBEN
—Usklajenost med razvojnimi strategijami in gospodarskimi dejavnostmi	NEUSKLAJENOST; DELNA USKLAJENOST; USKLAJENOST
—Prisotnost špekulacij - nerazumne spremembe tržnih cen zemljišč	VEČJE ŠPEKULACIJE; MANJŠE ŠPEKULACIJE; NI ZAZNANIH ŠPEKULACIJ
PROSTORSKI VIDIK	ZELO POMEMBEN; SREDNJE POMEMBEN; MALO POMEMBEN; NEPOMEMBEN
—Dostopnost do storitev splošnega družbenega pomena	ZELO POMANKLJIVA; SREDNJE POMANKLJIVA; NI POMANKLJIVA
—Opremljenost z gospodarsko in javno infrastrukturo	ZELO POMANKLJIVA; SREDNJE POMANKLJIVA; NI POMANKLJIVA

Pri uporabi metode AHP lahko odločevalec strukturira problem odločitve tako, da ga razgradi na podprobleme po principu od zgoraj navzdol. Nato izvede parno matrično primerjavo kriterijev na vsaki podravni s pomočjo skale [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9]. Le-to ustreza semantičnim interpretacijam, pri katerih je "A veliko pomembnejši od B" glede na kriterij. Po normalizaciji vrednosti se prioritete določijo z lastnimi vektorji ali poenostavljeno različico z uteženo vsoto (Zahedi, 1986; Gaudhenzi in Borghesi, 2006). Zaradi možnosti izražanja sodb z verbalnimi in grafičnimi skalami je uporaba metode AHP uporabnikom prijaznejša kot uporaba numeričnih skal. Prednosti metode sta še primerjava po parih in merjenje konsistentnosti odločevalca (Čančer, 2003).

Goepel (2013) je razvil obrazec, ki omogoča hkratni vnos dvajsetih ocen posameznikov, ki izvedejo vse potrebne parne primerjave po metodi AHP. Ta obrazec omogoča agregiranje rezultatov v uteži, hkrati pa tudi izrisuje vse matrike primerjav in določa konsistentnost odgovorov tako znotraj posameznika kot skupine. V naslednjih verzijah so omogočene tudi funkcije primerjav med skupinami, ki najprej razvrstijo posameznike po podobnih ocenah parnih primerjav, nato pa jim še znotraj teh skupin izračunava konsistentnost. Konsistentnost je izračunana preko geometričnega indeksa konsistentnosti, razmerja konsistentnosti in ordinalne nekonsistentnosti. Dovoljuje primerjave največ desetih kriterijev naenkrat.

Osem strokovnjakov (strokovnjaki za prostorske analize Slovenije, strokovnjaki funkcionalno razvrednotenih prostorov v Sloveniji, strokovnjaki za razvoj podeželja v Sloveniji, agrarni ekonomisti) je po metodi AHP ocenilo pomen vidikov in dejavnikov, predstavljenih v modelu in jih s parno primerjavo po metodi AHP primerjalo med seboj. Njihovi rezultati so se z uporabo obrazca (Goepel, 2013) agregirali in kot rezultat smo dobili agregirane uteži za vse kriterije. Spodnja slika prikazuje lokalne in globalne vrednosti uteži v modelu. Lokalna vrednost predstavlja delež dejavnika po pomembnosti do vidika, pri čemer je vsota vseh dejavnikov znotraj enega vidika enako 100. Globalna vrednost pa prikazuje delež dejavnika do cilja, pri čemer je vsota vseh dejavnikov znotraj cilja enaka 100.

Slika 31: Lokalne in globalne vrednosti uteži dejavnikov in vidikov v modelu (DEXi, 2022).

Kriterij	Lokalne	Globalne
ZMOŽNOST REŠEVANJA KONFLIKTA NA PODEŽELJU		
— PREBIVALSTVENI VIDIK	38	38
— Dinamika priseljevanja/odseljevanja mlajšega prebivalstva	60	23
— Dnevne migracije prebivalstva	20	8
— Dinamika priseljevanja/odseljevanja starejšega prebivalstva	20	8
— DRUŽBENO GOSPODARSKI VIDIK	38	38
— Usklajenost med razvojnimi strategijami in gospodarskimi dejavnostmi	67	26
— Prisotnost špekulacij - nerazumne spremembe tržnih cen zemljišč	33	13
— PROSTORSKI VIDIK	23	23
— Dostopnost do storitev splošnega družbenega pomena	44	10
— Opremljenost z gospodarsko in javno infrastrukturo	56	13

Model je grajen po **metodi DEX** (Bohanec in Rajkovič, 1990), ki omogoča izgradnjo **večkriterijskega odločevalskega modela**. Med drugim je ta metoda znana po tem, da temelji na vnosu odločevalskih pravil tipa 'če – potem'. V osnovi to pomeni, da se za vsako kombinacijo ocenjenih vrednosti dejavnikov določi pravilo, v kateri razred naj model uvrsti alternativo (v našem primeru konflikt). Ta pravila določi oblikovalec modela. Program DEXi omogoča avtomatsko prilagajanje odločitvenih pravil glede na postavljene uteži, če mu to oblikovalec modela izrecno dovoli. V tem primeru smo se te funkcije poslužili. Tako smo modelu pokazali, kaj je za nas najboljša, srednja in najslabša možnost kombinacij, potem pa smo določili uteži in model je avtomatsko prilagodil odločitvena pravila glede na uteži. Ker model upošteva tri-, štiri- in petstopenjske lestvice zalog vrednosti, so uteži ponekod malenkost nižje ali višje, kot so bile izračunane po metodi AHP.

B. Izbor primernih občin za izvedbo poglobljenega intervjuja in identifikacijo konfliktov, primernih za vnos v pilotni model (Škofja Loka, Ormož)

Za poglobljeno analizo konfliktov in izvedbo pilotne študije reševanja ter spremljanja konflikta smo najprej na podlagi e-anket občin identificirali tiste občine, ki so najprimernejše za izvedbo pilotne študije in vključevanja projektnih partnerjev v proces reševanja konflikta.

Preglednica 9: Izbor občin, ki so najbolj ustrezale danim merilom.

občina/konflikt	Zaradi koncentracije, intenzifikacije in specializacije kmetijske proizvodnje (smrad, hrup, škropiva).	Zaradi težav pri zagotavljanju zemljišč za gradnjo/ posodobitev javne gospodarske infrastrukture.	Zaradi novogradenj za namen bivanja, gospodarskih objektov idr	Zaradi funkcionalno degradiranega prostora (lastništvo, opuščena stavba, neurejena in nevarna območja in stavbe, stara okoljska bremena).
Ormož	2	3	1	4
Trzin	2	1		
Hoče - Slivnica	3	2		4
Ljubno	3		1	5
Škofja Loka	5	4	2	1
Mokronog-Trebelno	1	2		5
Slovenske Konjice	1	3	5	

Opomba: v prvi vrstici so navedeni razlogi za konflikte, v prvem stolpcu pa občine, ki so tem razlogom dodelile največ točk v anketi pri vprašanju: »Kateri konflikti se v vaši občini najpogosteje pojavljajo?«. Anketirane občine so odgovore razvrstile od 1 do 5, pri čemer 1 pomeni najmanj in 5 najbolj pogosto pojavljanje konflikta.

To smo izvedli s pomočjo naslednjih **meril za izbor**: aktualnost konflikta, sodelovanje občine v reševanju konflikta, prisotnost več raznovrstnih konfliktov na območju občine, vsaj ena občina je določen konflikt opredelila kot najbolj pereč, posamezna vrsta konflikta je prostorsko razpršena med več občin. Kot rezultat teh meril smo dobili **matriko konfliktov in občin primernih za izvedbo nadaljnjih analiz**.

Glede na rezultate matrike in analize intervjujev z lokalnimi akcijskimi skupinami smo **identificirali tri najprimernejše občine za morebitno pilotno reševanje in poglobljen intervju**, in sicer: občine Škofja loka, Mokronog-Trebelno in Ormož. Izvedba intervjuja v občini Mokronog-Trebelno zaradi zamenjave strokovnih sodelavcev in COVID bolniških odsotnosti ni bila mogoča; v občinah Škofja Loka (14. 6. 2022) in Ormož (7. 6. 2022) smo izvedli dva poglobljena intervjuja. Naš cilj je bil, da s pomočjo sogovornikov, ki so hkrati poznavalci podeželja v svoji občini (zaposleni kot svetovalci ali vodje področja za okolje in prostor na občini), identificiramo vsaj en konflikt na podeželju za vsako občino, ki je povezan s kmetijstvom in kjer imajo sogovorniki dovolj znanja in/ali so sami vpleteni v konflikt, da lahko na konflikt pogledajo iz različnih vidikov in ocenijo parametre v pilotni verziji modela.

V poglobljenih intervjujih z izbranimi sogovorniki smo analizirali sledeče tematike:

- podroben opis vsaj enega konflikta s področja kmetijstva in podeželja, vključno z javno razpoložljivo dokumentacijo;
- identifikacija akterjev, udeleženi v tem konfliktu;
- uporabljeni pristopi k reševanju tega konflikta;
- kdo bi še moral aktivno sodelovati pri reševanju konflikta in zakaj;
- pridobitev ocen za dejavnike iz DEXi modela.

Informacije, pridobljene na **Občini Škofja Loka** smo vnesli v model. Pri konfliktu v občini Škofja Loka prepozna dve prednosti oziroma **dve področji, ki podpirata reševanje konflikta**: to sta »dinamika priseljevanja/odselsevanja starejšega prebivalstva«, ki ne potrebuje spremembe, in »dostopnost do storitev splošnega družbenega pomena«, ki ni pomanjkljiva.

Slika 32: Vrednotenje rezultatov modela za konflikt v občini Škofja Loka.

Kriterij	Škofja loka
ZMOŽNOST REŠEVANJA KONFLIKTA NA PODEŽELJU	MAJHNA
└ DRUŽBENO GOSPODARSKI VIDIK	ZELO POMEMBEN
└└ Usklajenost med razvojnimi strategijami in gospodarskimi dejavnostmi	NEUSKLAJENOST
└└ Prisotnost špekulacij - nerazumne spremembe tržnih cen zemljišč	VEČJE ŠPEKULACIJE
└└ Dnevne migracije prebivalstva	VELIKO
└└ Opremljenost z gospodarsko in javno infrastrukturo	ZELO POMANKLJIVA
Prednosti	
Kriterij	Škofja loka
└└ Dinamika priseljevanja/odselsevanja starejšega prebivalstva	NE POTREBUJE SPREMEMBE
└└ Dostopnost do storitev splošnega družbenega pomena	NI POMANKLJIVA

Slabosti pa model prepozna v enem vidiku, tj. družbeno-gospodarskem, in v štirih dejavnikih. Model tako sugerira, da je družbeno- gospodarski vidik z obema dejavnikoma problematičen in ovira zmožnost reševanja konflikta. Globalna utež prikazuje, da je pomen »družbeno-gospodarskega vidika« pomembnejši od dejavnika »dnevne migracije prebivalstva« in dejavnika »opremljenost z gospodarsko

in javno infrastrukturo«. Vendar pa je slednji enako pomemben kot dejavnik »prisotnost špekulacij – nerazumne spremembe tržnih cen zemljišč«.

Model razpozna tri kritična področja, od tega je najbolj kritična »usklajenost med razvojnimi strategijami in gospodarskimi dejavnostmi«, sledita mu po pomembnosti enakovredna »prisotnost špekulacij – nerazumne spremembe tržnih cen zemljišč« in »opremljenost z gospodarsko in javno infrastrukturo«. To bi lahko sugeriralo odločevalcu, da je potrebno v fazi priprav strategij več pozornosti posvetiti uskladitvi razvojnih strategij z dejanskim stanjem gospodarstva na tem območju in predvsem poiskati rešitev za primerno umestitev lesnopredelovalne industrije v prostor.

Izbrani konflikt v občini Škofja Loka: lesnopredelovalna industrija

- *Problem, ko dopolnilna dejavnost preraste zmogljivost lokacije in bi se morala seliti v industrijsko cono, pa ni vzvoda, da se lastnika prisili v selitev na ustreznejšo lokacijo z manj negativnimi prostorskimi in okoljskimi učinki.*
- *Lesnopredelovalna industrija v velikem obsegu in na neprimerni lokaciji povzroča več težav: težka mehanizacija na lokalnih cestah povzroča stiske ostalih udeležencev v prometu, hitreje poškoduje cestišča, potrebni so veliki skladiščni odprti prostori, ki slabšajo kulturne in krajinske vrednote.*
- *Rešitev: občina vodi mediacijo s posamezniki, gradi novo cesto, preusmerja promet, išče druge zakonodajne rešitve z Zavodom za gozdove in drugimi občinami.*
- *Akterji: kmetje z dopolnilno dejavnostjo, občina, Ministrstvo za okolje in prostor.*
- *Vodimo pogovore z različnimi deležniki. Ministrstvo pravi, da v zakonodaji nimamo ustrezne rabe prostora za take primere, trenutno dajemo take površine v rabo preostale prometne površine.*
- *Vsi kmetje se branijo premestitve v industrijske cone predvsem zaradi oddaljenosti od njihove siceršnje lokacije. Z vsakim nosilcem se pogovarjamo ločeno. Situacija v Sloveniji na tem področju ni nikjer urejena, kar zaznavamo v pogovorih z drugimi gorenjskimi občinami.*
- *Država se ne zaveda teh problemov, nimajo pripravljenih ustreznih namenskih rab prostora. Ministrstvo opozarjamo na potrebo po ureditvi tega področja z rednimi dopisi.*
- *Konflikt poskušamo reševati tudi generično s pripravo OPN, kjer smo našli potencialno primeren prostor med dvema železniškima tiroma ali pa v opuščenem kamnolomu. Problem je prometni dostop, zato gradimo novo cesto. Želja vseh posameznikov je, da ostanejo na isti lokaciji.*

Javno dostopna gradiva za izbran konflikt: jih ni, gre za individualno obravnavan konflikt, katerega vsebina ni v javnosti.

Slika 33: Povzetek informacij, pridobljenih na Občini Škofja Loka.

Model v primeru občine Ormož ne zaznava nobenih zunanjih dejavnikov okolja, ki bi negativno vplivali na zmožnost reševanja konflikta. Tudi sogovornik je pojasnil, da konflikta kot takega trenutno ni, so pa težave z birokratskimi postopki in podaljševanjem pridobivanja ustreznih soglasij. Tukaj pa gre bolj za sistemski problem na ravni zakonodajnih zahtev države, kjer dotična občina in dotični akterji nimajo aktivne vloge.

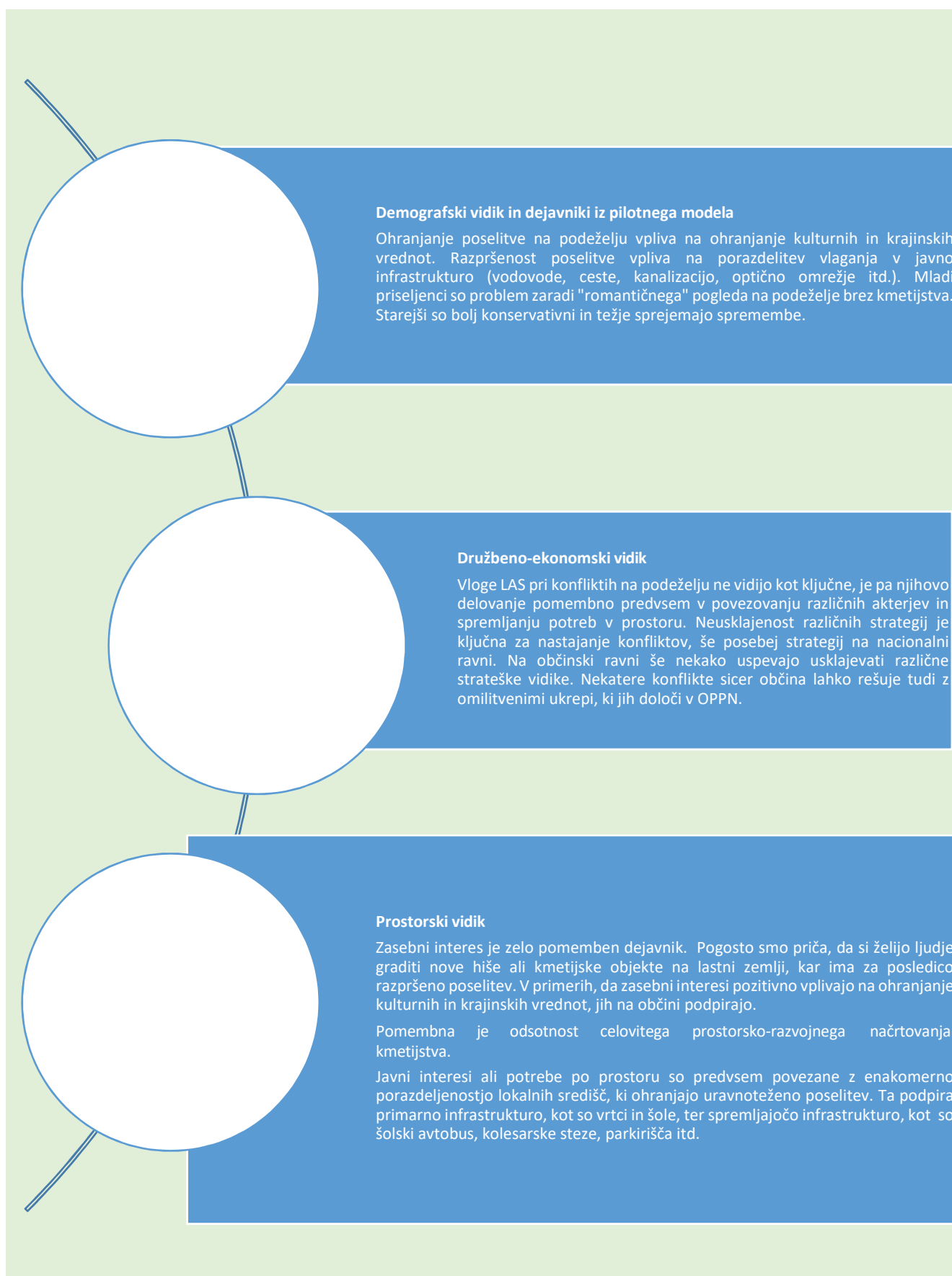
Slika 34: Vrednotenje rezultatov modela za konflikt v občini Ormož.

Kriterij	Ormož
ZMOŽNOST REŠEVANJA KONFLIKTA NA PODEŽELJU	VEČJA
└ PROSTORSKI VIDIK	NEPOMEMBEN
└ Dostopnost do storitev splošnega družbenega pomena	NI POMANKLJIVA
└ Opremljenost z gospodarsko in javno infrastrukturo	NI POMANKLJIVA
└ Dinamika priseljevanja/odselsevanja starejšega prebivalstva	NE POTREBUJE SPREMEMBE
└ Prisotnost špekulacij - nerazumne spremembe tržnih cen zemljišč	NI ZAZNANIH ŠPEKULACIJ

Izbrani konflikt v občini Ormož: konflikt med staroselci in priseljenci zaradi gradnje večjih kmetijskih objektov na kmetijskih zemljiščih po ZKT 3a členu

- *Problem: ko dejavnost preraste nosilno sposobnost lokacije v naselju in bi se morala seliti na rob naselja, ob naselje novozgrajenih stanovanjskih hiš. Prostorski načrt ima ustrezno opredeljeno območje SK (stanovanjska in kmetijska dejavnost) in tu je možna kombinacija.*
- *Rešitev: občina je izpeljala mediacijo s posamezniki, dopolnila izvedbene pogoje za gradnjo in določila omilitvene pogoje, ki ustrezajo vsem vpletenim.*
- *Akterji: kmet z interesom širitve svoje živinorejske proizvodnje, ostali prebivalci vasi, občina.*
- *Reševanje problema: vodijo pogovore z različnimi deležniki. V procesu načeloma ne potrebujejo pomoči, bi jim pa koristila strokovna podpora pri pripravi rešitev (ustrezna ministrstva s tolmačenji, strokovnjaki ipd.).*
- *V času reševanja konflikta Celovita presoja vplivov na okolje (CPVO) ni bila potrebna. Sedaj pri vsakem večjem objektu to MOP striktno zahteva – to povzroča sedaj pravo birokracijo in podaljšuje postopke, čeprav je namenjeno v izogib, da mora biti za vsak objekt sprejet OPPN. Postopki niso nič krajši.*
- *Pogosto se generira konflikte tudi na strani upravnih služb, saj uradniki različno tolmačijo predpise in ne upoštevajo mnenj strokovnih institucij.*

Slika 35: Povzetek informacij, pridobljenih na Občini Ormož.

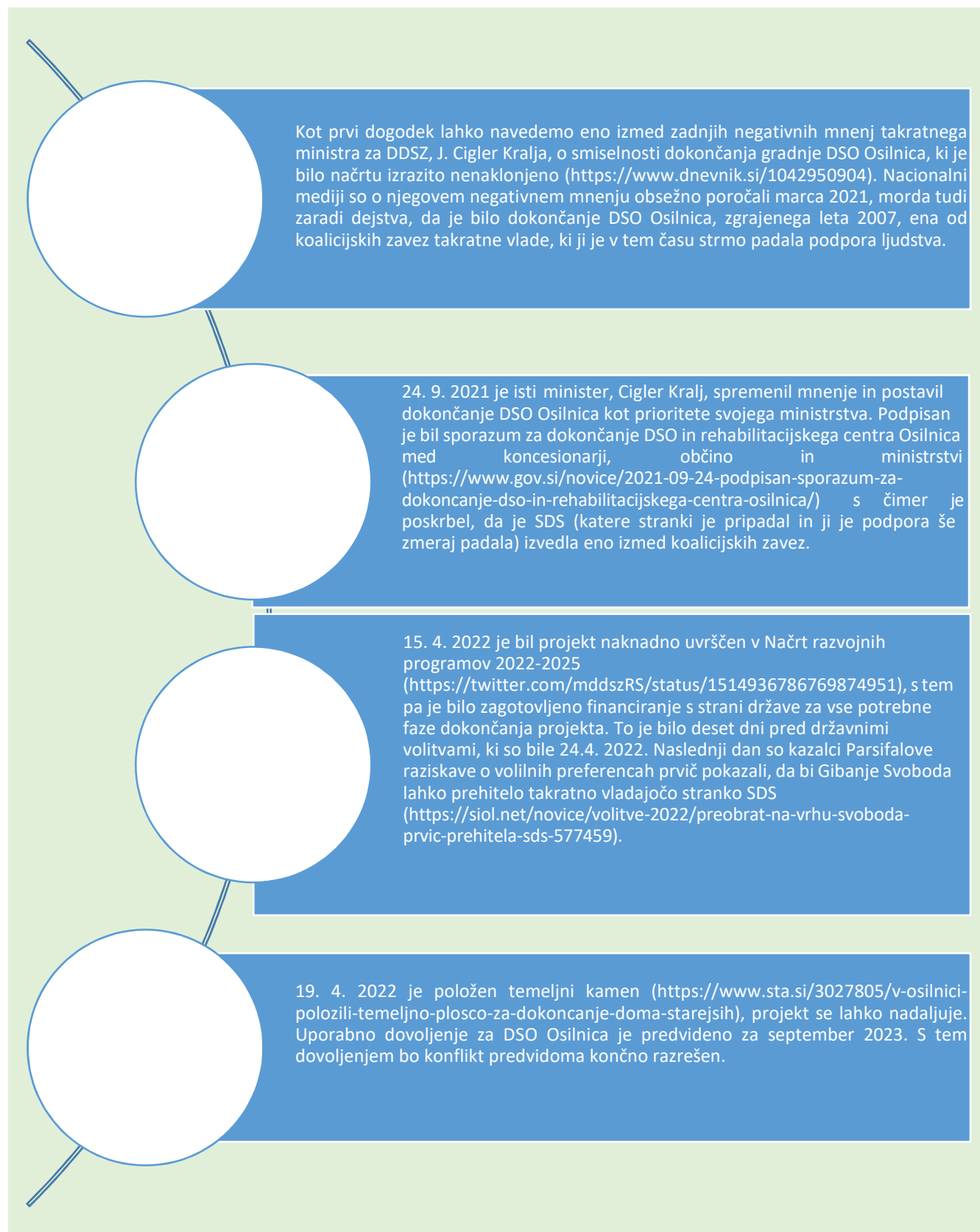
C. Študija primera reševanja konflikta na podeželju: dom starejših oskrbovancev (DSO) v občini Osilnica

Občina Osilnica je najmanjša obmejna občina v Sloveniji. Potreba po novih delovnih mestih, novem domskem varstvu starejših občanov in dodatnih zdravstvenih storitvah je vplivala na velik interes občine po izgradnji DSO v Osilnici. Zgodba sega v leto 2003, ko je takratni župan dovolil gradnjo DSO, pri čemer ni zagotovil zadostnih finančnih sredstev za njegovo dokončno izgradnjo in odprtje. Problem pomanjkanja finančnih sredstev in na pol zgrajeno stavbo je naslovil na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ) in želel, da ministrstvo prevzame del finančnih bremen za dokončanje doma - čemur pa se je ministrstvo uprlo. Konflikt je nastal, ker je občina ni naletela na posluš s strani pristojnih ministrstev, ki so v financiranju gradnje novega DSO videli le nezmožnost lokalnega okolja, da zagotovi primerno gospodarsko in javno infrastrukturo, razmisli, od kod bodo prihajali oskrbovanci (starejši prebivalci), od kje pridobiti kader s področja zdravstvene idr. oskrbe. Konflikt med občino in ministrstvi je trajal dobrih dvajset let, pri čemer je bilo lokalno prebivalstvo projektu vseskozi naklonjeno. Še do nedavnega (marca 2021) je izgledalo, da projekt ne bo dobil podpore, ko pa so novico prevzeli nacionalni mediji (RTVSlo, Delo, Dnevnik) tik pred državnimi volitvami v letu 2022, se je v pol leta (septembra 2021) izvedel podpis sporazuma o gradnji doma med ministrstvi, občino in koncesionarji. Zagotovljena so bila ustrezna finančna sredstva v proračunu projektnih investicij za leto 2023 in septembra 2022 so položili nov temeljni kamen za dokončanje stavbo DSO Osilnica. Cilj je, da bo septembra 2023 DSO Osilnica dobil uporabno dovoljenje in začel delovati. Sporazum je bil podpisan s strani vseh zainteresiranih aktivnih deležnikov: MDDSZ, Ministrstvo za zdravje, Občina Osilnica, Dom starejših občanov Šiška, Univerzitetno rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije-SOČA in SVC (socialno varstveni center) Osilnica.

Pregled ključnih dogodkov, ki so spremenili dinamiko konflikta v letu 2021

Lokalno prebivalstvo občine Osilnica je s tesnim izidom leta 2018 zamenjalo tri mandate trajajoče vladanje župana A. Volfa z novo županjo A. Kovač. Ta je uvrstila reševanje konflikta DSO Osilnica med svoje prioritete. Z ustrezno komunikacijo v pravem času je bila bistveno uspešnejša pri vpletenih deležnikih v konflikt, ki so imeli veliko moč in premajhen interes. Najprej je vzbudila zanimanje nacionalnih medijev, saj je takratna vladajoča stranka SDS obljubila dokončanje DSO Osilnica v koalicijski pogodbi. Poiskala je ustrezne koncesionarje (Dom starejših občanov Šiška in URI SOČA) in si zagotovila njihovo podporo. Nacionalni mediji so s pogostim poročanjem in dolžino prispevkov oblikovali zanimanje javnosti, ki je bila vse bolj nezadovoljna z delovanjem takratne vlade. Razplet dogodkov kaže, da je močno izražena želja javnosti, da stranka izvrši zavezo v koalicijski pogodbi, uspešno pritislila na takratnega ministra, Cigler Kralja, da je leta 2021 spremenil odnos do reševanja konflikta. Kot subjekt izvršilne oblasti na svojem področju je tik pred državnimi volitvami omogočil podpis sporazuma kot tudi zagotovil ustrezna finančna sredstva. Županja je vseskozi skrbela za ažurno in z dejstvi podprto zavračanje očitkov s strani MDDSZ glede nezainteresiranosti starejših občanov do vključitve v novi DSO (anketa, ki je ovrgla očitke), do nezmožnosti občine, da zagotovi ustrezen kader (zbiranje vlog za zaposlitev v novem DSO – ko bo zgrajen), do prevelike oddaljenosti ostalih zdravstvenih storitev z vključitvijo URI SOČA k projektu in preoblikovanjem začetnega DSO v DSO in rehabilitacijski center, ki bo izvajanje dodatnih zdravstvenih storitev tudi omogočil.

Slika 36: Analiza konflikta DSO Osilnica (v letu 2021 in 2022 so se zgodili štirje ključni dogodki, ki so nerešen konflikt spremenili v skoraj rešljivega).

D. Testiranje dveh pristopov: model prioritizacije kritičnih področij in metoda analize deležnikov na primeru DSO Osilnica

Analize situacije smo se lotili z dvema pristopoma, in sicer z **modelom prioritizacije kritičnih področij (DEXi)** in **metode analize deležnikov**.

Z **modelom prioritizacije kritičnih področij** smo analizirali konflikt, ki je že skoraj razrešen. Pri vrednotenju rezultatov smo zato izhajali iz trenutne situacije konflikta. Rezultati modela bi bili bistveno drugačni, če bi v ozir vzeli kakšen drug časovni okvir tega konflikta. Tako so bile z vidika sedanjega stanja tudi ocenjene vrednosti posameznih dejavnikov. Kljub pozitivni trenutni naravnosti vpletenih, ki je izkazana s podpisom sporazuma med ključnimi akterji, pa model ta konflikt generalno ocenjuje, da ima »majhno« zmožnost reševanja konflikta. Razlog tiči v tem, da je trenutno ocenjeno stanje posameznih dejavnikov okolja, ki po našem mnenju lahko vplivajo na zmožnost reševanja konflikta, precej nepodporna. Družbeno-gospodarski vidik ima srednjo podporo okolja, medtem ko model ocenjuje prostorski in prebivalstveni vidik kot trenutno nepodporna: ta dva vidika vsak zase predstavljata veliko oviro pri uspešnem reševanju konflikta DSO Osilnica. Prebivalstveni vidik ima majhno podporo okolja, trenutno stanje dejavnika »dinamika priseljevanja/odselsevanja starejšega prebivalstva« delno podpira zmožnost reševanja konflikta, ostala dva dejavnika (»dinamika priseljevanja/odselsevanja mlajšega prebivalstva« in »dnevne migracije prebivalstva«) ga ovirata. Prostorski vidik ima majhno podporo okolja, le dejavnik »dostopnost do storitev splošnega družbenega pomena« delno podpira zmožnost reševanja konflikta, drugi dejavnik (»opremljenost z gospodarsko in javno infrastrukturo«) ga ovira.

Slika 37: Vrednotenje rezultatov modela za konflikt v občini Osilnica.

Kriterij	Osilnica
ZMOŽNOST REŠEVANJA KONFLIKTA NA PODEŽELJU	MAJHNA
└ PREBIVALSTVENI VIDIK	ZELO POMEMBEN
└└ Dinamika priseljevanja/odselsevanja mlajšega prebivalstva	VELIKA
└└ Dnevne migracije prebivalstva	VELIKO
└ PROSTORSKI VIDIK	ZELO POMEMBEN
└└ Opremljenost z gospodarsko in javno infrastrukturo	ZELO POMANKLJIVA
Prednosti	

Kriterij	Osilnica
└ Prisotnost špekulacij - nerazumne spremembe tržnih cen zemljišč	NI ZAZNANIH ŠPEKULACIJ

Analiza slabosti in prednosti zaznava tako prebivalstveni kot prostorski vidik kot neugodna za zmožnosti reševanja konflikta v DSO Osilnica. S tem pa dobimo namig, katera področja bi bilo potrebno bolje pogledati. V tem primeru model ocenjuje, da bi bilo potrebno posvetiti pozornost prebivalstvenima dejavnikoma (»dinamiki priseljevanja/odselsevanja mlajšega prebivalstva« in »dnevne migracije prebivalstva«), ker vplivata na dostopnost primerne delovne kadra za izvajanje vseh storitev, predvidenih v DSO Osilnica, pa tudi prostorskemu dejavniku (»opremljenost z gospodarsko in javno infrastrukturo«), ki je potrebna za celovito infrastrukturno vzpostavitev DSO Osilnica (vodovod, kanalizacija, parkirna mesta, optično omrežje, ceste itd.).

Na podlagi vrednotenja rezultatov in razumevanja dodeljevanja pomembnosti je za konflikt glede DSO Osilnica najbolj kritično področje prebivalstvenega dejavnika (»dinamika priseljevanja/odselsevanja mlajšega prebivalstva«), sledi mu prostorski dejavnik (»opremljenost z gospodarsko in javno infrastrukturo«) in nazadnje prebivalstveni dejavnik (»dnevne migracije prebivalstva«). Iz poznavanja konflikta pa tudi vemo, da je za ta konflikt najbolj pereč problem odseljevanje mladih – predvsem zaradi potreb po zagotavljanju delovne sile za DSO in pripadajočih aktivnosti. Že dalj časa je v občini

Osilnica zaznan močan dejavnik odseljevanja mlajšega prebivalstva zaradi pomanjkanja delovnih mest in novih gospodarskih priložnosti. Pristojni na občini so že naslovili te probleme in poizvedovali preko ankete, kakšna je volja ljudi, da pridejo živeti v občino Osilnico, če bi imeli tu zaposlitev. Izkazalo se je, da so ljudje s primerno strokovno usposobljenostjo in določeno starostjo naklonjeni vrnitvi.

Model nam poda namige, na katerih področjih bi bilo potrebno izvesti aktivnosti (kadrovske, finančne, administrativne, časovni okvir), da bo okolje postalo bolj podporno in s tem povečalo zmožnost reševanja konflikta. Ne poda pa vedenja, kateri deležniki so vključeni v različne faze konflikta in kakšen je njihov odnos do statusa konflikta.

Metoda analize deležnikov je vsesplošno uporabljena metoda v postopkih upravljanja s človeškimi viri, menimo, da je zelo uporabna tudi pri reševanju konfliktov. Konflikte namreč porajajo ljudje z različnimi interesi, potrebami, cilji, motivacijami in močmi; ljudje se oblikujejo v skupine. V DSO Osilnica so to ljudje na občini, ljudje na ministrstvih, ljudje v URI Soča, lokalno prebivalstvo itn. V teoriji ima vsaka izmed teh skupin različno stopnjo moči in interesa za rešitev konflikta. Znotraj vsake skupine so posamezniki, ki so aktivno vpleteni v eno ali več faz reševanja konflikta. Posameznik, ki je idejni vodja projekta in ima interes, da se projekt izpelje, mora prevzeti tudi vlogo upravljavca s človeškimi viri. Uspešen upravljavalec s človeškimi viri bo zelo dobro poznal prednosti in slabosti posamezne skupine deležnikov ugotovil, kateri deležniki ga lahko podprejo pri izvedbi projekta. Prav tako bo poznal deležnike, ki so najbolj negativno nastrojeni proti njegovemu projektu, kakšna je njihova moč, pa tudi motivacija, ki jih žene, da so nenaklonjeni. Pri tovrstnem upravljanju je tako ključno dobro spoznati vse deležnike in njihove vzroke in potrebe, da konflikte uspešno rešiš in projektno idejo izvedeš..

Vsaka analiza deležnikov je sestavljena iz **treh korakov**. V **prvem koraku** naredi poznavalec konflikta seznam vseh deležnikov (skupin in posameznikov), ki so kakor koli odvisni od reševanja izbranega konflikta, ki imajo vpliv ali pa moč, da spremenijo tok reševanja izbranega konflikta, in tiste, ki imajo interes ali zanimanje za njegovo razrešitev, ter tiste, ki imajo interes, da se konflikt ne razreši.

V **drugem koraku** se tem istim skupinam dodeli oceno moči (nizka ali visoka) in stopnja interesa (majhen ali velik). Potem dobimo mrežo prioritizacije, ki nakazuje, kakšna je potreba po našem posredovanju oz. kakšen bi moral biti naš odnos z izbranim deležnikom, da lažje pridemo do cilja.

Mreža prioritizacij – možne kategorije (prilagojeno po Mendelow, 1981).

- **Nizka moč + majhen interes** = spremljaj, če se njihova moč ali interes spremeni, potreben minimalen napor, ne vlagaj napora v podrobno komunikacijo, kljub temu pa jih obvesti o rešitvah – ne ignoriraj te skupine (angl. *Monitor – Minimum Effort*).
- **Nizka moč + velik interes** = aktivno obveščaj o napredku, ovirah, poskrbi, da imajo dovolj relevantnih informacij, pogovarjaj se z njimi, ta skupina ljudi ima lahko včasih zelo dobre ideje za razrešitev posameznih korakov/podrobnosti (angl. *Keep Informed*).
- **Velika moč + majhen interes** = aktivno poskrbi, da so zadovoljni, vendar jih ne obremenjuj s podrobnostmi (angl. *Keep Satisfied*).
- **Velika moč + velik interes** = aktivno in podrobno jih vključi v sam proces iskanja rešitev, sklepaj kompromise, deležniki morajo biti zadovoljni (angl. *Manage Closely*).

Prepoznali smo ključne deležnike pri konfliktu DSO Osilnica.

1. Občina Osilnica (župan).
 - Faza 1: Nizka moč + majhen interes (župan Antun Volf; trije mandati od leta 2006 – 2018).
 - Faza 2: Nizka moč + velik interes (županja Alenka Kovač; mandat od leta 2018 – 2022).
2. Lokalno prebivalstvo.
 - Nizka moč + velik interes.
3. Mediji (nacionalni in lokalni): RTV SLO, Delo, Dnevnik, Ekodežela, Dolenjski list.
 - Velika moč + majhen interes (do leta 2019).
 - Velika moč + velik interes (od leta 2019 dalje).
4. Ministrstva (MDDSZ, MZ): MDDSZ (Janez Cigler Kralj) in MZ (Janez Poklukar).
 - Faza 1: Velika moč + majhen interes (vsi predhodni ministri in Cigler Kralj, Dnevnik, 31. 3. 2021).
 - Faza 2: Velika moč + velik interes (Cigler Kralj, gov.si, 24. 9. 2021).
5. Dom starejših občanov Šiška.
 - Velika moč + velik interes.
6. Univerzitetno rehabilitacijski inštitut Republike Slovenije-SOČA.
 - Velika moč + velik interes.

V **tretjem koraku** izvedemo intervjuje oz. pogovore s ključnimi deležniki, da ugotovimo njihovo naklonjenost, nevtralnost ali nenaklonjenost do našega projekta, v tem primeru reševanja konflikta. To je ključen korak, ki nam odpira vrata do podrobnega razumevanja vlog, potreb, motivacij in vzvodov deležnikov za spremembo ali ohranitev odnosa s ključnimi deležniki.

Slika 38: Konflikt DSO Osilnica - analiza deležnikov (konflikt se ne rešuje).

V tem koraku spoznamo, kdo so naši zavezniki, kdo in na kakšen način bi to lahko postali in komu je bolje z različnimi pristopi zmanjšati moč vmešavanja. Rezultate nazorno prikažemo tako, da vsakemu deležniku v mreži prioritizacij dodelimo določeno barvo, ki odraža njihov odnos do reševanja konflikta. Zeleno barvo dodelimo deležnikom, ki so naklonjeni rešitvi konflikta, rumeno barvo deležnikom, ki so nevtralni, rdečo barvo pa deležnikom, ki ne želijo rešiti konflikta.

Za boljšo ponazoritev časovnega razvoja omenjenega konflikta prikazujemo mreži prioritizacij v dveh situacijah: ko se je konflikt zdel nerešljiv (od 2007 dalje) in v letu 2022, ko se konflikt razrešuje. Ker ta konflikt že od leta 2007 ostaja nerazrešen, nas je zanimalo, kateri so bili tisti ključni deležniki v preteklosti, ki so delovali nenaklonjeno.

Hkrati nas je zanimalo, kateri so bili tisti ključni deležniki, ki so spremenili nenaklonjeno ali nevtralno mnenje v naklonjeno, kakšne so bile njihove motivacije ter kateri deležniki so se v teh 15 letih zamenjali in odigrali ključne vloge, da je konflikt skoraj razrešen. Glede na trenutno analizo deležnikov lahko sklepamo, da so najverjetneje vsi deležniki naklonjeni izvedbi projekta in rešitvi konflikta

Slika 39: Konflikt DSO Osilnica - analiza deležnikov (konflikt se razrešuje).

E. Doseganje zastavljenega cilja

Cilj 4: Preveriti in oceniti uspešnost reševanja izbranih tipov konfliktov. Izvedba študij primera reševanja konflikta in usmerjanja k preprečevanju konfliktov na podeželju (predvidoma na treh območjih bomo reševali tri različne konfliktne situacije).

Model nam je nakazal, da je lahko trenutno stanje odseljavanja mlajšega prebivalstva z območja pojavnosti velika ovira za rešitev konflikta. Ko smo spoznali potek dogodkov, odnose ključnih akterjev, odločilne vloge posameznih akterjev in namige o njihovih motivacijah, je konflikt prišel do stopnje, kjer je dokončanje gradnje DSO legalno, legitimno in finančno izvedljivo. Vendar moramo paziti, ker je uspešno dokončanje gradnje in pridobitev uporabnega dovoljenja lahko past za nove konflikte,

predvsem na področju pomanjkanja ustreznega kadra, saj se občina Osilnica sooča z odseljevanjem mlajšega prebivalstva. V kolikor se ta tendenca ne bo obrnila, bodo nastopili novi konflikti zaradi neuspešnega reševanja tega področja.

Županji bi svetovali, da si z ustrezno strokovno ekipo pripravi srednjeročni načrt, s čimer bo privabljala mlajše prebivalstvo, na kakšen način (ustrezen izbor načina komuniciranja je izrednega pomena, saj mlajše generacije iščejo informacije na drugačen način kot starejše). Modro bi bilo izvesti temeljito analizo te deležniške skupine in ostalih skupin, ki vplivajo na motivacijo mlajšega prebivalstva, da se odloči za selitev v njihove kraje. Ustrezna in podrobna analiza z načrtom aktivnosti in za ta primer ustreznimi kazalniki, mejniki in cilji bi preprečila ali vsaj občutno omilila problem pomanjkanja ustreznega (zadovoljnega!) kadra. Glede na to, da je županja z nekaterimi modernejšimi pristopi (uporaba socialnih omrežij za povpraševanje zainteresiranosti novega kadra) pokazala sposobnost uporabe mlajši generaciji primernejših komunikacijskih načinov, je naše mnenje, da ji lahko predstavitev uporabe modela in metode analize deležnikov olajša že osvojeno znanje upravljanja.

Na začetku projekta smo imeli željo po oblikovanju pilotnega modela za identifikacijo konfliktov na podeželju, ki imajo največji potencial za uspešno reševanje in bo v podporo različnim ravnam odločevanja (ministrstvom, javnim upravam, občinam, lokalnim akcijskim skupinam, civilnim skupnostim). Tekom njegovega oblikovanja smo ugotovili, da model podpira vnos raznovrstnih dejavnikov iz treh skupin vidikov: prebivalstvenega, družbeno-gospodarskega in prostorskega. Njegova pomanjkljivost pa je, da na predstavljen način ne more analizirati vpliva deležnikov. Vpliv deležnikov je po našem mnenju odločilen vidik vsakega konflikta, ko pridemo do interesa njegove razrešitve. Če interesa za razrešitev konflikta pri deležnikih z veliko močjo ni, se konflikt ne bo rešil, čeprav ga okolje podpira – v modelu se to pokaže kot seznam prednosti na primeru konflikta v Občini Ormož. Če pa je po drugi strani interes za razrešitev velik pri vseh deležnikih z veliko močjo, se lahko konflikt reši, čeprav nima podpore okolja - v modelu so to izražene slabosti na primeru DSO Osilnica.

Predstavljeno odločevalsko orodje (kombinacija tu predstavljenega pilotnega modela in metode analize deležnikov) je tako unikaten primer praktične podpore odločevalcem na različnih ravneh, od lokalne do državne, ki upošteva temeljito razumevanje vloge deležnikov v konfliktih na podeželju in podaja namige na področja, kjer so ali bodo nekoč ovire pri implementaciji raznovrstnih posegov v prostor. Hkrati nam da zelo temeljit vpogled v interese in moči ključnih deležnikov, kar lahko s spretnim upravljanjem odločevalci izkoristijo v lažje in uspešnejše reševanje katerega koli konflikta na podeželju. Verjamemo, da lahko sočasna uporaba modela (z obrazcem) in analize deležnikov bistveno pripomore k hitrejšemu prepoznavanju ovir prednosti in slabosti okolja ter sugerira odločevalcem na različnih ravneh, katerim področjem morajo posvetiti več časa, pozornosti ali finančnih sredstev in kdo so tisti deležniki, ki jim bodo na poti doseganja cilja stali ob strani ter na kakšne načine jih bodo lahko podprli.

2.5 DELOVNI SKLOP 5: OBLIKOVANJE PREDLOGOV REŠEVANJA KONFLIKTOV IN PRIPOROČIL ZA SISTEMSKO UREJANJE

Delovni sklop 5 je sestavljen iz treh aktivnosti, ki smo jih izvajali od maja do oktobra 2022.

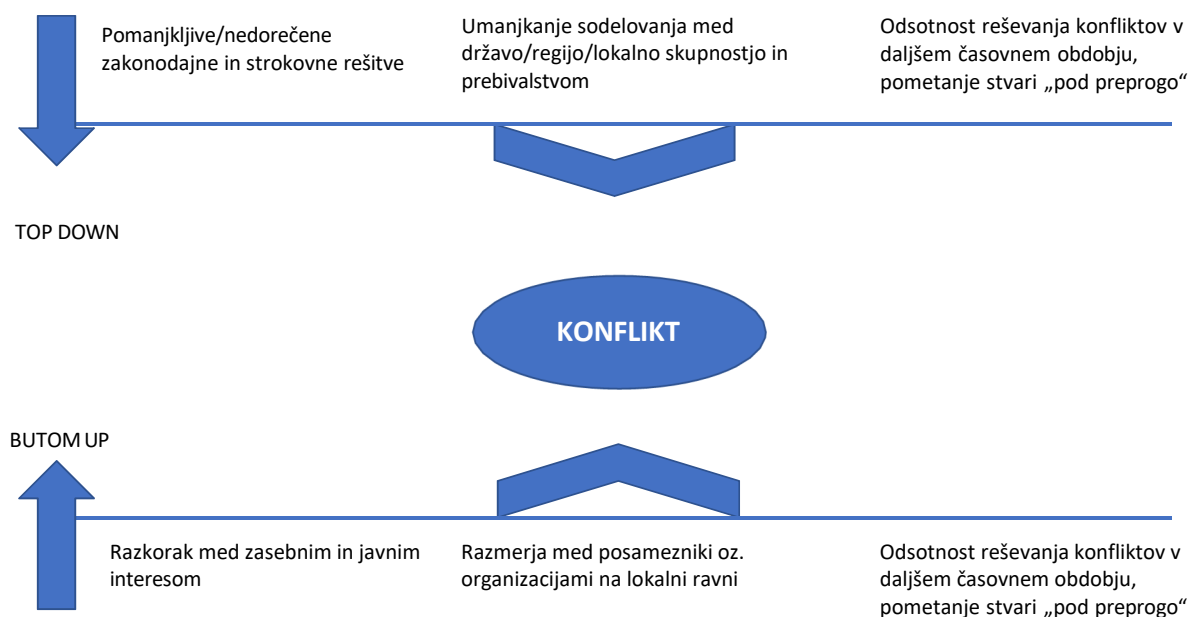
DS 5: Oblikovanje predlogov reševanja konfliktov in priporočil za sistemsko urejanje												
Vodi: UL FGG, sodelujeta: UL FF, UL BF												
Aktivnost	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
A5.1: Predlogi za preprečevanje nastanka konfliktov												
A5.2: Predlogi za boljšo komunikacijo in uspešno odpravljanje konfliktnih situacij												
A5.3: Spodbujanje aktivnega vključevanja relevantnih deležnikov v reševanje konfliktov												

A. Prepoznavanje in razumevanje raznovrstnih vzrokov in relevantnih deležnikov v konfliktih na podežlju

V okviru projekta smo iskali vzroke za že nastale ali nastajajoče konflikte na podežlju ter z analizo primerov in literature, izvedenih delavnic s predstavniki strokovnih služb in ministrstev v okviru tega projekta, izvedenih polstrukturiranih intervjujev z izbranimi deležniki v okviru tega projekta, lastnih strokovnih izkušenj z deležniki v procesu prostorskega načrtovanja iskali vzroke za njihov nastanek in - kar je najpomembnejše - tudi rešitve za njihovo preprečevanje oziroma odpravljanje in blaženje nastalih konfliktnih situacij. Pri tem smo ugotovili, da konflikte **glede na potencial za njihovo reševanje** lahko razdelimo v tri sklope:

- nastajajoči konflikti, ki jih je možno preprečiti;
- konflikti, ki jih je mogoče uspešno odpraviti z ustrezno komunikacijo;
- konflikti, ki jih lahko rešujemo le z vključevanjem relevantnih deležnikov, ki imajo bodisi notranji ali zunanji vpliv na razvoj oz. preprečitev konflikta.

Slika 40: Vzroki za nastanek konfliktov ter njihova prepletenost in medsebojna odvisnost.

V prvi vrsti smo s pomočjo različnih metod in tehnik ugotovili različne vzroke za nastanek konfliktov in

njihovo medsebojno prepletenost in odvisnost. Konflikti se najpogosteje porajajo zaradi različnih

interesov, še posebej je zelo izražena tržna naravnost pri razmeščanju dejavnosti v prostor, razkorak med zasebnim in javnim interesom, pomanjkljive oz. nedorečene zakonodaje, velika razdrobljenost občin in prevelike pristojnosti občin na posameznih področjih, kar vključuje tudi odsotnost regionalne ravni v Sloveniji, vertikalna neskladnost med organi upravljanja (država – lokalne skupnosti) in pomanjkanje medsebojnega sodelovanja ter komunikacije, nekonsistentnost podatkovnih baz in državnih spletnih portalov, podhranjenost strokovnih služb in menjava generacij, strah pred obveznostmi ipd.

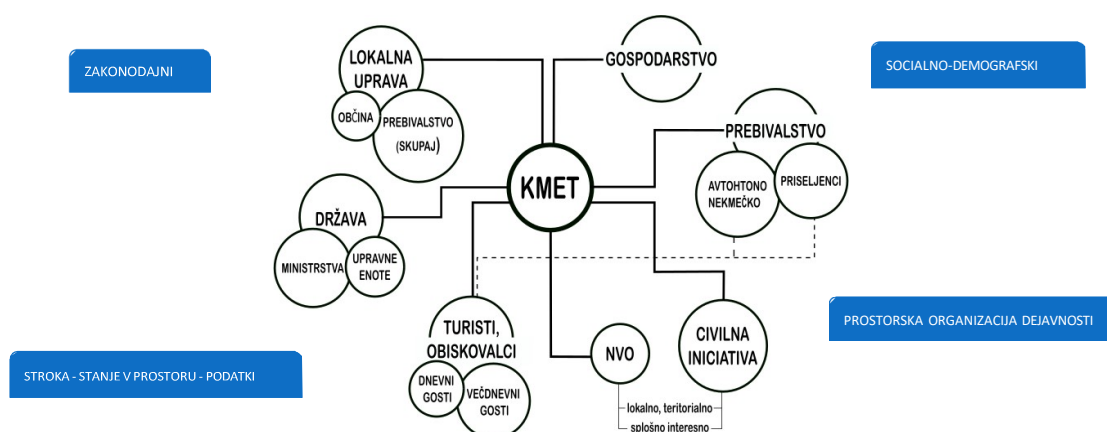
Pokazalo se je, da konflikt lahko nastane tako po principu od zgoraj navzdol kot po principu od spodaj navzgor. Prav tako na nastanek konflikta in kasneje njegovo razreševanje vpliva razmerje moči med deležniki na različnih ravneh (vertikalna neusklajenost) ali deležniki na isti ravni (horizontalna neusklajenost, ki se lahko pojavi tako na državni kot na lokalni ravni). Vzroke za konflikte smo tako razdelili v štiri skupine: administrativni, zakonodajni, socialno- demografski ter konflikti na področju stroke, stanja v prostoru in podatkov.

Slika 41: Prepoznani konflikti, razvrščeni v štiri skupine.

 ADMINISTRATIVNI KONFLIKTI (prostorska organizacija)	 ZAKONODAJNI KONFLIKTI	 KONFLIKTI S PODROČJA STROKE, STANJA V PROSTORU IN PODATKOV	 SOCIALNO DEMOGRAFSKI KONFLIKTI
Drobljenje občin Konflikt upravljanja (občine : upravne enote) Pomanjkanje regionalnega nivoja upravljanja Težave v sodelovanju med različnimi upravnimi ravni Težave v sodelovanju med občino in prebivalstvom	Konflikt rabe prostora Umeščanje v prostor Neusklajenost sektorjev kmetijstva in gozdarstva Legalizacija objektov na kmetijskih zemljiščih Neurejene zakonodajne rešitve za zagotavljanje razvoja kmetijskih gospodarstev Zagotavljanje zemljišč za razvoj novih kmetij Premalo zahtevni pogoji za pridobitev statusa kmeta Pobudniško prostorsko načrtovanje	Neusklajenost prostorskih podatkov Prestukturiranje podeželja - omejevanje prostorskih možnosti za kmetijsko dejavnost Špekulativni nameni vzpostavljanja novih kmetij Omejevanje trajnih nasadov zaradi poselitve	Staranje prebivalstva in s tem povezana nezmožnost obdelovanja kmetijskih površin Domačini v konfliktu s priseljenci

Takšno razvrščanje je pomembno tudi z vidika deležnikov, ki so bodisi vpleteni v konflikt bodisi lahko pripomorejo v procesu njegovega razreševanja. Posamezne skupine deležnikov smo lahko povezali s konflikti na posameznem področju. Tako so npr. upravne službe na lokalni in državni ravni povezane predvsem s konflikti na zakonodajnem področju.

Slika 42: Deležniki in z njimi povezani konflikti.

Pri tem je pomembno tudi, da je – zlasti tudi z vidika naročnika in sofinancerja pričujočega ciljnega raziskovalnega projekta - v osredje postavljen kmet kot osrednji deležnik na podeželju. Kljub velikim strukturnim spremembam, ki smo jim na podeželju priča v zadnjih desetletjih, pa vendarle kmetje ostajajo na podeželju najbolj prepoznavni deležniki tako z vidika kmetovanja kot tudi z vidika ohranjanja kulturne (po)krajine. Na drugi strani na podeželje vse bolj prodira modernizacija, s katero v ta prostor prihajajo tudi druge skupine prebivalstva. Podeželsko prebivalstvo smo zato razdelili v različne skupine v odvisnosti od funkcije (bivanje, kmetovanje, gospodarske dejavnosti) in v odvisnosti od trajanja bivanja (stalno/začasno naseljeni) na podeželju. Med vsemi opredeljenimi skupinami lahko prepoznamo tudi različne interese, ki izhajajo iz njihove dejavnosti in načina bivanja.

Slika 43: Delitev podeželskega prebivalstva v različne skupine.

K vsem prepoznanim skupinam prebivalstva na podeželju lahko dodamo še ostale deležnike, ki niso prebivalci, pa vendar močno vplivajo na razvoj podeželja bodisi s svojo dejavnostjo, ki praviloma nima neposredne povezave s kmetijstvom in gozdarstvom (npr. lovci, turisti), bodisi z upravno-pravnim

vplivom, s katerim vplivajo na umeščanje in izvajanje vseh vrst dejavnosti na podeželju (tako kmetijskih kot nekmetijskih).

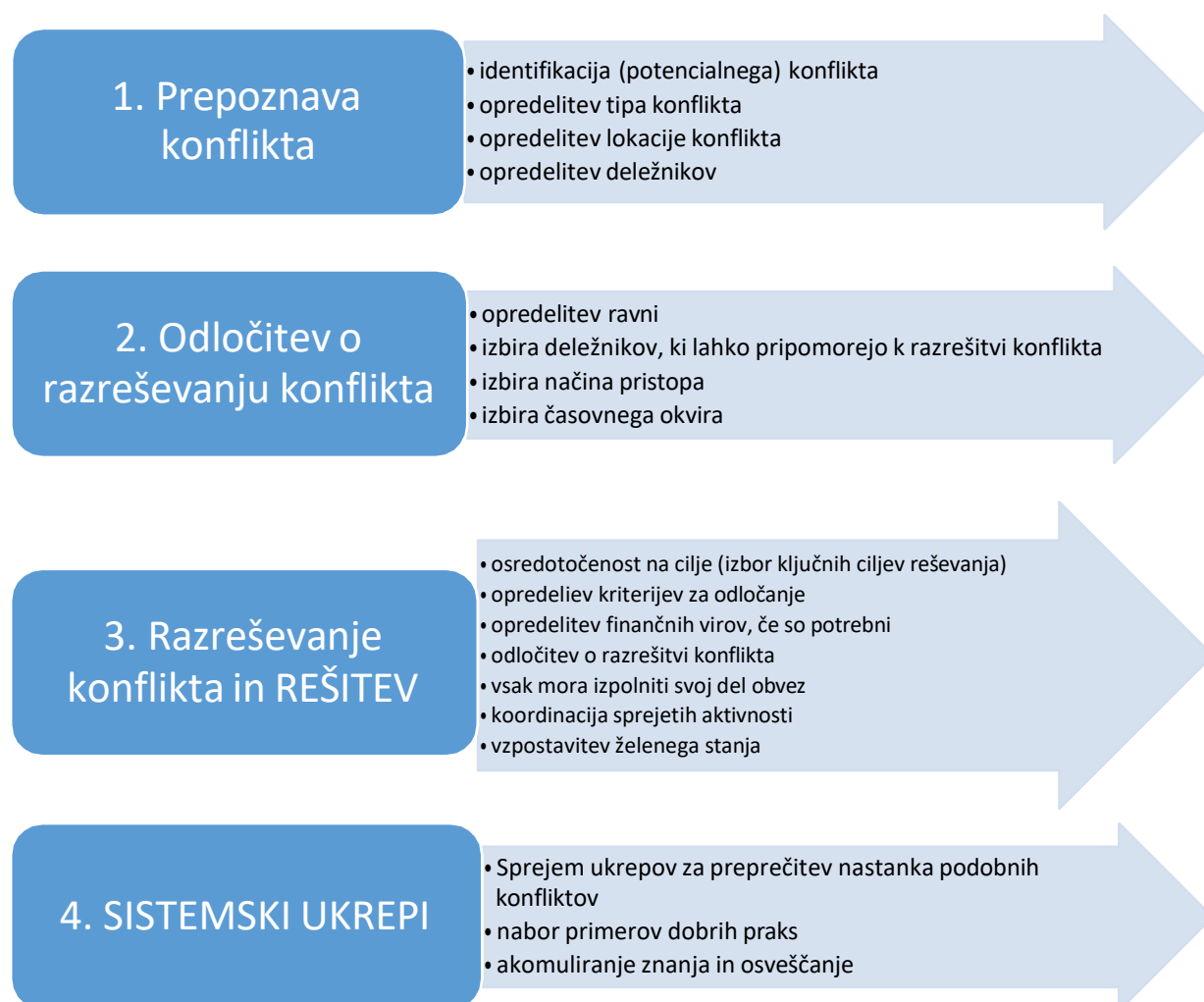
B. Predlog pristopa k razumevanju konfliktov, preprečevanju njihovega nastanka in uspešnemu razreševanju

Za razreševanje konfliktov na podeželju predlagamo pristop, ki vključuje štiri korake. Vsi so za uspešno razrešitev konflikta ključnega pomena, najpomembnejše pa je, da se deležniki v proces vključijo z odkritim namenom prispevati k njegovi razrešitvi. Pri tem je nujno vzpostaviti **stalno in transparentno komunikacijo** med vsemi vpletenimi, ki se ne sme prekiniti v nobeni fazi procesa razreševanja konflikta.

V prvem koraku moramo najprej **prepoznati obstoječi konflikt ali potencialno možnost, da se vzpostavi nov konflikt**. Za vsak konflikt je najprej potrebno opraviti celovito analizo (diagnostiko), ki vključuje:

- prepoznavo in razumevanje konflikta (identifikacija konflikta),
- vsebinsko opredelitev konflikta (opredelitev tipa konflikta) in njegovo časovno razsežnost,
- opredelitev lokacije konflikta (npr. v naselju, odprtem prostoru),
- opredelitev deležnikov, ki so udeleženi konfliktu, s čimer opredelimo tudi raven, na kateri se je konflikt zgodil (lokalna, regionalna, državna).

Slika 44: Ključne aktivnosti v procesu reševanja konfliktov od njegovega nastanka do razrešitve.

V **drugem koraku** sledi odločitev o razreševanju konflikta, v katerem najprej opredelimo raven, na kateri se bo konflikt lahko razreševal. Odločitev dejansko temelji že na prepoznavanju deležnikov, ki so vpleteni v konflikt in jih določimo že v prvem koraku. Temu sledijo še ostale aktivnosti, ki služijo kot predpriprava za kasnejše razreševanje konflikta:

- diagnosticiranje stanja (nevarnosti in priložnosti za razrešitev konflikta),
- analiza deležnikov, ki niso vpleteni v konflikt in lahko sodelujejo pri razreševanju konflikta (npr. z vidika stroke, upravnih postopkov, zasebnega in javnega sektorja),
- izbira načina oz. pristopa k reševanju konflikta (npr. mediacija, delavnice, aktivni dialog),
- izbira časovnega okvira za reševanje konflikta (npr. enkratni dogodek, proces, izvedba v fazah).

Morda najbolj ključen korak v celotnem procesu je samo **razreševanje in rešitev konflikta**. V tem koraku je ključna odprta in jasna komunikacija med vsemi deležniki, ki mora temeljiti na skupnih odločitvah (doseči je treba konsenz za vsak nameravani korak):

- opredelitev ciljev in morebitnih alternativ, ki jih želimo z razreševanjem konflikta doseči;
- potrditev deležnikov, ki bodo sodelovali pri razreševanju konflikta (pomembni so predvsem zunanji deležniki, katerih nabor pripravimo že v drugem koraku, tu pa je treba doseči konsenz med vsemi deležniki, neposredno vpletenimi v konflikt o njihovi sprejemljivosti);
- priprava načrta razreševanja konflikta, ki vključuje različne metode usklajevanja različnih interesov za dosego zastavljenih ciljev, določitev prioritet pri razreševanju konflikta ipd.;
- opredelitev kriterijev za sprejemanje odločitev, ki jih morajo spoštovati vsi vpleteni;
- opredelitev finančnih virov, ki bodo potrebni pri razreševanju konflikta (npr. stroški procesa razreševanja konflikta, vzpostavitev dejanskega stanja na terenu);
- skupni zaključki in odločitve o razrešitvi konflikta, v katerih je treba opredeliti vlogo vsakega od vpletenih deležnikov (tudi koordinatorja aktivnosti, ki sledijo v fazi samega razreševanja konflikta) ter predvideti morebitno institucionalno pomoč s strani države in/ali lokalne skupnosti v skladu z možnostmi njihovega delovanja (obstoječi sistemski ukrepi, dolgoročno pa tudi njihovo spreminjanje).

Za rešitev konflikta mora vsak deležnik izpolniti svoj del obvez: tako deležniki, ki so neposredno vpleteni v konflikt, kot deležniki, ki so v proces vključeni z namenom. Pri tem imajo še posebej pomembno vlogo odločevalci (na katerikoli ravni), ki s svojim ravnanjem dajo zgled tudi drugim. Razreševanje konflikta določa vsaj še naslednje korake:

- koordinacija sprejetih aktivnosti za razrešitev konflikta tako z organizacijskega, vsebinskega kot tudi finančnega vidika (ta korak pri manj zahtevnih konfliktih ni potreben, če je vzpostavitev zelenega stanja tako z vsebinskega, finančnega kot časovnega okvira manj zahtevna),
- vzpostavitev zelenega stanja.

Uspešno razrešen konflikt lahko služi kot primer dobre prakse, ki ga izkoristimo kot orodje za preprečevanje nastanka novih istovrstnih konfliktov. Hkrati lahko izkušnje dobrih praks vplivajo tudi na sprejemanje novih ali izboljšanje obstoječih sistemskih ukrepov za razreševanje konfliktov na podeželju. Na podlagi vedenj in spoznanj pri uspešno rešenem konfliktu lahko razmislimo **o sistemskih ukrepih, ki bi preprečili nastajanje istovrstnih konfliktov ali pripomogli k njihovemu učinkovitejšemu reševanju**.

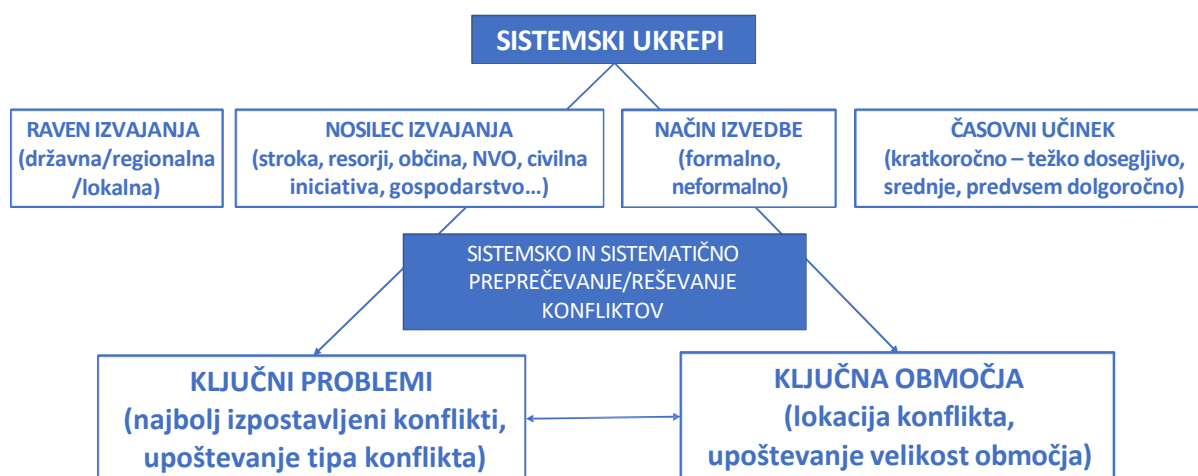
C. Sistemski ukrepi za preprečevanje in razreševanje konfliktov na podeželju

Nabor možnih sistemskih ukrepov za reševanja konfliktov na podeželju smo naredili na podlagi: (a) pregleda strokovne literature, (b) analize stanja na demografskem, družbeno-gospodarskem in prostorskem področju, (c) izvedbo ankete med občinami, (d) izvedbo ankete med LAS v Sloveniji ter poglobljenimi intervjuji, (e) izvedbe fokusne skupine z zaposlenimi na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano in (f) lastnih izkušenj in poznavanja problematike.

Sistemske ukrepe za razreševanje konfliktov lahko razvrstimo:

- glede na raven izvajanja (državni, regionalni, lokalni ukrepi);
- glede na nosilce izvajanja (različni resorji, stroka, NVO, civilna iniciativa, gospodarstvo, lokalne skupnosti itd.);
- glede na način izvedbe (formalni in neformalni ukrepi);
- glede na pričakovan časovni učinek (kratgoročne, dolgoročne; hipne, postopne);
- v odvisnosti od zaznanih ključnih problemov (tip konflikta, pogostnostno pojavljanja istega tipa konflikta ipd.) ter območij (lokacija konflikta ter velikost območja, kjer se je konflikt pojavil), ter
- v odvisnosti do doseganja zastavljenih ciljev (ali želimo konflikte preprečiti že pred njihovim nastankom oz. jih reševati, ko so že nastali).

Slika 45: Sistemski ukrepi za razreševanje konfliktov na podeželju.

Pri tem ne želimo poudariti le potrebe po sistemskih ukrepih, temveč tudi po sistematičnem razreševanju oz. preprečevanju konflikta. Predvsem je treba poudariti, da je razreševanje konfliktov na podeželju nujno interdisciplinarna dejavnost ter je odvisna od usklajenega delovanja vpletenih deležnikov na različnih ravneh in področjih. Sistemski ukrepi se vzpostavljajo za vse vrste konfliktov ter naslavljaajo reševanje različne problematike na podeželju.

Praviloma sistemski ukrepi ne zadostujejo za celostno reševanje problematike konfliktov na podeželju, niti z njimi ne moremo rešiti vseh zaznanih težav na tem področju. So le pomoč in predvsem vzpodbuda, da lastniki, investitorji, lokalne skupnosti in drugi deležniki pristopijo k aktivnemu reševanju zaznanih

Preglednica 10: Razvrstitev ukrepov za reševanje konfliktov na podeželju.

Skupina A	Skupina B	Skupina C
Ukrepi za preprečevanje nastanka konfliktov	Ukrepi za boljšo komunikacijo in uspešno odpravljanje konfliktnih situacij	Spodbujanje vključevanja aktivnega relevantnih deležnikov v reševanje konfliktov
Pravočasna zaznava možnosti nastanka konflikta	Konflikt je že nastal	Konflikt je že nastal
Primeri sistemskih ukrepov: formalni (zakonodajni) in neformalni priporočilni)		
- Izvajanje obstoječe zakonodaje in morebitne nove rešitve. - Dosledno izvajanje inšpekcijskih nadzorov (gradbena, kmetijska inšpekcija). - Smotrno razmeščanje dejavnosti v prostoru (izključevanje rab). - Medresorsko usklajevanje - celovit razvoj podeželja in razvoj podeželskih naselij. - Možnost širitve/preselitve kmetij. - Finančne spodbude (ukrepi kmetijske politike). - Ukrepi zemljiške politike.	- Izvajanje obstoječe zakonodaje in morebitne nove rešitve. - Kadrovska krepitev na ustreznih institucijah na vseh ravneh. - Ozaveščanje deležnikov/javnosti (brošure, letaki, izobraževanja, delavnice, digitalni mediji). - Urejanje podatkovne zbirke/uskladitev državnih baz podatkov. - Primeri dobrih praks.	- Mediacija med deležniki na terenu. - Aktivni dialog med deležniki na terenu. - Vzpostavitev stalne komunikacije med deležniki tako na horizontalni (deležniki na isti ravni) kot vertikalni (deležniki na različnih ravneh) ravni.

konfliktov. Hkrati je nabor različnih sistemskih ukrepov tudi odraz zavedanja problematike (oz. stanja) ter pripravljenosti družbe, da sodeluje pri razreševanju nastalih konfliktov. V kolikor niso vzpostavljeni sistemski ukrepi, pomeni, da v družbi problematika ni zaznana ali se družba od nastalega pojava v prostoru (okolju) distancira.

Ukrepe za razreševanje konfliktov na podeželju smo glede na možnosti za njihovo razreševanje razvrstili v tri skupine, ki se ločijo glede na čas nastanka, pristop k njihovem razreševanju in glede vključevanja različnih skupin deležnikov:

- nastajajoči konflikti, ki jih je možno preprečiti,
- konflikti, ki jih je možno uspešno odpraviti z ustrezno komunikacijo, in
- konflikti, ki jih lahko rešujemo le z vključevanjem relevantnih deležnikov, ki imajo bodisi notranji ali zunanji vpliv na razvoj oz. preprečitev konflikta.

V Preglednici 10 predlagani ukrepi so v posamezni skupini podani le kot primeri in jih je možno seveda uporabiti tudi v drugih skupinah. Uporaba posameznega ukrepa je odvisna predvsem od samega konflikta, vpletenih deležnikov, prostorske (le redki konflikti na podeželju te razsežnosti nimajo), ravni (nacionalna, regionalna, lokalna) in časovne razsežnosti njegovega nastanka, trajanja in potrebnega časa za razrešitev nastalega konflikta. Iz primerov predlaganih ukrepov pa lahko ugotovimo, da jih lahko razvrstimo v skupine tudi na drugačen način, ki hkrati naslavlja tudi posebnosti prepoznanih konfliktov: zakonodajni ukrepi, prostorski ukrepi in podporni ukrepi.

Preglednica 11: Razvrstitev sistemskih ukrepov in podpornih orodij po vsebinskih področjih.

PODROČJA	UKREPI
ZAKONODAJNI UKREPI	- Področna zakonodaja, podzakonski predpisi, inšpekcijski nadzor, - strokovni dokumenti in zaveze, - medsektorsko usklajevanje.
PROSTORSKI UKREPI	- Usmerjanje prostorskega in gospodarskega razvoja, predvsem razmeščanja dejavnosti v prostor (načrtovanje rabe prostora), - vračanje v prvotno stanje (kot možnost razrešitve že nastalega konflikta), - aktivna kmetijska politika, - aktivna zemljiška politika.
PODPORNI UKREPI	- Komuniciranje z deležniki, informiranje, izobraževanje, ozaveščanje, promocija, neformalne aktivnosti reševanja konfliktov, - strokovne službe, kadrovska krepitev, digitalizacija, usklajevanje interesov, - uskladitev državnih baz podatkov, tehnična podpora, - podpora raziskovalni dejavnosti, primeri dobrih praks itd.

Zakonodajni okvir običajno nudi pogoje za oblikovanje ostalih sistemskih ukrepov (npr. finančni, tehnični, prostorski ukrepi), ki omogočajo črpanje sredstev ne le iz nacionalnih, temveč tudi evropskih finančnih skladov. Pri tem moramo sistemske ukrepe različnih resorjev med seboj sinhronizirati, kar praviloma zahteva določeno časovno obdobje.

Prostorski ukrepi, ki se nanašajo na različna področja z vplivom na prostor prav tako lahko prištevamo k zakonodajnim ukrepom, vendar jih zaradi njihove posebnosti obravnavamo posebej. Tu ne gre le za smotrno načrtovanje namenske rabe prostora, temveč tudi za aktivne ukrepe zemljiške in kmetijske politike, ki imata močan vpliv na razmeščanje dejavnosti in sta močno orodje za preprečevanje konfliktov na podeželju.

Kot najmočnejše za reševanje konfliktov prepoznavamo **podporne ukrepe**. Ti so sicer lahko sistemski, vendar v večini primerov sodijo v skupino neformalnih ukrepov. Med najpomembnejšimi so zagotovo: vzpostavitev dialoga med deležniki, vpletenimi v nastali konflikt, informiranje, izobraževanje, promoviranje dobrih praks ipd. Potreben je tudi stalen dialog med različnimi ravni, na katerih nastopajo deležniki, kar lahko bistveno pripomore k preprečevanju nastanka konfliktov.

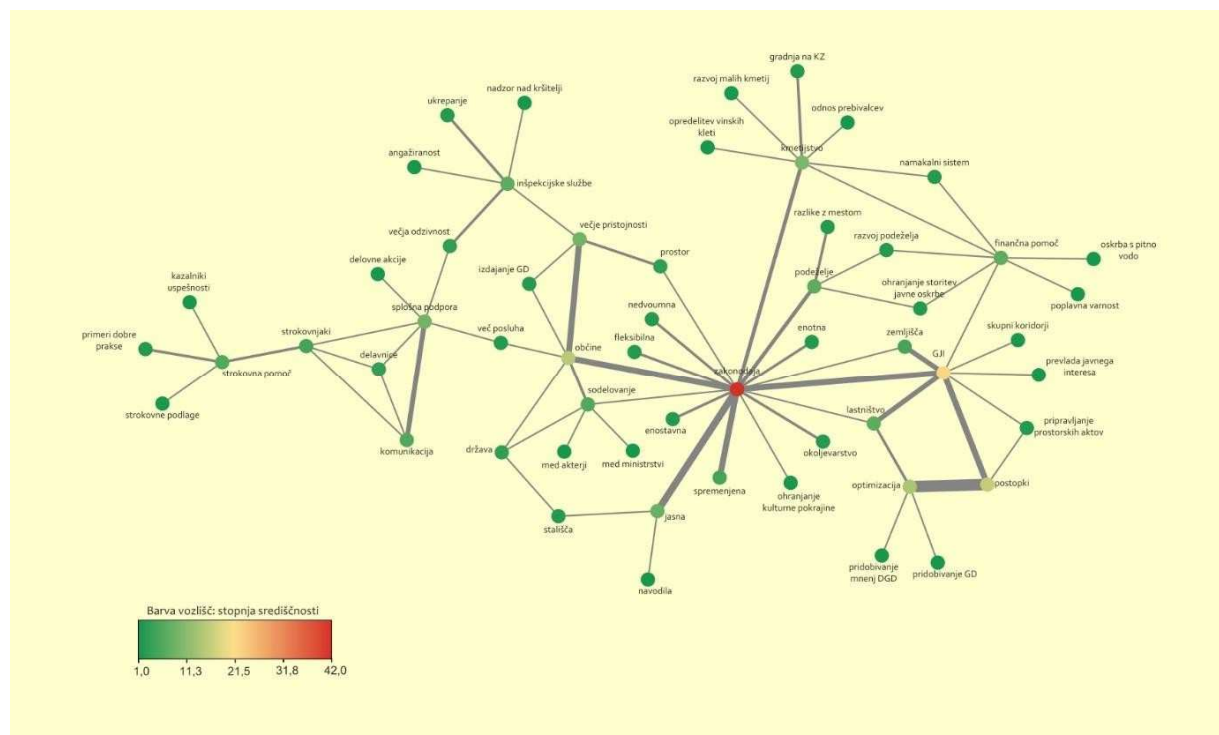
D. Doseganje zastavljenega cilja

Cilj 5: Oblikovati predloge reševanja in preprečevanja nastanka konfliktov na podežlju ter priporočil za sistemsko urejanje.

V e-anketi slovenskih občin smo skušali prepoznati in vizualno prikazati povezave med različnimi področji, na katerih si občine želijo pomoči pri reševanju konfliktov.

Glavno področje, na katerem si občine želijo sprememb in pomoči, je **zakonodaja**. Njena središčnost v spodnji sliki izhaja iz velikega števila povezav, med katerimi je kar nekaj tudi močnejših. Na občinah želijo bolj **jasne**, enotne, nedvoumne, fleksibilne in enostavne zakonodaje na področjih kmetijstva, podeželja, lastništva, zemljišč, okoljevarstva, ohranjanja kulturne pokrajine in gospodarske javne infrastrukture.

Slika 46: Kakšno pomoč bi potrebovali pri preprečevanju in razreševanju konfliktov na podežlju vaše občine?

Vir podatkov: CRP Konflikti na podežlju, E-anketa med občinami, 2021.

Občine, ki imajo ključno središčno vlogo v omrežju, želijo sodelovati z državo pri pripravi tovrstne zakonodaje, hkrati pa želijo pridobiti tudi **več pristojnosti** na področju urejanja prostora in izdajanja gradbenih dovoljenj. Ključnega pomena za pretok informacij je vozlišče **več posluha**, ki sicer samo nima močnih ali številnih povezav z ostalimi vozlišči, predstavlja pa edino neposredno povezavo med občinami in splošno podporo ter strokovno pomočjo, ki si jo je te želijo s strani države.

Veliko središčno vlogo ima tudi vozlišče, ki predstavlja **gospodarsko javno infrastrukturo**. Največ podpore na tem področju si občine želijo pri urejanju lastniških zadev, pridobivanju zemljišč in **optimizaciji postopkov** pridobivanja gradbenih dovoljenj in mnenj DGD. Vozlišče postopkov je sicer

močno povezano s pomembnim vozliščem pa tudi drugimi, vendar so podobno povezana tudi sosednja vozlišča, zato je njegova skupna vloga manjša.

Kmetijstvo se pri vseh treh merah središčnosti pojavi med 15 % najbolj središčnih vozlišč, vendar ni nikoli v samem vrhu po pomembnosti. Oblike pomoči, ki so potrebne na tem področju, so številne, raznolike in specifične, zato nobeno od vozlišč ni doseglo večje stopnje središčnosti. Tudi finančna pomoč, za katero bi pričakovali, da bo višje uvrščena, ni središčnega pomena, saj imajo različne občine različne projekte, pri katerih bi si želele sofinanciranja s strani države. V zgornjem levem delu grafa se nahajajo še inšpekcijske službe – vozlišče, ki smo ga pri analiziranju odgovorov pogosto zasledili, vendar z vidika povezovanja in mreženja nima tolikšne vloge.

Našo pozornost je pritegnila tudi zanimiva oblika, ki jo tvorijo vozlišča v levi veji zgornje slike: splošna podpora, strokovnjaki, delavnice in komunikacija, kjer je vsako izmed vozlišč povezano z vsakim, kar je posledica prepletenosti tovrstnih oblik podpore pri reševanju konfliktov.

Med vsemi predlaganimi ukrepi želimo izpostaviti **komunikacijo** kot enega izmed najbolj učinkovitih orodij. Pri tem nas je vodila lastna praksa (Foški s sod., 2022), s katero smo ugotovili, da so konflikti zelo pogosto posledica:

- prevelikih pritiskov na prostor (npr. zaradi umeščanja neželenih, običajno za prebivalstvo motečih dejavnosti),
- razumevanja zasebne lastnine kot absolutne pravice,
- pogosto neizpolnjevanja zavez občine in/ali države v odnosu do lokalne skupnosti,
- spremenjenih družbeno-gospodarskih razmer v samostojni Sloveniji,
- dolgotrajne odsotnosti komunikacije med deležniki,
- nerazumevanja sporočil ter napačne interpretacije dogodkov,
- napačne izbire komunikacijskih orodij ipd.

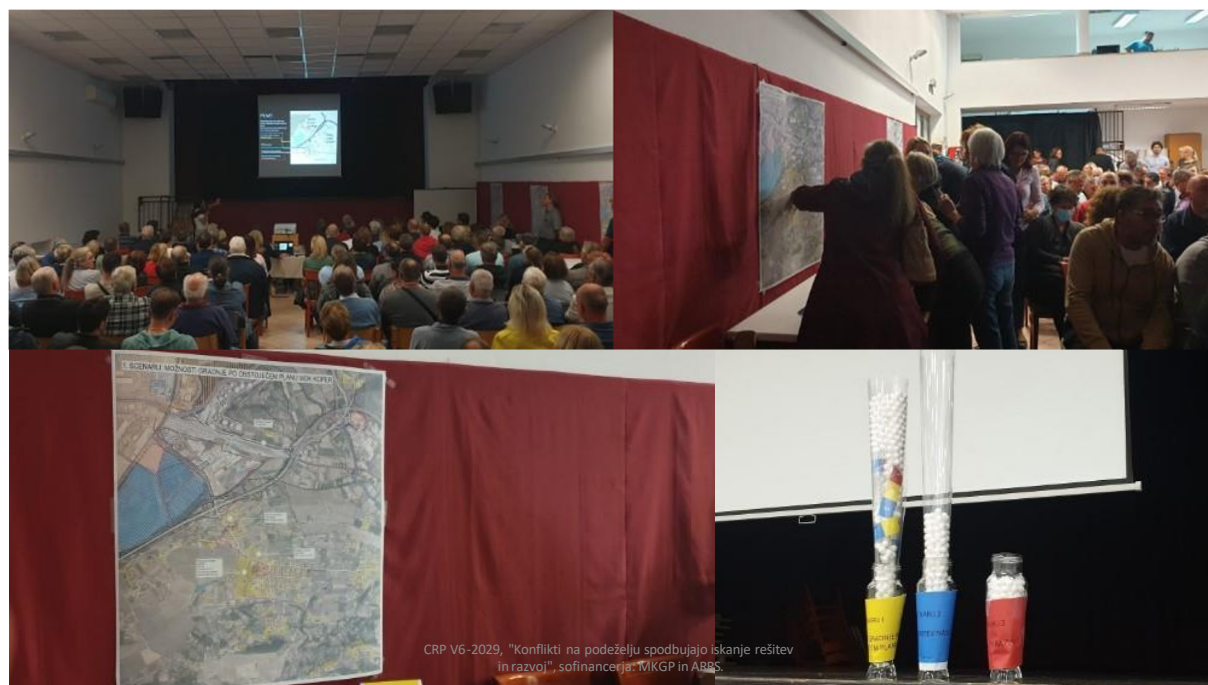
Slika 47: Prikaz nastanka konflikta zaradi odsotnosti komunikacije in možnost njegove rešitve s ponovno vzpostavitvijo stalne vertikalne in horizontalne komunikacije.

Pojem »komunicirati« izhaja iz latinske besede „communicare“ in pomeni sodelovati, posvetovati se, razpravljati, vprašati za nasvet, deliti ipd. (Latin Dictionary, 2022). Komuniciranje v najširšem smislu pa pomeni, da komuniciramo ves čas, saj nekomunicirati sploh ni možno. Vendar ni vsaka komunikacija primerna za reševanje konfliktov na podeželju, zato moramo skrbno izbirati načine komuniciranja samega konflikta in pristope h komunikaciji med vpletenimi deležniki. Za eno in drugo moramo izbrati prave komunikacijske kanale, ki bodo jasno in transparentno prikazale vzroke za nastanek konflikta, možen način razreševanja in morebitne posledice, če konflikt ostane nerazrešen. Vzbuditi mora tudi zaupanje v konflikt vpletenih deležnikov, da je konflikt mogoče rešiti ter vzpostaviti želeno stanje, ki bo zadovoljilo vse vpletene strani. Pri izbiri načina komuniciranja oz. vodenja razreševanja konflikta pa je treba upoštevati tip in lokacijo konflikta, njegovo časovno razsežnost, vpletene deležnike in njihove ravni ipd. Ne glede na to pa smo ugotovili temeljne principe, ki jih je treba upoštevati pri komunikaciji z deležniki:

- potreba so jasna navodila, usmerjeno delo in dobra tehnična predpriprava;
- predstavitve morajo biti jasne in enostavne, ne preveč podrobne, vsem razumljive, sploh kadar vključujemo tudi grafične materiale;
- izogibati se je treba nerelevantnim (a problematičnim) tematikam, ki lahko potencialno odprejo nove konfliktne situacije, pogosto nepovezane z obravnavano tematiko;
- obveščanje mora biti transparentno v vseh fazah reševanja konflikta (pred predvidenimi aktivnostmi, vmes in po zaključku);
- koordinator (lahko tudi moderator ali mediator) aktivnosti mora delovati nepristransko in obdržati zaupanje vseh deležnikov skozi celoten proces reševanja konflikta, pri čemer se mora še posebej izogibati individualnim pritiskom posameznih deležnikov.

Slika 48: Izvedba prostorsko-planerske delavnice s prebivalci za razrešitev konflikta med lokalnim prebivalstvom in občino

Vir: Arhiv CRP Konflikti na podeželju (foto: M. Foški, 2022).

V okviru nalog in pristojnosti MKGP so ukrepi za preprečevanje in reševanje konfliktov na podeželju bolj

ozko usmerjeni, aktivnosti pa so težje določljive, saj so bolj podrobne in specifično strokovno usmerjene. Kot ključne aktivnosti pristojnega ministrstva je vendarle treba izpostaviti:

- uresničevanje strateških zavez kmetijske politike, saj podeželje vendar primarno ostaja v funkciji kmetijstva in gozdarstva;
- vzpostaviti program za celostni razvoj podeželja, ki ne vključuje le kmetijske in gozdarske dejavnosti, temveč celovito obravnava celotno podeželje in vključuje tudi prenovo naselij;
- pomoč pri preselitvi perspektivnih kmetij iz strnjene naselja na primernejšo lokacijo, vključno s finančnimi spodbudami;
- vzpostaviti ustrezno podporno okolje za sistematično preprečevanje konfliktov na podeželju (priročniki in priporočila, ozaveščanje javnosti, ipd.);
- promoviranje lastnih aktivnosti ter primerov dobrih praks (v sodelovanju z regijami/občinami, drugimi resorji);
- za vzpostavitev ustreznega podpornega okolja predlagamo tudi izdelavo brošure oz. priročnika z metodološkimi napotki in postopki v procesu reševanja konfliktov na podeželju, ki morajo biti brezplačno na voljo tako zainteresiranim posameznikom, lokalni skupnosti ali investitorjem ter drugim zainteresiranim deležnikom, ki se soočajo z nastalimi konflikti ali pa želijo preprečiti njihov nastanek;
- spremljanje učinkov izvedenih ukrepov in delovanja podpornega okolja za preprečevanje in reševanje konfliktov na podeželju.

2.6 DELOVNI SKLOP 6: UPRAVLJANJE PROJEKTA, KOMUNIKACIJA IN ŠIRJENJE PROJEKTHNIH REZULTATOV

Delovni sklop 6 je sestavljen iz šestih aktivnosti, ki smo jih izvajali od novembra 2020 do oktobra 2022.

DS 6: Upravljanje projekta, komunikacija in širjenje projektnih rezultatov												
Vodi: UL FF, sodelujeta: UL FGG, UL BF												
Aktivnost	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20	22	24
A6.1: Vodenje in koordinacija projekta in projektnih aktivnosti (UL FF)												
A6.2: Redni sestanki in komunikacija projektnih partnerjev	x			x		x			x			
A6.3: Komunikacija/delovni sestanki z naročnikom	x					x			x			x
A6.4: Predstavitev rezultatov projekta zainteresirani javnosti						x			x			x
A6.5: Objava znanstvenih prispevkov in strokovnih člankov ter sodelovanje na nacionalnih dogodkih												
A6.6: Priprava zaključnega poročila projekta												x

A. Delavnica fokusne skupine

Na pobudo projektne skupine in v soglasju z naročnikom je bila v DS3 izvedena **delavnica s predstavniki MKGP** (29. 9. 2021 – sestanek v živo na FG; ločena srečanja s posameznimi deležniki – december 2021 in januar 2022). Ta aktivnost v projektni prijavi ni bila predvidena. Na delavnico je bilo povabljenih 12 deležnikov, ki so jih kot relevantne prepoznali naročnik (MKGP) in člani projektne skupine. Zaradi nepredvidljivih razmer (okolščine COVID-19 in slovensko predsedovanje EU) smo morali delavnico s fokusno skupino izvesti v dveh delih.

- **Delavnica** (29. 9. 2021; udeleženci: Darko Brulc, Bernarda Čebulj, Marija Milena Planina, MKGP; Anton Zavodnik, KGZS; Maja Velikonja, Inšpektorat za kmetijstvo).
- **Srečanja v živo ali preko Zoom aplikacije s posameznimi deležniki** (srečanje v živo: 7. 12. 2021 – Peter Pšaker, KGZS - Zavod Celje; srečanje preko Zoom aplikacije: 24. 1. 2022 - Andrejka Rutar, MKGP – Služba za RKG).

Udeleženci tako delavnice fokusne skupine kot individualnih srečanj so uvodoma predstavili konflikte, s katerimi se najpogosteje soočajo pri svojem delu: izstopali so konflikti, vezani predvsem na področje prostora, in konflikti glede umeščanja novih stavbnih zemljišč. Trije strokovnjaki, ki delujejo na terenu, so zgoraj navedene konflikte podkrepili s posameznimi primeri. Za udeležence delavnice smo pripravili več nalog v okviru dveh delovnih sklopov, med katerima so udeleženci zamenjali omizje. Srečanja v živo pa so potekala tako, da je izvajalec predhodno udeležencu poslal gradivo, potem pa je intervju oz. pogovor (v povprečju je trajal 1,5 ure) stekel po naprej prepoznanih vsebinskih sklopih.

Prepoznavanje konfliktov so sestavljale tri delovne naloge, ki so potekale na treh ravneh. Vsak udeleženec je moral individualno določiti **pet različnih konfliktov na podeželju**, ki jih zaznava kjer koli (npr. pri delu, zaradi življenja na podeželju, v medijih ipd.). S pomočjo razvrščanja so udeleženci prepoznali štiri skupine konfliktov na podeželju, in sicer: zakonodajno, administrativno, neskladje med stanjem v prostoru in podatki ter socialno-demografsko področje (podrobnejši zapis vseh prepoznanih konfliktov s strani udeležence je na Sliki 49). Udeleženci posameznega omizja so predstavili prepoznane konflikte na podeželju: razporedili so jih po **pomembnosti (tri) in pogostosti**.

Preglednica 12: Rangiranje konfliktov glede na pogostost (udeleženci delavnice so z 1 označili konflikt, ki se po njihovem mnenju pojavlja najpogosteje, nato sledita oznaki 2 in 3).

KONFLIKT	POGOSTOST
konflikt rabe prostora	1 - 1- 1- 1
težave v sodelovanju med: - različnimi upravnimi ravni - občino in prebivalstvom	1- 2- 3
umeščanje v prostor - vsi želijo na iste lokacije	2
omejevanje trajnih nasadov zaradi poselitve	2
domačini v konfliktu s priseljenci	2 - 2 - 3
prestrukturiranje podeželja - omejevanje prostorskih možnosti za kmetijsko dejavnost	3 - 3
legalizacija objektov na kmetijskih zemljiščih	3

ZAKONODAJNI

- konflikt rabe prostora
- umeščanje v prostor - vsi želijo na isti (atutivne) lokacije
- neusklajenost sektorjev kmetijstva in gozdarstva (zraščanje, interes posameznih sektorjev)
- legalizacija objektov na kmetijskih zemljiščih
- neurejene zakonodajne rešitve za zagotavljanje razvoja kmetijskih gospodarstev - načrtovanje rabe prostora (tudi za manjše kmetije - trenutno enake rešitve za vse)
- zagotavljanje zemljišč za razvoj novih kmetij (problem preselitve kmetij, ki so izkoristile obstoječe prostorske možnosti - finančno zahtevno; primer Bavarske, ki že desetletja vlaga v razvoj kmetij izven naselij)
- premalo zahtevni pogoji za pridobitev statusa kmeta (status lahko dobi kmet tudi brez lastništva zemljišč, ni varovalke)
- pobudniško prostorsko načrtovanje

ADMINISTRATIVNI (PROSTORSKA ORGANIZACIJA)

- drobljenje občin (posledica je manj zaposlenih z omejenim znanjem - zmanjšanje strokovnosti, večji gospodarski pritiski itd.)
- konflikt upravljanja (občine : upravne enote)
- pomanjkanje regionalne ravni upravljanja (različni pristojni organi, prevelika neusklajenost v regiji itd.)
- težave v sodelovanju med: različnimi upravnimi ravni, občino in prebivalstvom

STROKA - STANJE V PROSTORU - PODATKI

- neusklajenost podatkov (namenska raba, geodetski podatki itd.)
- neusklajenost kmetijskih in gozdarskih podatkov (območja zaraščanja hitro postanejo del gozdne maske)
- prestrukturiranje podeželja - omejevanje prostorskih možnosti za kmetijsko dejavnost (zaradi drugih dejavnosti npr. stanovanjske gradnje, industrijo - investitorji imajo več moči kot kmetje)
- špekulativni nameni vzpostavljanja novih kmetij (dejansko le bivanjska funkcija)
- omejevanje trajnih nasadov zaradi poselitve (oddaljenost od poselitve - primer hmljarstva iz SG; primer turizma v Goriških brdih - združevanje eko-kmetov na isti lokaciji, ekološka vs. intenzivna pridelava v povezavi s funkcijo naselja)

SOCIALNO-DEMOGRAFSKI

- staranje prebivalstva in s tem povezana nezmožnost obdelovanja kmetijskih površin (težava izpolnjevanja zakonodajnih obvez - zaščite kmetijskih zemljišč, zaščitene kmetije)
- domačini v konfliktu s priseljenci (fitofarmacevtska sredstva, način življenja ipd.)

Udeleženci so o **deležnikih, ki so vključeni v konflikte na podeželju**, najprej razpravljali v okviru omizja, nato pa so o njih poročali v razpravi, ki so jo skupaj z izvajalci delavnice dopolnjevali in vizualizirali z miselnim vzorcem. Zaradi ciljev CRP in narave dela udeležencev delavnice (in intervjujev) je bil v ospredje postavljen vidik kmeta in najpogostejši deležniki, s katerimi pride kmet v konflikt.

Prepoznavanju vzrokov za nastanek konflikta in **ukrepov za reševanje** nastalih konfliktov je bil namenjen drugi vsebinski sklop. Udeleženci so najprej individualno napisali vzroke za nastanek konflikta, nato so se o njih pogovorili znotraj omizja, sledilo je poročanje posameznega omizja (spodnja preglednica). Hkrati so udeleženci predlagali tudi ukrepe za reševanje nastalih konfliktov. Pri tem so udeleženci samokritično ugotovili, »... da sami konflikti, ki so jih prej izpostavili, niso nujno konflikti, pač pa spadajo v skupino vzrokov.«

Slika 50: Vzroki za nastanek konflikta, ki so jih prepoznali udeleženci delavnice.

VZROKI

- razmeščanje dejavnosti v prostor
- prostorsko načrtovanje
- odsotnost regionalnega prostorskega plana
- izvedbeni del PA ne sledi strateškemu delu
- razdrobljenost občin in prevelike pristojnosti občin na področju prostorskega načrtovanja
- "privatizacija" prostorskega načrtovanja (PN je tržno delo, kar posledično privede do prevelikega prilagajanja stroke naročnikom)
- nekonsistentnost podatkovnih baz (povzroča konfliktnost v upravnih postopkih)
- vertikalna neskladnost (država - občina)
- kadrovske podhranjene strokovne službe
- odsotnost zemljiške in kmetijske politike, kar privede do neizkoriščenosti NSZ
- menjava generacij
- nezmožnost sprejemanja kompromisov (med različnimi deležniki - horizontalno in vertikalno)
- pomanjkanje komunikacije
- medgeneracijski/družinski odnosi/konflikti
- neusklajenost državnih spletnih portalov
- strah pred obveznostmi ob sprejemu finančnih pomoči iz SKP (posledično ostajanje sredstev in nedoseganje ciljev)
- reševanje nelegalnih objektov (predvsem iz 70- in 80-ih let 20. stol.)

Slika 51: Delo v sklopu delavnice fokusne skupine.

Vir: Arhiv CRP Konflikti na podežlju (foto: J. Breznik, 2021).

Med udeleženci delavnice je potekala aktivna razprava, ki se je dotikala že zelo konkretnih primerov. Pogosto so bile izpostavljene sporne prakse, vezane na pomanjkljivo zakonodajo, špekulacije tako s strani kmetov kot tudi s strani drugih investitorjev. Udeleženci so pojasnjevali primere, ki so aktualni že danes, predvidoma pa bodo še bolj v prihodnosti (npr. škropljenje v okolici trajnih nasadov, konflikti med nekmeti in kmeti, legalizacije in drugo). Med udeleženci se je razvila tudi zelo živahna razprava glede primernih ukrepov za reševanje konfliktov na podežlju, pri čemer so bili (v skladu s cilji CRP in z delovnim področjem udeležencev delavnice) v ospredje postavljeni ukrepi, vezani predvsem na konflikte, v katere so vključeni kmetje.

V zaključku delavnice/intervjuja so bili udeleženci pozvani, da vsak izmed njih pove ali zapiše konflikt, ki se je rešil in ga osebno poznajo. Sledil je zaključek in komentarji na izvedbo delavnice. Udeleženci so pozdravili osebni pristop, ki so ga izvajalci CRP uporabili za izvedbo delavnice. Podrobnejše zapise z delavnice in srečanj v živo hrani projektna skupina.

Ugotovitve delavnice z relevantnimi deležniki se pomembno dopolnjujejo z ugotovitvami DS1, DS2 in DS3 ter bodo praktično izhodišče za izbor področij in območij konfliktov (DS4-ocena uspešnosti reševanja konfliktov; kar smo v podrobnostih dorekli na sestanku z naročnikom, tj. 18. 3. 2022) ter delo v DS5 (oblikovanje predlogov reševanja konfliktov in priporočil za sistemsko urejanje).

B. Pridobivanje neposrednih informacij o izkušnjah z reševanjem konfliktov pri zainteresirani javnosti

Projektni partnerji smo se odločili pridobivati neposredne **informacije o izkušnjah z reševanjem konfliktov tudi pri zainteresirani javnosti**.

- Zato smo sedmi sestanek projektnih partnerjev (3. 2. 2022) izvedli na terenu, in sicer v občini Trebnje, ki se je po naših analizah (DS2) izkazala za občino s srednje veliko verjetnostjo pojavljanja

konfliktov. Občinska urbanistka, ga. Vida Šušterčič, nam je celovito in v daljši časovni perspektivi prikazala, kako je prišlo do konfliktov v občini in kako so jih poskusili/jih poskušajo reševati oz. preprečevati.

- Iz naše raziskave izhaja, da je veliko verjetnost pojavljanja konfliktov na podeželju (zaradi demografskih sprememb) pričakovati v občini Izola. Zato nam je dr. Špela Guštin predstavila interaktivno igro, ki opozarja na potencialne konflikte (med štirimi najpogostejšimi deležniki) in ima pomembno izobraževalno vlogo. Zato smo k testiranju te interaktivne igre (s 36 možnimi rešitvami) povabili magistrske študente na FG, BF in FF UL (konec februarja 2022).
- S terenskim delom (5. 11. 2021) smo dokumentirali izbrani konflikt na podeželju, tj. odnos do vodotoka Temenica v občini Mirna Peč, ki po naših raziskavah (DS2) spada med občine z največjo verjetnostjo pojavljanja konfliktov.

C. Predstavitev rezultatov projekta zainteresirani javnosti

Ključna predstavitev rezultatov pričujočega projekta je bila organizirana v sklopu Meseca prostora (19. 10. 2022). S sloganom letošnjega Meseca prostora: »**Kje bi pa ti živel?**« želi Ministrstvo za okolje in prostor poudariti vlogo načrtovanja in urejanja prostora za ustvarjanje privlačnih, zdravih, udobnih, varnih in prijetnih bivalnih pogojev v mestih in na podeželju ter za vse generacije.

Prvi del dogodka je bil namenjen predstavitvi rezultatov dela pri projektu, ki so ga opravili vodja projekta **dr. Irma Potočnik Slavič ter Nejc Bobovnik, Sara Mikolič, dr. Špela Guštin, dr. Mojca Foški in dr. Andrej Udovč**. Na začetku smo spoznali, da imamo na konflikte zelo različne poglede in jih dojemamo na različne načine, kar se je pokazalo tudi pri analizi mnenj občinskih funkcionarjev. Za lažje razumevanje ozadja konfliktov smo v projektu opredelili in analizirali ključne gonilne sile in dejavnike, ki lahko generirajo pojavljanje konfliktov, in tako ocenili verjetnost za pojavljanje konfliktov po slovenskih občinah. Konflikti na podeželju pogosto odmevajo tudi v medijih, kar smo tekom projekta tudi podrobneje raziskali in izluščili kar nekaj zanimivih vzorcev in značilnosti. Na kakšen način lahko spremembe v prostoru vplivajo na videz pokrajine in dožemanje deležnikov, smo spoznali v predstavitvi izobraževalne igre **PodeŽELJE**, ki je vključevala tudi predstavitev rezultatov igranj v preteklih letih. V nadaljevanju smo iskali tudi rešitve in možne ukrepe razreševanja konfliktov, pri katerih je nujno upoštevati in poznati celoten proces nastajanja in pojava konflikta. Izpostavljen je bil velik pomen dobre komunikacije in zgodnjega vstopa v reševanje konflikta. Uvodni sklop predstavitev pa smo zaključili z akterji in njihovim dožemanjem konfliktov. Tu se je potrdilo, da različni akterji enake situacije dojemajo zelo različno. Pri reševanju konfliktov je izjemno pomembna lokalna skupnost, vendar bi bila potrebna tudi večja aktivnost državnih organov. Razpravo, ki se je razvila po predstavitev, je moderirala **dr. Barbara Lampič**.

V drugem delu so besedo dobili akterji, ki v prostoru aktivno delujejo in se s konflikti srečujejo ter jih rešujejo v svojem vsakdanjem delu. Za začetek je **Peter Zajc** (RRA Koroška) predstavil okoljsko problematiko na primeru voženj z motornimi vozili v naravnem okolju, kar je težava na številnih območjih. Videli smo lahko, kakšne težave lahko v prostoru povzroči zanemarjanje in ignoriranje določene tematike s strani odločevalcev, hkrati pa dobili tudi potrditev, da se s pogovarjanjem konflikte lahko rešuje. Še posebej veliko razburjenja in raznolikih konfliktov običajno povzročijo večji projekti, ki v prostor prinašajo večje spremembe videza pokrajine. Vzroke za konflikte pri gradnji tretje razvojne osi je predstavila **dr. Maruša Goluža** (GIAM ZRC SAZU). Pri tako obsežnih projektih so zato zelo pomembne kakovostne in premišljene strokovne podlage, participacija javnosti in širša razprava o pomenu regionalnega razvoja.

Slika 52: Udeleženci predstavitve rezultatov projekta (19. 10. 2022).

Vir: Arhiv CRP Konflikti na podeželju (foto: L. Zaletelj, 2022).

Mag. Darijan Krpan (BiT Planota) je na primeru Banjške planote predstavil vzpostavljanje in razvoj mrež, konzorcijev ter socialnega podjetništva kot modela za uspešno povezovanje različnih organizacij, skupin in tudi občin, kar pripomore k razreševanju in preprečevanju konfliktov. V nadaljevanju je **Nela Halilović** (IPoP - Inštitut za politike prostora) predstavila pomen participacije kot orodja za zmanjševanje konfliktov. Izpostavila je, da so prav konflikti ali jasno izražena stališča uporabnikov prostora lahko zelo koristna, če jim prisluhnemo in se prilagodimo. Pomembno pa je, da to naredimo pravočasno. **Dr. Damijan Denac** (DOPPS) je osvetlil ozadje izbranih konfliktov med kmetijstvom in naravovarstvom. Opozoril je tudi na slabo delovanje nekaterih inštitucij, ki bi morale pri tem aktivno sodelovati in opravljati svoje zadolžitve, vendar tega ne počnejo. **Eva Šabec Korbar** (Občina Pivka) nam je za konec kot primer dobre prakse predstavila projekt PIVKA.KRAS.PRESIHA, kjer so veliko pozornosti namenjali komunikaciji z lastniki ter upravljavci zemljišč, s čimer so reševali dvome in s tem preprečevali konflikte. Živahno razpravo, ki se je razvila, je moderiral dr. Simon Kušar.

Dogodka se je udeležilo več kot 110 udeležencev iz številnih inštitucij:

- 12 predavateljev in 6 vodij delavnic (GIAM ZRC SAZU, DOPPS, Občina Pivka- Krajinski park Pivška presihajoča jezera, zasebna neprofitna organizacija – socialno podjetje, inštitut IPoP, RA Koroška; FGG, BF, Oddelek za geografijo FF UL),
- magistrski študenti (FGG, BF, FF; skupaj več kot 50),
- sodelavci Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (4),
- predstavniki občin (Vrhnika, Postojna, Renče-Vogrsko, Tržič, MO Ljubljana, Kočevje),
- predstavniki razvojnih agencij (RA Koroška, RA Sora, RC Murska Sobota, Posoški razvojni center),
- sodelavci inštitutov (Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU),
- iz drugih fakultet (Fakulteta za turizem Univerze v Mariboru, Oddelek za krajinsko arhitekturo BF),
- iz lokalnih akcijskih skupin (LAS Barje z zaledjem, LAS loškega pogorja, LAS Dolina Soče),

- iz zavoda (ZRSVND),
- iz Društva slovenske podeželske mladine (3).

Za študente sta bili po odmoru pripravljene dve zanimivi delavnici. Del študentov se je pod mentoriranjem **dr. Mojce Foški, dr. Antona Perparja in Jane Breznik** ukvarjal s soočanjem različnih interesov v lokalnem okolju. Drug del pa je spoznaval enostavna orodja in metode za ocenjevanje sposobnosti reševanja konflikta in prepoznavanje vlog različnih deležnikov pod vodstvom **Janje Rudolf, dr. Barbare Lampič in Leje Rebernik**. Obe skupini sta na tak način pridobili pomembna znanja in izkušnje, kako se v praksi lotiti reševanja konfliktov.

Slika 53: Delavnica s študenti.

Vir: Arhiv CRP Konflikti na podeželju (foto: L. Zaletelj, 2022).

Celoten dogodek je potekal v pozitivnem vzdušju in dobri energiji, za katero upamo, da se bo prenesla tudi v uspešno preprečevanje in reševanje konfliktov. Za uspeh tega so skozi celotno srečanje bili poudarjeni dobra komunikacija, participacija in sodelovanje med akterji v prostoru. Nujno je tudi dobro poznavanje procesov v ozadju konfliktov, ter želja in potreb akterjev v prostoru. Za to potrebujemo vključenost strokovnjakov različnih strok, kar je obogatilo tudi tokratni dogodek. Gradivo s povzetki predavanj je v prilogi tega poročila.

D. Objava izsledkov CRP Konflikti na podeželju spodbujajo iskanje rešitev in razvoj

Posredujemo seznam prispevkov, v katerih so člani projektne skupine objavljali izsledke CRP Konflikti na podeželju spodbujajo iskanje rešitev in razvoj.

1.01 Izvirni znanstveni članek

VINTAR MALLY, Katja, BOBOVNIK, Nejc, LAMPIČ, Barbara, KUŠAR, Simon. Attitudes of farmers towards nature conservation in selected areas of dry grasslands in Eastern Slovenia. Dela. [Tiskana izd.]. 2021, [št.] 56, str. 157-174, graf. prikazi, zvd. ISSN 0354-0596. <https://revije.ff.uni-lj.si/Dela/article/view/10715/10107>, DOI: [10.4312/dela.56.157-174](https://doi.org/10.4312/dela.56.157-174). [COBISS.SI-ID [97722627](#)], [SNIP]

1.04 Strokovni članek

DOVČ, Petra, LAMPIČ, Barbara. Spoznavanje degradiranih območij v lokalnem okolju ter raziskovanje sprememb v prostoru : projektno delo dijakov Srednje šole Domžale = Discovering degraded areas in the local environment and exploring spatial changes : project work of students of Secondary School Domžale. Geografija v šoli. 2021, letn. 29, št. 1, str. 38-46, ilustr. ISSN 1318-4717. [COBISS.SI-ID [55218179](#)]

1.08 Objavljeni znanstveni prispevek na konferenci

MIKOLIČ, Sara, BOBOVNIK, Nejc, REBERNIK, Lea, LAMPIČ, Barbara, POTOČNIK SLAVIČ, Irma. How to predict and bridge conflict in rural areas?. V: TUBIČ, Dejan (ur.). *Ruralni turizam: kvaliteta, održivost, ukljuživost : zbornik radova : 5. međunarodni kongres o ruralnom turizmu : 27.–30. travanja 2022, Cavtat, Hrvatska = Rural tourism: quality, sustainability, inclusiveness : congress proceedings : 5th International Rural Tourism Congress : Croatia, Cavtat, April 27th–30th, 2022*. Virovitica: Veleučilište u Virovitici; Zagreb: Hrvatska udruga za turizam i ruralni razvoj, 2022. Str. 431-446, graf. prikazi, fotogr. ISBN 978-953-8028-17-5. https://vuv.hr/wp-content/uploads/2022/12/Zbornik%20radova_Cavtat.pdf. [COBISS.SI-ID [131518467](#)]

financer: ARRS, Ciljni projekti, V6-2029, SI, Konflikti na podežlju spodbujajo iskanje rešitev in razvoj

1.12 Objavljeni povzetek znanstvenega prispevka na mednarodni konferenci

LAMPIČ, Barbara, REBERNIK, Lea. Dinamika prostorskih sprememb na funkcionalno razvrednotenih območjih kot posledica pandemije. V: *Urbanistično načrtovanje skozi prizmo pandemije - izzivi in predlogi : zbornik povzetkov*. 32. Sedlarjevo srečanje, Ljubljana, 17. september 2021. Ljubljana: Društvo urbanistov in prostorskih planerjev Slovenije, 2021. Str. 37. [COBISS.SI-ID [78937603](#)]

POTOČNIK SLAVIČ, Irma (ur.). *Konflikti na podežlju : kako konflikti na podežlju spodbujajo iskanje rešitev in razvoj? : Mesec prostora na Oddelku za geografijo FF UL : 19. oktober 2022, Filozofska fakulteta, Ljubljana*. Ljubljana: Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2022. Str. [8]. [COBISS.SI-ID [126829571](#)]

RUDOLF, Janja, UDOVČ, Andrej. The role of Local Action Groups in identifying and resolving rural conflicts in Slovenia. V: TOMŠIČ, Marija (ur.), et al. *Societal changes and their implications on agri-food systems and rural areas : proceedings of the Joint Conference of the Slovenian Association of Agricultural Economists (DAES) and the Austrian Association of Agricultural Economists (ÖGA) : Ljubljana, September 22-23, 2022*. Ljubljana: Association of Agricultural Economists of Slovenia (DAES), 2022. Str. 65-66. ISBN 978-961-94943-1-8. <https://www.daes.si/storage/category/FuE9aHbIO8pg8MSrObsxvwQLMI6TKaT3kwXkf47V.pdf>. [COBISS.SI-ID [124480771](#)]

1.16 Samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji

POTOČNIK SLAVIČ, Irma. The hidden geographies of ageing in rural areas. V: KREVS, Marko (ur.). *Hidden geographies*. Cham: Springer Nature, cop. 2021. Str. 361-378, graf. prikazi, zvd. Key challenges in geography. ISBN 978-3-030-74589-9. ISSN 2522-8420. DOI: [10.1007/978-3-030-74590-5_17](https://doi.org/10.1007/978-3-030-74590-5_17). [COBISS.SI-ID [84392963](#)]

1.17 Samostojni strokovni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji

UDOVČ, Andrej, HAFNER, Andrej. Moderni izzivi skupne lastnine in strokovna pomoč agrarnim skupnostim. V: BOGATAJ, Nevenka (ur.), BAVEC, Jože. *Slovenske srenje kot izročilo in priložnost*. Ljubljana: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2021. Str. 277-280. ISBN 978-961-6761-86-4. [COBISS.SI-ID [84652803](#)]

1.21 Polemika, diskusijski prispevek, komentar

ZAVODNIK LAMOVŠEK, Alma. Prostorske razprave : sistemski pogled na spreminjanje prostorske zakonodaje. Urbani izziv. Posebna izdaja. 2021, št. 13, str. 169-171. ISSN 2232-481X. https://urbani-izziv.urs.si/Portals/urbaniizziv/Clanki/2021/uizziv-20212-S_23.pdf. [COBISS.SI-ID [94758403](#)]

1.22 Intervju

LAMPIČ, Barbara (intervjuvanec). V prostoru imamo veliko "zombijev" : kako z oživitvijo razvrednotenih območij do ohranjanja kmetijskih zemljišč. Kmečki glas. 2. mar. 2022, leto 78, št. 9, str. 3, portret. ISSN 0350-4093. [COBISS.SI-ID [99747331](#)]

2.13 Elaborat, predštudija, študija

POTOČNIK SLAVIČ, Irma, LAMPIČ, Barbara, MIKOLIČ, Sara. Projekt NEWBIE povezuje nove pristopnike v kmetijstvu. Ljubljana: Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, mar. 2021. 1 spletni vir (1 datoteka PDF (48 str.)), ilustr. https://issuu.com/ff.uni-lj.geo/docs/newbie_novcnik3_fin. [COBISS.SI-ID [56219651](#)]

2.6.1 Mentor (Irma Potočnik Slavič in Sara Uhan)

DEČMAN, Manca, DŠUBAN, Davina, GODNJAVEC, Lara, HALILOVIČ, Salahudin, HUDOKLIN, Nuša, KONCUT, Veronika, MIRVIČ, Zerina, RAHIĆ, Selma, REDŽEPOVAC, Aldina, RUPAR, Janez, RUŽIĆ, Rika, SCHIFFER, Nik, VRTAČNIK, Jaka, ZALETELJ, Luka, ŽIGON, Ivana, PETROVIČ, Alen, HART, Christopher. *Analiza podatkov za pripravo strategije razvoja kmetijstva na Škoffjeloškem : projektna naloga pri predmetih Razvojna neskladja na podeželju in Endogeni razvoj podeželja*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, 2021. 99 str., [5] str. pril., graf. prikazi, zvd. [COBISS.SI-ID [80554243](#)]

2.6.1.1 Somentor pri magistrskih delih (bolonjski študij; Mojca Foški in Irma Potočnik Slavič)

KURENT, Marija. Spreminjanje namenske rabe iz stavbnih v kmetijska zemljišča : magistrsko delo. Ljubljana: [M. Kurent], 2021. 89 str., ilustr., zvd. <https://repozitorij.uni-lj.si/IzpisGradiva.php?id=127343&lang=slv>. [COBISS.SI-ID [66130947](#)]

3 PRILOGA: E-ANKETA ZA OBČINE, INTERAKTIVNI OBRAZEC ZA DEXI, ZBIRKA POVZETKOV ZA MESEC PROSTORA

4 KAZALO SLIK IN PREGLEDNIC

Slika 1: Naslovna stran orodja StoryMaps, ki bo naročniku omogočil neposreden dostop do podatkov, zbranih v sklopu CRP	6
Slika 2: Grafična opredelitev konflikta.	8
Slika 3: Opredelitev konflikta kot procesa.	8
Slika 4: Model ledene gore v povezavi z razumevanjem konflikta na podeželju	11
Slika 5: Verjetnost pojavljanja konfliktov glede na analizo demografskih kazalnikov.....	14
Slika 6: Verjetnost pojavljanja konfliktov glede na analizo družbenogospodarskih kazalnikov	15
Slika 7: Verjetnost pojavljanja konfliktov glede na analizo prostorskih kazalnikov	16
Slika 8: Skupna verjetnost pojavljanja konfliktov glede na tri obravnavana področja.....	17
Slika 9: Prostorska razporeditev občin, ki so sodelovale v e-anketiranju	18
Slika 10: Pogostost zaznavanja konfliktov s strani občin	23
Slika 11: Skupine udeležencev v konfliktih – glede na odgovore občin	24
Slika 12: Lokalne akcijske skupine, ki so sodelovale v e-anketiranju	26
Slika 13: Skupine konfliktov na podeželju, ki jih zaznavajo LAS (e-anketa, 2021).....	27
Slika 14: Kakšno pomoč bi potrebovali pri razreševanju in preprečevanju identificiranih konfliktov na ravni članic lokalne akcijske skupine (e-anketa, 2021; možnih je več odgovorov)?.....	28

Slika 15: Področja konfliktov v analiziranih člankih izbranih časopisov	30
Slika 16: Ključne besede v analiziranih člankih o konfliktnih dogodkih v Podravju v obdobju 2015-2020 (časnik Večer).....	30
Slika 17: Ključne besede v analiziranih člankih v Dolenjskem listu.	31
Slika 18: Ključne besede v analiziranih člankih v Kmečkem glasu.....	32
Slika 19: Akterji v analiziranih konfliktih v Kmečkem glasu.....	33
Slika 20: Akterji v analiziranih konfliktih v Dolenjskem listu.	33
Slika 21: Akterji v analiziranih konfliktih v Večeru	34
Slika 22: Primer poročanja o večkratnem konfliktu (Dolenjski list, 22. 11. 2018, L. Markelj).	36
Slika 23: Načrt za oživitev FRO Žaga Šmatevž (Braslovče) je pripeljal do konflikta med investitorjem in lokalnim prebivalstvom.....	38
Slika 24: Kateri konflikti so pomembni na podeželju vaše občine?	39
Slika 25: Udeleženci posameznih konfliktov	40
Slika 26: Razmerja med udeleženci konfliktov.....	40
Slika 27: Opišite razvoj enega konflikta na podeželju in kako ste ga rešili/ga rešujete	42
Slika 28: Kakšno pomoč bi potrebovali pri razreševanju in preprečevanju identificiranih konfliktov na ravni članic lokalne akcijske skupine? Možnih je več odgovorov (e-anketa, 2021).	45
Slika 29: Drevo kriterijev, ki vplivajo na zmožnost reševanja konfliktov na podeželju v Sloveniji (DEXTree, 2022).	46
Slika 30: Zaloge vrednosti v modelu (DEXi, 2022).	47
Slika 31: Lokalne in globalne vrednosti uteži dejavnikov in vidikov v modelu (DEXi, 2022).....	48
Slika 32: Vrednotenje rezultatov modela za konflikt v občini Škofja Loka.	49
Slika 33: Povzetek informacij, pridobljenih na Občini Škofja Loka.....	51
Slika 34: Vrednotenje rezultatov modela za konflikt v občini Ormož	52
Slika 35: Povzetek informacij, pridobljenih na Občini Ormož	53
Slika 36: Analiza konflikta DSO Osilnica (v letu 2021 in 2022 so se zgodili štiri ključni dogodki, ki so nerešen konflikt spremenili v skoraj rešljivega).	55
Slika 37: Vrednotenje rezultatov modela za konflikt v občini Osilnica.	56
Slika 38: Konflikt DSO Osilnica - analiza deležnikov (konflikt se ne rešuje).	58
Slika 39: Konflikt DSO Osilnica - analiza deležnikov (konflikt se razrešuje).....	59
Slika 40: Vzroki za nastanek konfliktov ter njihova prepletenost in medsebojna odvisnost.	61
Slika 41: Prepoznani konflikti, razvrščeni v štiri skupine.....	62
Slika 42: Deležniki in z njimi povezani konflikti.	63
Slika 43: Delitev podeželskega prebivalstva v različne skupine.	63
Slika 44: Ključne aktivnosti v procesu reševanja konfliktov od njegovega nastanka do razrešitve.....	64
Slika 45: Sistemski ukrepi za razreševanje konfliktov na podeželju	66
Slika 46: Kakšno pomoč bi potrebovali pri preprečevanju in razreševanju konfliktov na podeželju vaše občine?	69
Slika 47: Prikaz nastanka konflikta zaradi odsotnosti komunikacije in možnost njegove rešitve s ponovno vzpostavitev stalne vertikalne in horizontalne komunikacije.	70
Slika 48: Izvedba prostorsko-planerske delavnice s prebivalci za razrešitev konflikta med lokalnim prebivalstvom in občino	71
Slika 49: Skupine konfliktov na podeželju, ki so jih prepoznali udeleženci delavnice	74
Slika 50: Vzroki za nastanek konflikta, ki so jih prepoznali udeleženci delavnice.	75
Slika 51: Delo v sklopu delavnice fokusne skupine.	76
Slika 52: Udeleženci predstavitev rezultatov projekta (19. 10. 2022).....	78
Slika 53: Delavnica s študenti.....	79

5 UPORABLJENI VIRI IN LITERATURA

Ambrožič, J., 2015. Belokranjci proti baznim postajam. *Dolenjski list*, 5. 2. 2015.

Barranco, J., Wisler, D., 1999. Validity and Systematicity of Newspaper Data in Event Analysis. *European Sociological Review*, 15, 3, str. 301–322.

Baza funkcionalno razvrstjenih območij (Baza FRO) 2017. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.

Baza funkcionalno razvrstjenih območij (Baza FRO) 2022. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani. Ljubljana.

Benkovič Krašovec, M., 2006. Centralna naselja na podeželju v Sloveniji. *Geografski obzornik*, 53, 3, str. 10 - 18. URL: http://zgs.zrc-sazu.si/Portals/8/Geografski_obzornik/go_2006_3.pdf (citirano 26. 7. 2022).

Bergstrom, J. C., 2005. Postproductivism and changing rural land use values and preferences. V: Goetz, S. J., Shortle, J. S., Bergstrom, J. C. (ur.). *Land use problems and conflicts: Causes, consequences and solutions*. London in New York, Routledge, str. 50–59.

Blaić, B., 2018. Lahko protesti pomagajo? *Dolenjski list*, 18. 10. 2018.

Blokhuis, E. G. J., Snijders, C. C. P., Han, Q., Schaefer, W. F., 2012. Conflicts and Cooperation in Brownfield Redevelopment Projects: Application of Conjoint Analysis and Game Theory to Model Strategic Decision Making. *Journal of Urban Planning and Development*, 138, 3, str. 195–205. DOI: 10.1061/(ASCE)UP.1943-5444.0000122.

Bürgi, M., Hersperger, A. M., Schneeberger, N., 2004. Driving forces of landscape change — current and new directions. *Landscape Ecology*, 19, 8, str. 857–868. URL: <http://dx.doi.org/10.1007/s10980-004-0245-8> (citirano 3. 4. 2014).

Chermack, T. J., 2003. Mental Models in Decision Making and Implications for Human Resource Development. *Advances in Developing Human Resources*, 5, 4, str. 408-422. URL: <http://adh.sagepub.com/content/5/4/408.abstract> (citirano 17. 7. 2016).

Dear, M., 1992. Understanding and Overcoming the NIMBY Syndrome. *Journal of the American Planning Association*, 58, 3, str. 288-300. URL: <http://dx.doi.org/10.1080/01944369208975808> (citirano 12. 7. 2022).

Drozg, V., 1995. Morfologija vaških naselij v Sloveniji. Ljubljana, Inštitut za geografijo, 183 str.

Foški, M., Zavodnik Lamovšek, A., Mrak, G., Breznik, J., 2022. Prostorsko-planerske delavnice v sodelovanju s prebivalci Krajevne skupnosti Bertoki. Mestna občina Koper.

Freeman, L. C., 1979. Centrality in Social Networks: Conceptual Clarification. V: *Social Networks*, 1978/79, str. 215-239. URL: <https://www.behr.ufl.edu/sites/default/files/Centrality%20in%20Social%20Networks.pdf> (citirano 5. 3. 2022).

Galtung, J., Ruge, M. H., 1965. The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers. *Journal of Peace Research*, 2, 1, str. 64-90. URL: <https://doi.org/10.1177/002234336500200104> (citirano 6. 3. 2021).

Gašperšič, P., 2017. Strategija razvoja prometa v Republiki Sloveniji do leta 2030. Ljubljana, Ministrstvo za infrastrukturo, 264 str.

Glavonjić, M. 2019. Naj ne bo pogodbeni. *Dolenjski list*, 10. 10. 2019.

Greenberg, M., Lewis, M. J., 2000. Brownfields Redevelopment, Preferences and Public Involvement: A Case Study of an Ethnically Mixed Neighbourhood. *Urban Studies*, 37, 13, str. 2501–2514. DOI: 10.1080/00420980020005442.

- Guštin, Š., 2018. Interaktivni prostorski scenariji spreminjanja rabe tal na podežlju občine Izola Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 191 str.
- Hahn, A. J., 1970. Planning In Rural Areas. *Journal of the American Institute of Planners*, 36, 1, str. 44-49. URL: <http://dx.doi.org/10.1080/01944367008977279> (citirano 15. 7. 2016).
- Halfacree, K., 2007. Trial by space for a 'radical rural': Introducing alternative localities, representations and lives. *Journal of Rural Studies*, 23, 2, str. 125–141. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2006.10.002> (citirano 10. 5. 2021).
- Harcup, T., O'Neill, D., 2001. What Is News? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2, 2, str. 261–280. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14616700118449> (citirano 6. 3. 2021).
- Hipel, K.W., Hegazy, T., Yousefi, T. 2010. Combined strategic and tactical negotiation methodology for resolving complex brownfield conflicts. *Pesquisa Operacional*, 30, 2, str. 281–304. DOI:10.1590/S0101-74382010000200003.
- Janelle, D. G., 1979. Correlates of locational conflict. *Canadian Journal of Regional Science*, 2, 2, str. 41–58.
- Kim, D. H., 1999. Introduction to systems thinking. Waltham, MA, Pegasus Communications, Inc., 21 str.
- Kim, E. J., Miller, P., 2017. Residents' perception of local brownfields in rail corridor area in the City of Roanoke: the effect of people's preconception and health concerns factors. *Journal of Environmental Planning and Management*, 60, 5, str. 862–882, DOI: 10.1080/09640568.2016.1182898.
- Klemenčič, M. M., 2006. Teoretski pogled na razvojne strukture slovenskega podeželja. *Dela*, 25, 0, str. 159–171. URL: <https://doi.org/10.4312/dela.25.159-171> (citirano 10. 3. 2013).
- Klemenčič, V., 2005. Poskus opredelitve sodobnih problemov razvoja kulturne pokrajine slovenskega podeželja *Dela*, 24, 0, str. 171–184. URL: <https://doi.org/10.4312/dela.24.171-184> (citirano 20. 1. 2021).
- Kohezijska politika po 2020. Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. 2022. URL: <https://www.eu-skladi.si/sl/po-2020> (citirano 27. 7. 2022).
- Krajani Šmatevža pri Braslovčah s peticijo proti gradnji žage, 2019. Siol.net. URL: <https://siol.net/novice/slovenija/krajani-smatevza-pri-braslovcah-s-peticijo-proti-gradnji-zage-506709> (citirano 4. 8. 2022).
- Kuang, H., Bashar, D. A., Kilgour, M., Hipel, K. W., 2015. Strategic analysis of a brownfield revitalization conflict using the grey-based graph model for conflict resolution. *EURO Journal on Decision Processes*, 3, 3–4, str. 219–248. DOI: 10.1007/s40070-015-0042-4.
- Lambin, E. F., Geist, H. J., Lepers, E., 2003. Dynamics of land-use and land-cover change in tropical regions. *Annual Review of Environment and Resources*, 28, 1, str. 205-241. URL: <http://dx.doi.org/10.1146/annurev.energy.28.050302.105459> (citirano 13. 10. 2013).
- Lampič, B., Bobovnik, N., Rebernik, L., 2020. Tools for sustainable and smart land use: Slovenian approach for land regeneration support. *Geografski pregled*, 42, str. 101–115. DOI:10.35666/23038950.2020.42.101.
- Lampič, B., Bobovnik, N., Rebernik, L., 2021. Ali Koroška sledi konceptu trajnostnega prostorskega razvoja? V: Geršič, M. (ur.). *Koroška: od preteklosti do perspektiv*. Ljubljana: Zveza geografov Slovenije, str. 173–191. DOI: 10.3986/zborovanje.016.
- Lampič, B., Cigale, D., Kušar, S., Potočnik Slavi, I., Foški, M., Zavodnik Lamovšek, A., Barborič, B., Meža, S., Radovan, D., 2017. Celovita metodologija za popis in analizo degradiranih območij, izvedba pilotnega popisa in vzpostavitev ažurnega registra. Končno poročilo. CRP V6-1510. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 192 str.

Lampiĉ, B., Kikec, T., Bobovnik, N. 2017. Ocena neizkorišĉenega potenciala funkcionalno degradiranih obmoĉij v Podravski statistiĉni regiji. Geografija Podravja. 22. zborovanje slovenskih geografov. Maribor. DOI: 10.18690/978-961-286-074-5.

Lampiĉ, B., Kušar, S., Lamovšek Zavodnik, A., 2017. Model celovite obravnave funkcionalno degradiranih obmoĉij kot podpora trajnostnemu prostorskemu in razvojnemu naĉrtovanju v Sloveniji. Dela, 48, str. 5–31. DOI: <https://doi.org/10.4312/dela.48.5-59>.

Latin Dictionary, 2022. URL: <http://latin.dictionaty.net/search/latin/communicare> (citirano 20. 8. 2022).

Lukman Źunec, D., 2015. S peticijo nad novo odlagališĉe. Veĉer, 25. 2. 2015.

Lukman Źunec, D., 2019. Zahtevajo zaprtje sortirnice odpadkov. Veĉer, 17. 5. 2019.

Luo, Y., Zhang, J., 2017. Degree Centrality, Betweenness Centrality, and Closeness Centrality in Social Network. V: Proceedings of the 2017 2nd International Conference on Modeling, Simulation and Applied Mathematics (MSAM2017). Atlantis Press, str. 300-303. URL: <https://www.atlantis-press.com/article/25874733.pdf> (citirano 4. 3. 2022).

Luzar, M., 2015. Zahtevajo, da spet zniŹajo breg Studene. Dolenjski list, 27. 8. 2015.

Luzar, M., 2018a. Vaške gospodinje rešujejo NLB. Dolenjski list, 25. 10. 2018.

Luzar, M., 2018b. Kmetje zahtevajo rodovitne njive. Dolenjski list, 1. 3. 2018.

Marinĉiĉ, M., 2017. O golf igrišĉu in kmetijskem zemljišĉu. Kmeĉki glas, 1. 8. 2017.

Markelj, L., 2016. V Šmarjeti jasni - 3. razvojne osi ne Źelijo! Dolenjski list, 27. 10. 2016.

Meadows, D., 2009. Thinking in systems. London, Earthscan, 218 str.

Mlakar, A., 2009. Negotovost v prostorsko naĉrtovalnih postopkih. Urbani izziv, 20, 2, str. 22– 35. URL: <http://dx.doi.org/10.5379/urbani-izziv-2009-20-02-003> (citirano 11. 7. 2022).

Monat, J. P., Gannon, T. F., 2015. What is Systems Thinking? A Review of Selected Literature Plus Recommendations. American Journal of Systems Science, 4, 1, str. 11–26.

Monat, J. P., Gannon, T. F., 2015. What is Systems Thinking? A Review of Selected Literature Plus Recommendations. American Journal of Systems Science, 4, 1, str. 11–26. URL: <http://article.sapub.org/10.5923.j.ajss.20150401.02.html> (citirano 26. 2. 2016).

Nose, R., 2018. Do zemljišĉa z razlastitvijo. Dolenjski list, 18. 10. 2018.

Nose, R., 2020. Odloĉno proti Źicam nad glavami. Dolenjski list, 9. 7. 2020.

Núñez Ferrer, J., Katarivas, M., 2014. What are the effects of the EU budget: Driving force or drop in the ocean? 37 str. URL: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/what-are-effects-eu-budget-driving-force-or-drop-ocean/> (citirano 28. 7. 2022).

Perpar, A., Kovaĉiĉ, M., 2006. Prostorski vidiki razvoja kmetij. Dela, 25, 0, str. 61-71. URL: <http://dx.doi.org/10.4312/dela.25.5.61-71> (citirano 30. 6. 2022).

Piciga, D., 2020. Strategija razvoja turizma v občini Izola 2021–2025. Izola, Ros. turist - Zavod za odgovorni turizem, 88 str.

Piĉerko Peklar, S., 2016. DrŹava se z Breĉnom ni pogodila. Veĉer.

Piĉerko Peklar, S., 2017. Noĉejo novih okoljskih obremenitev. Veĉer, 28. 11. 2017.

Piĉerko Peklar, S., 2018. Odvoz gum je (pre)poĉasen. Veĉer.

- Pičerko Peklar, S., 2020. Sanacija se bliža h koncu. Večer.
- Pičerko Peklar, S., 2020a. Še ena cesta? Večer, 26. 11. 2020.
- Pičerko Peklar, S., 2020b. S kolesom po urejenih poteh. Večer, 24. 9. 2020.
- Podbežnik, S., 2015. Kriva država, pa tudi sami. Večer.
- Poročilo o razvoju 2021. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize. Medmrežje: https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/razvoj_slovenije/2021/slovenski/POR2021.pdf (citirano 1. 8. 2022).
- Putnam, L. L. 2002. Framing environmental conflicts: The Edwards aquifer dispute. V: Gilboa, Eytan (ur.), Media and conflict, 117-132. New York: Transnational Publishers, Inc.
- Rogelj, T., 2003. Mere središčnosti ter medosebne značilnosti članov socialnega omrežja. Diplomsko delo. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede. URL: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Rogelj-Tanja.PDF> (citirano 5. 3. 2022).
- Schwartz, P., 1991. The art of the long view. New York, Doubleday, 241 str.
- Short, L., 2002. Wind power and english landscape identity. V: Pasqualetti, M. J., Gipe, P., Richter, R. W. (ur.). Wind power in view: energy landscapes in a crowded world. San Diego, Academic press, str. 43–58.
- Sinur, J., 2015. Proti ukinjanju trebanjske NMP. Dolenjski list, 12. 3. 2015.
- Sinur, J., 2016. Odločno proti gradnji daljnovoda. Dolenjski list, 10. 3. 2016.
- Solitare, L., 2005. Prerequisite Conditions for Meaningful Participation in Brownfields Redevelopment. Journal of Environmental Planning and Management, 48, 6, str. 917–935. DOI: 10.1080/09640560500294475.
- Stanič, I., Jakoš, A., Pavliha, M., Ploštajner, Z., 2000. Bivalne navade Slovencev in njihov vpliv na prostor - občasna bivališča. Ljubljana, Urbanistični inštitut RS, 54 str. URL: http://www.arhiv.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostor/pdf/prostor_slo2020/2_6_dokument.pdf (citirano 11. 7. 2022).
- Škotsko podjetje BSW Timber razmišlja o postavitvi žage v osrednji Sloveniji, 2021. STA. URL: <https://krog.sta.si/2947548/skotsko-podjetje-bsw-timber-razmislja-o-postavitvi-zage-v-osrednji-sloveniji> (citirano 4. 8. 2022).
- Turvani, M., Paccagnan, V., Tonin, S., 2007. Population Preferences Towards Risk and Alternative Reuse Policies for Derelict and Contaminated Sites: Results from a Survey of the Italian Public. URL: https://www.academia.edu/3134187/Population_preferences_towards_risk_and_alternative_reuse_policies_for_derelict_and_contaminated_sites_Results_from_a_survey_of_the_Italian_public (citirano 3. 8. 2022).
- Von der Dunk, A., Grêt-Regamey, A., Dalang, T., Hersperger, A. M., 2011. Defining a typology of peri-urban land-use conflicts—A case study from Switzerland. Landscape and Urban Planning, 101, 2, str. 149–156.